

Prac. Pomorz.
Biblioteka
Główna
UMK Toruń

09050 /13

09050/1959

SPRAWOZDANIA
TOWARZYSTWA NAUKOWEGO
W TORUNIU

13

Zeszyt 1 — 4

1 I 1959 — 31 XII 1959

TORUŃ 1961

WYDAWNICTWA TOWARZYSTWA NAUKOWEGO W TORUNIU

za rok 1958, 1959 i 1960

SPRAWOZDANIA TNT

- Nr 9 (za okres I I - 31 XII 1955) Toruń 1958, s. 112, zł 23,--
 Nr 10 (za okres I I - 31 XII 1956) Toruń 1958, s. 102, zł 20,--
 Nr 11 (za okres I I - 31 XII 1957) Toruń 1959, s. 142, zł 25,--
 Nr 12 (za okres I I - 31 XII 1958) Toruń 1960, s. 90, zł 15,--

ROCZNIKI

- WŁODARSKI BRONISŁAW: Rywalizacja o ziemię pruskie w połowie XIII w., Toruń 1958, s. 76 - R. 61 z. 1 - zł 16,--.
 GLEMMA TADEUSZ: Piotr Kostka - lata młodzieńcze i działalność polityczna (1532 - 1595), Toruń 1959, s. 356 + III tabl. - R. 61 z. 2 - zł 50,--.
 GRUDZIŃSKI TADEUSZ: Polityka papieża Grzegorza VII wobec państw Europy Środkowej i Wschodniej (1073-1080), Toruń 1959, s. 136, - R. 62 z. 1 - zł 24,--.
 GUMOWSKI MARIAN: Najstarsze pieczęcie miast polskich XIII i XIV wieku, Toruń 1960, s. 286 + XLVI tabl. - R. 62 z. 2 - zł 60,--.
 GÓRSKI KAROL: Starostowie malborscy w latach 1457-1510, Toruń 1960, s. 206 - R. 63 z. 1 - zł 36,--.
 KOLANKOWSKI ZYGMUNT: Zapomniany prawnik XVI wieku Jan Łączyński i jego »Kompedium sądów Króla Jęgoomości«, Toruń 1960, s. 135 - R. 63 z. 2 - zł 32,--.

FONTES

- BZDEGA ANDRZEJ: Słownik trudniejszych wyrazów niemieckich w Aktach Stanów Prus Królewskich t. I-II (1479-1492), Toruń 1959, s. 105 - Fontes 44 - zł 30,--.
 Źródła do dziejów ekonomii malborskiej, t. I, wyd. Hejnosz Wojciech, Toruń 1959, s. XIX + 185 + 1 mapa - Fontes 45 - zł 39,--.
 Inwentarze starostwa bytowskiego i lęborskiego z XVII i XVIII w., wyd. Labuda Gerard, Toruń 1959, s. XXVIII + 198 - Fontes 46 - zł 44,--.
 Inwentarz dóbr biskupstwa chełmińskiego z r. 1759, wyd. Miernicki Ryszard, Toruń 1959, s. XVI + 416 + 3 mapy - Fontes 47 - zł 60,--.
 Źródła do dziejów ekonomii malborskiej, t. II, wyd. Hejnosz Wojciech i Gronowski Julian, Toruń 1960, s. XV + 162 - Fontes 48 - zł 39,--.
 Protokoły Rady Stanu Księstwa Warszawskiego, t. I, Toruń 1960, s. XVIII + 375 - Fontes 49 - 60,--.

ZAPISKI HISTORYCZNE

- TOM XXII z. 4, Toruń 1958, s. 118, zł 25,-- TOM XXIV z. 2-3, Toruń 1959, s. 301, zł 66,--
 TOM XXIII z. 1-3, Toruń 1958, s. 304 zł 78,-- TOM XXIV z. 4, Toruń 1959, s. 321, zł 65,--
 TOM XXIII z. 4, Toruń 1958, s. 150, zł 33,-- TOM XXV z. 1, Toruń 1960, s. 140, zł 26,--
 TOM XXIV z. 1, Toruń 1959, s. 147, zł 36,-- TOM XXV z. 2, Toruń 1960, s. 185, zł 45,--
 TOM XXV z. 3-4, Toruń 1960, s. 211, zł 45,--

PRACE WYDZIAŁU FILOLOGICZNO-FILOZOFICZNEGO

- CZEZOWSKI TADEUSZ: Odczyty filozoficzne, Toruń 1958, s. 324. Tom VII z. 1, zł 55,--.
 DĄBSKA IZYDORA: Sceptycyzm francuski XVI i XVII w., Toruń 1958, s. 92. Tom VII z. 2, zł 18,--.
 WITKOWSKI LEON: Poeci nowofacińscy Torunia, Toruń 1958, s. 44. Tom VII z. 3, zł 9,--.
 [Praca zbiorowa]: Teza Komisji Historii Sztuki, Toruń 1959, s. 288. Tom VIII z. 1, zł 60,--.
 HUTNIKIEWICZ ARTUR: Twórczość literacka Stefana Grabińskiego (1887-1936), Toruń 1959, s. 481. Tom VIII z. 2, zł 75,--.
 [Praca zbiorowa]: Bibliografia czasopism pomorskich, województwo bydgoskie, Toruń 1960, s. 341. Tom VIII z. 3, zł 50,--.
 INDAN FRANCISZEK: Pozytywizm etyczny Emila Durkheima, Toruń 1960, s. 116. Tom IX z. 1, zł 20,--.

STUDIA SOCIETATIS SCIENTIARUM TORUNENSIS

Sectio B (Chemia)

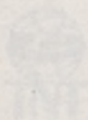
- CZERWIŃSKI ZENON i współpracownicy: Wpływ obcych jonów na zmianę postaci krystalicznych chlorku potasowego, chlorku sodowego i siarczanu litowego, Toruń 1958, s. 70. Vol. I nr 5, zł 13,50.
 CZERWIŃSKI ZENON i współpracownicy: Wpływ obcych jonów na zmianę form krystalicznych jodku potasowego i siarczanu magnezowego, Toruń 1959, s. 45. Vol. II nr 1, zł 10,--.
 ULIŃSKA ALINA i MAŃKOWSKI ZBIGNIEW: Polimery i kopolimery bromku winylu, Toruń 1960, s. 16. Vol. II nr 2, zł 6,--.
 KRUPOWICZ JAN i ZABOROWSKA REGINA: Synteza barwników azowych z produktów pirolizy kalafonii, Toruń 1960, s. 13. Vol. II nr 3, zł 6,--.
 CZERWIŃSKI ZENON i współpracownicy: Zmiany form krystalicznych KBr i K₂SO₄ pod wpływem adsorpcji jonów na powstających kryształach, Toruń 1960, s. 40 + 20 fot., Vol. II nr 4, zł 10,--.
 DUNAJÓWNA MARIA: Z dziejów toruńskiego czasopisma „Thomische Wöchentliche Nachrichten und Anzeigen“ (1760-1772), Toruń 1960, s. 208 + 1 ill. + 1 mapa. Tom IX z. 2, zł 40,--.

SPRAWOZDANIA
TOWARZYSTWA NAUKOWEGO
W TORUNIU

SPRAWOZDANIA
TOWARZYSTWA NAUKOWEGO W TORUNIU

13

1 I 1959 — 31 XII 1959

TORUN 1959

WYKAZ PRACOWNIKÓW

1930

1. WYKAZ PRACOWNIKÓW

1. WYKAZ PRACOWNIKÓW
2. WYKAZ PRACOWNIKÓW
3. WYKAZ PRACOWNIKÓW
4. WYKAZ PRACOWNIKÓW
5. WYKAZ PRACOWNIKÓW

WYKAZ PRACOWNIKÓW

1. WYKAZ PRACOWNIKÓW
2. WYKAZ PRACOWNIKÓW
3. WYKAZ PRACOWNIKÓW
4. WYKAZ PRACOWNIKÓW
5. WYKAZ PRACOWNIKÓW

WYKAZ PRACOWNIKÓW

1. WYKAZ PRACOWNIKÓW
2. WYKAZ PRACOWNIKÓW
3. WYKAZ PRACOWNIKÓW
4. WYKAZ PRACOWNIKÓW
5. WYKAZ PRACOWNIKÓW

WYKAZ PRACOWNIKÓW

1. WYKAZ PRACOWNIKÓW
2. WYKAZ PRACOWNIKÓW
3. WYKAZ PRACOWNIKÓW
4. WYKAZ PRACOWNIKÓW
5. WYKAZ PRACOWNIKÓW

WYKAZ PRACOWNIKÓW

1. WYKAZ PRACOWNIKÓW
2. WYKAZ PRACOWNIKÓW
3. WYKAZ PRACOWNIKÓW
4. WYKAZ PRACOWNIKÓW
5. WYKAZ PRACOWNIKÓW

WYKAZ PRACOWNIKÓW

1. WYKAZ PRACOWNIKÓW
2. WYKAZ PRACOWNIKÓW
3. WYKAZ PRACOWNIKÓW
4. WYKAZ PRACOWNIKÓW
5. WYKAZ PRACOWNIKÓW

1. WYKAZ PRACOWNIKÓW
2. WYKAZ PRACOWNIKÓW
3. WYKAZ PRACOWNIKÓW
4. WYKAZ PRACOWNIKÓW
5. WYKAZ PRACOWNIKÓW

WYKAZ PRACOWNIKÓW

1. WYKAZ PRACOWNIKÓW
2. WYKAZ PRACOWNIKÓW
3. WYKAZ PRACOWNIKÓW
4. WYKAZ PRACOWNIKÓW
5. WYKAZ PRACOWNIKÓW

1. WYKAZ PRACOWNIKÓW
2. WYKAZ PRACOWNIKÓW
3. WYKAZ PRACOWNIKÓW
4. WYKAZ PRACOWNIKÓW
5. WYKAZ PRACOWNIKÓW

1. WYKAZ PRACOWNIKÓW
2. WYKAZ PRACOWNIKÓW
3. WYKAZ PRACOWNIKÓW
4. WYKAZ PRACOWNIKÓW
5. WYKAZ PRACOWNIKÓW

SPRAWOZDANIA
TOWARZYSTWA NAUKOWEGO
W TORUNIU

13

Zeszyt 1 — 4

1 I 1959 — 31 XII 1959

TORUŃ 1961

Komitet Redakcyjny

Przewodniczący:

Halina Turska

Członkowie:

Tadeusz Czeżowski, Henryk Szarski, Bronisław Włodarski

09050

Cytl. Pomorze

Printed in Poland

Państwowe Wydawnictwo Naukowe
Oddział w Łodzi, 1961

Wydanie I. Nakład 400 + 100 egz.
Ark. wyd. 6,5, ark. druk. 7,5. Papier
offsetowy, kl. III, 80 g, 70 × 100.
Oddano do druku 11 stycznia 1961 r.
Druk ukończono w lutym 1961 r.
Zam. nr 13. L-7 Cena zł 17,-

ZAKŁAD GRAFICZNY PWN
Łódź, ul. Gdańska 162

E. 679/61

SPRAWOZDANIA TOWARZYSTWA NAUKOWEGO W TORUNIU

NR 13

1 I 1959 — 31 XII 1959

SPIS RZECZY

I. DOROCZNE WALNE ZEBRANIE TOWARZYSTWA	
Protokół Walnego Zebrania Towarzystwa Naukowego w Toruniu dnia 19 lutego 1959 r.	9
Sprawozdanie z czynności Towarzystwa za rok 1958 . . .	11
Sprawozdanie Skarbnika Towarzystwa za rok 1958.	27
Bilans zamknięcia i Rachunek wyników na dzień 31 XII 1958	32
Protokół Komisji Rewizyjnej	37
II. DOROCZNE WALNE ZEBRANIE TOWARZYSTWA	
Przemówienie Prezesa Konrada Górskiego	39
Protokół Walnego Zebrania Towarzystwa Naukowego w Toruniu dnia 19 lutego 1960 r.	52
Sprawozdanie z czynności Towarzystwa za rok 1959 . . .	54
Sprawozdanie Skarbnika Towarzystwa za rok 1959	69
Bilans zamknięcia i Rachunek wyników na dzień 31 XII 1959	72
Protokół Komisji Rewizyjnej	76
Zmiany w składzie Towarzystwa	77
III. WSPOMNIENIA POŚMIERTNE	
Jan Prüffer	78
IV. SPRAWOZDANIA Z POSIEDZEŃ .	

WYDZIAŁ I

GÓRSKI K., Starostwo Generalne Prus i początki ekonomii malborskiej	87
---	----

<i>HOSZOWSKI St.</i> , Lustracja województw pruskich z 1624 roku	87
<i>CACKOWSKI St.</i> , Gospodarstwo chłopskie w dobrach biskupstwa chełmińskiego w XVII i XVIII wieku (ref. St. Ho- szowski)	88
<i>GUMOWSKI M.</i> , Mennica toruńska	92
<i>HEJNOSZ W.</i> , <i>MATUSZEWSKI J.</i> , Iura Pruthenorum	92
Posiedzenia Komisji Prawniczej	93

WYDZIAŁ II

<i>KRUPIANKA A.</i> , Normy stylistyczne pseudoklasyków w świetle wariantów edytorskich poezji Trembeckiego	93
<i>TURSKA H.</i> , Atlas gwarowy kujawsko-chełmińsko-dobrzyński	97
<i>SKUBALANKA T.</i> , Neologizmy językowe w polskiej poezji romantycznej (ref. H. Turska)	102
<i>DUNAJÓWNA M.</i> , Z dziejów toruńskiego czasopisma Thornische wöchentliche Nachrichten 1760-1772 (ref. K. Górski)	105
Posiedzenia Komisji Filologicznej	105
Posiedzenia Komisji Filozoficznej	106
Posiedzenia Komisji Historii Sztuki	107
Posiedzenia Komisji Bibliografii i Bibliotekoznawstwa	108

WYDZIAŁ III

<i>DZIEWULSKI W.</i> , Visual Observations of the Eclipsing Variable RT Coronae borealis	108
<i>DZIEWULSKI W.</i> , Visual Observations of the Cepheid AW Persei	108
<i>PAŚKA S.</i> , The Motions of Giant Stars of Populations I and II (ref. W. Dzięwulski)	108
<i>CZAKIS M.</i> , O niektórych własnościach rodanortęcianów metali alkalicznych i ciężkich (ref. A. Swinarski)	108
<i>ULIŃSKA A.</i> , <i>MAŃKOWSKI Z.</i> , Polimery i kopolimery bromku winylu	108
<i>KRUPOWICZ J.</i> , <i>ZABOROWSKA R.</i> , Synteza barwników azowych z produktów kalafonii	109
<i>SKRZATÓWNA Z.</i> , Rentgenograficzna identyfikacja metamiktycznego fergusonitu (ref. M. Kołaczkowska)	109
<i>MAZUR L.</i> , Rentgenograficzne badanie selenopochodnej terpinolenu (ref. M. Kołaczkowska)	110

BIAŻEJEWSKA A., Studia nad biologią słodyszka rzepakowego (ref. J. Prüffer)	112
WAŚOWSKA S., Morfologia rożków <i>Stilphinae</i> -C o l.(ref. J. Prüffer)	112
MIKULSKA I., Nowe dane do cytologii partenogenetycznych gatunków rodzaju <i>Otiorrhynchus</i> G e r m. (<i>Curculionidae</i> , <i>Coleoptera</i>)w Polsce	113
JANISZEWSKI L., Chronaksjometryczna ocena wpływu niektórych stymulatorów na obwodowy układ naczynioruchowy w stanach znużenia i zmęczenia (ref. J. Hurynowicz)	114
NARĘBSKI J., Czynność bioelektryczna mózgu (EEG) królików w poronnych powtarzanych wstrząsach anafilaktycznych w toku przewlekłych stanów uczuleniowych(ref. J. Hurynowicz)	116
HURYNOWICZ J., BARGIEL Z., NOWICKA H., Wpływ <i>Schisandra chinensis</i> Baill na EEG królika w ostrym zmęczeniu (ref. J. Hurynowicz)	118
HOŁOWNIA I., Kilka obserwacji nad grzybami wyższymi Torunia (ref. W. Zabłocka)	118
MICHNO-ZATORSKA Z., Zjawisko antagonizmu między <i>Trichoderma viridae</i> Pers.a <i>Stereum purpureum</i> Pers.(ref. W. Zabłocka)	118
ZABŁOCKA W., ROŻEJ A., Zimowanie uredospor rdzy źdźbłowej <i>Puccinia graminis</i> P e r s. <i>f.secalis</i> E rik s. et H e n n koło Torunia	118
JAWORSKA H., Badania anatomiczne mieszańca naturalnego <i>Saxifraga caesia</i> L. <i>r atzoides</i> L. (ref. J.Zabłocki).	119
ZABŁOCKI J., <i>Pinus Króli n.sp.</i> nowy gatunek sosny trzeciorzędowej z pokładów soli kamiennej w Wieliczce	119
CZERWIŃSKI Z., KLIMCZAK K., BENEDIKT A., Zmiany form krystalicznych <i>KBr</i> pod wpływem adsorbcji jonów na powstających kryształach	119
CHURSKI T., Morfologia dna pradoliny Noteci (ref. R.Gallon)	119

I

DOROCZNE WALNE ZEBRANIE TOWARZYSTWA

P R O T O K Ó Ł

Dorocznego Walnego Zebrania Towarzystwa Naukowego w Toruniu
z dnia 19 lutego 1959 r.

P o r z ą d e k o b r a d :

1. Zagajenie i wybór Prezydium Zebrania.
2. Odczytanie protokołu zeszłorocznego Walnego Zebrania.
3. Sprawozdanie Zarządu: a) Sekretarza, b) Skarbnika.
4. Sprawozdanie Komisji Rewizyjnej.
5. Udzielenie Zarządowi pełnomocnictw w sprawach finansowych.
6. Ustalenie składek członkowskich na r. 1959.
7. Ogłoszenie nazwisk nowych członków Wydziałów.

Ad 1. Zebranie zagaił Prezes Towarzystwa prof.dr Konrad Górski, poświęcając słowa pamięci zmarłym w ubiegłym roku członkom Towarzystwa: prof. dr Kazimierzowi Nitschowi, księdzu Tadeuszowi Glemmie, dr Stanisławowi Romanowi i dr Leonowi Konkolewskiemu:

Pamięć Zmarłych uczczono chwilą milczenia.

W dalszym ciągu Prezes powitał zebranych i odczytał nadesłane depecze gratulacyjne. Na przewodniczącego Zebrania powołano prof. dr Stanisława Jaśkowskiego, a na sekretarza doc. dr T. Grudzińskiego.

Ad 2. Odczytany przez doc. T. Grudzińskiego protokół Walnego Zebrania z dnia 19 lutego 1958 r. został przyjęty bez poprawek.

Ad 3. a) Sprawozdanie z działalności Towarzystwa w okresie sprawozdawczym złożył sekretarz Towarzystwa doc. dr A.

Swinarski. b) Sprawozdanie finansowe wraz z zamknięciem kasowym i bilansem za rok 1958 przedstawił skarbnik Towarzystwa prof. dr J. Łoś.

Ad 4. Sprawozdanie Komisji Rewizyjnej złożył prof.dr W. Hejnosz, wnosząc o udzielenie Zarządowi absolutorium z działalności w roku sprawozdawczym 1958.

Po odczytaniu sprawozdań Przewodniczący otworzył dyskusję. Pierwszy głos zabrał prof. dr M. Gumowski, stwierdzając, że władze Muzeum Toruńskiego są odpowiedzialne za straty poniesione z tytułu kradzieży 65 złotych monet i powinny dać Towarzystwu odpowiedni ekwiwalent. Prof. dr R. Galon poruszył sprawę Pracowni Palynologicznej, która rozwija się bardzo opornie z powodu braku należytych warunków pracy i dlatego zamiast zysków przynosi straty. Prof. dr M. Prüfferowa prosi o wyjaśnienie, dlaczego pewne sumy w budżecie przeznaczone na finansowanie badań naukowych nie zostały wykorzystane. Wyjaśnień co do poruszonych spraw udzielili prof. J. Łoś i doc. A. Swinarski.

Poddany przez Przewodniczącego pod głosowanie wniosek Komisji Rewizyjnej o udzielenie Zarządowi absolutorium uchwalono jednogłośnie (przy wstrzymaniu się od głosowania członków Zarządu).

Ad 5. Skarbnik Towarzystwa prof. J. Łoś wnosi o udzielenie Zarządowi pełnomocnictwa do zawierania umów i zaciągania zobowiązań do wysokości 150 000 zł na okres jednego roku, tzn. do następnego Walnego Zebrania. Wniosek uchwalono jednogłośnie.

Ad 6. Sekretarz Towarzystwa doc. A. Swinarski składa wniosek Zarządu o podwyższenie składek członkowskich w r. 1959 do 60 zł. W dyskusji nad tym punktem głos zabrali prof. M. Gumowski i mgr Zielenka, a wyjaśnień udzielił doc. A. Swinarski.

Wniosek Zarządu w postaci nieco zmodyfikowanej uchwalony został jednogłośnie.

Ad 7. Sekretarz Towarzystwa ogłasza nazwiska: nowego członka miejscowego Wydziału III doc. dr Mariana Michniewicza oraz członków wpisanych w r. 1958 : Marii Chełmickiej, mgr Ireny Jaworozakowej, mgr Alojzego Kirsteina, mgr

Marii Łosiowej, prof. dr Tadeusza Szczurkiewicza, mgr
Alojzego Tujakowskiego i dr Mariana Wojciechowskiego.

Na tym zebranie zakończono.

/-/ *Tadeusz Grudziński*

Sekretarz Zebrania

(-) *Stanisław Jaśkowski*

Przewodniczący Zebrania

S P R A W O Z D A N I E

Z CZYNNOŚCI TOWARZYSTWA NAUKOWEGO W TORUNIU za rok 1958

Towarzystwo Naukowe w Toruniu liczyło z końcem okresu sprawozdawczego 169 członków, wśród nich 1 honorowego, 1 dożywotniego, 2 korespondentów i 165 zwyczajnych. W okresie sprawozdawczym Towarzystwo nasze ponosi dotkliwe straty przez śmierć swych czterech członków. Zmarł członek honorowy, prof. dr Kazimierz Nitsch, zmarł ks. prof. dr Tadeusz Glemma, członek Wydziału I. W tymże roku Towarzystwo traci dwóch członków zwyczajnych: dra Stanisława Romana i dra Leona Konkolewskiego. Wydziały Towarzystwa w okresie sprawozdawczym miały łącznie 112 członków, w tym 31 czynnych, 39 miejscowych i 42 zamiejscowych. W okresie sprawozdawczym Wydziały utraciły 2 członków zamiejscowych. Powołano 1 członka miejscowego; 2 członków czynnych i 1 miejscowy przeszli na członków zamiejscowych. Przy Wydziałach pracowało 11 Komisji. Komisje te liczyły 95 członków oraz 82 współpracowników.

Zarząd Towarzystwa pracował w składzie: prezes - Konrad Górski, I wiceprezes - Bronisław Włodarski, II wiceprezes - Jan Prüffer, sekretarz generalny - Antoni Swinarski, skarbnik - Jerzy Łoś, członkowie: Kazimierz Jasiński, Marian Niklewski, Jan Zakrzewski, oraz przewodniczący Wydziałów: Bronisław Włodarski, Tadeusz Czeżowski, Janina Hurynowicz. Zarząd odbył 11 zebrań.

Zarząd posiada 3 Komisje. Komisja Biblioteczna w składzie: przewodniczący - Walerian Preisner, członkowie: Leonid Żytkowicz i Jan Zabłocki, odbyła 1 posiedzenie. Przewodniczący Komisji utrzymywał częsty i bezpośredni kontakt z referentem

wymiany wydawnictw Towarzystwa, stwierdzając, że wymiana wydawnictw z zagranicą jest dobrze postawiona, a zainteresowanie nowymi nabytkami wśród pracowników nauki znacznie większe niż w latach ubiegłych. Celem zapoznania i zainteresowania szerszych kół społeczeństwa z akcją wymiany i nabytkami wydawnictw, Komisja postanowiła opracować komunikat informacyjny do prasy. Komisja do Spraw Zleconych Prac Naukowych w składzie: z ramienia Zarządu - Antoni Swinarski, z Wydziału I - Karol Górski, z Wydziału II - Zbigniew Hornung, z Wydziału III - Juliusz Czopek oraz Dyr. Administracyjny - Alojzy Kirstein, zajmowała się przyjmowaniem i opiniowaniem wniosków o subwencje na badania naukowe. Przyjęto 22 wnioski na kwotę 72 082 zł. Komisja Odczytów Publicznych nie przejawiała w roku sprawozdawczym działalności.

Komisja Rewizyjna w składzie: członkowie - Wojciech Hejnosz, Wilhelmina Iwanowska, zastępcy: Eugeniusz Słuszkiewicz, Leonid Żytkowicz, odbyła jedno posiedzenie.

Międzywydziałowy Komitet Redakcyjny "Sprawozdań TNT" pracował w składzie: przewodnicząca - Halina Turska, członkowie: Tadeusz Czeżowski, Henryk Szarski, Bronisław Włodarski. W roku sprawozdawczym ukazały się: 1) Sprawozdania TNT nr 9 za rok 1955 oraz 2) Sprawozdania TNT nr 10 za rok 1956. W opracowaniu Komitetu znajdują się Sprawozdania nr 11 za rok 1957.

Towarzystwo wypełnia swe zadania rozwijania i popierania twórczej pracy naukowej poprzez pracę swych Wydziałów. Towarzystwo posiada trzy Wydziały:

W y d z i a ł I - N a u k H i s t o r y c z n y c h , P r a w n i c z y c h i S p o ł e c z n y c h liczył przy końcu 1958 roku: 9 członków miejscowych czynnych, 11 miejscowych oraz 16 członków zamiejscowych, łącznie 36 członków. W ciągu roku sprawozdawczego zmarł 1 członek zamiejscowy. Przewodniczącym był Bronisław Włodarski, zastępcą przewodniczącego Bronisław Pawłowski, sekretarzem Karol Górski. Wydział odbył 6 posiedzeń naukowych z 7 referatami naukowymi i 6 posiedzeń administracyjnych, na których były omawiane sprawy administracyjne Wydziału. Uchwalono regulamin przyjmowania prac do druku oraz ustalono recenzentów prac. Ponadto doko-

nano wyboru członków komitetów redakcyjnych. W obrębie Wydziału działały 2 komisje: 1) Komisja Historyczna pod przewodnictwem Leonida Żytkowicza, z sekretarzem Heleną Piskorską liczyła 18 członków i 19 współpracowników. Komisja odbyła jedno posiedzenie. 2) Komisja Prawnicza pod przewodnictwem Wojciecha Hejnosza, z sekretarzem Zbigniewem Zdrójkowskim liczyła 6 członków i 9 współpracowników. Komisja odbyła 4 posiedzenia z 4 referatami.

Komitety Redakcyjne Wydziału I pracowały w składzie:

Komitet Redakcyjny "Fontes TNT": przewodniczący - Wojciech Hejnosz, członkowie: Karol Górski i Bronisław Włodarski. Wydano drukiem:

W. H e j n o s z - *Źródła do dziejów ekonomii malborskiej*, t. I (Fontes 45).

Prace na ukończeniu:

1) G. L a b u d a - *Inwentarze starostw lęborskiego i bytowskiego*.

2) A. B z d ę g a - *Słownik trudniejszych wyrazów niemieckich do tomu I i II Akt Stanów Prus Królewskich*.

Komitet Redakcyjny "Roczników TNT" : przewodniczący - Witold Łukaszewicz, członkowie: Karol Górski i Leonid Żytkowicz. Wydano drukiem:

Br. W ł o d a r s k i - *Rywalizacja o siemię pruskie w połowie XIII w.* (Rocznik 61 z. 1).

Opracowano i przekazano do druku:

1) T. G l e m m a - *Piotr Kostka 1532-1595*.

2) M. G u m o w s k i - *Pieczenie miast polskich XIII-XIV w.*

W opracowaniu:

Z. K o l a n k o w s k i - *Zapomniany prawnik XVI wieku Jan Łączyński i jego Compendium Króla Jegomości*.

Druk na ukończeniu:

K. i J. K o r a n y i o w i e - *Bibliografia historyczno-prawna za lata 1937-1947, część II*

Komitet Redakcyjny "Zapisek Historycznych": Redaktorzy: Edmund Cieślak, Stanisław Hoszowski, członkowie: Tadeusz Cieślak, Adam Dygdała, Tadeusz Grudziński, Gerard Labuda, Jadwiga Lechicka, Witold Łukaszewicz, sekretarz naukowy - Kazimierz Jasiński, sekretarz administracyjny Antoni Czacharowski. Od

17 lutego 1958 r. powołano nowy Komitet w składzie: przewodniczący - Marian Biskup, członkowie: Kazimierz Jasiński, Jan Gerlach, Witold Łukaszewicz, sekretarz - Marian Wojciechowski, a od września 1958 Jerzy Serozyk. Wydano drukiem:

- 1) Zapiski Historyczne, tom XXII z. 4.
- 2) Zapiski Historyczne, tom XXIII z. 1-3.
- 3) Zapiski Historyczne, tom XXIII z. 4.

W druku:

Zapiski Historyczne, tom XXIV z. 1.

Przygotowano do druku:

Zapiski Historyczne, tom XXIV z. 2-3.

W opracowaniu redakcyjnym:

Zapiski Historyczne, tom XXIV z. 4.

W y d z i a ł II - F i l o l o g i c z n o - F i l o z o f i c z n y liczył przy końcu 1958 r.: 8 członków miejscowych czynnych, 12 członków miejscowych i 6 zamiejscowych - razem 26 członków. W okresie sprawozdawczym przybył 1 członek miejscowy, 1 członek zamiejscowy zmarł. Prezydium Wydziału pracowało w składzie: przewodniczący - Tadeusz Czeżowski, zastępca przewodniczącego - Konrad Górski, sekretarz - Zbigniew Hornung. Wydział odbył 4 posiedzenia naukowe, na których przedstawiono i przyjęto do druku 14 prac. W obrębie Wydziału działały cztery komisje naukowe: 1) Komisja Filologiczna licząca 17 członków i 16 współpracowników. Przewodniczącym był Bronisław Nadolski, sekretarzem Bożena Osmólska-Piskorska. Komisja odbyła 5 posiedzeń, na których przedstawiono 7 prac. 2) Komisja Filozoficzna licząca 13 członków i 6 współpracowników. Przewodniczącym był Henryk Elzenberg, sekretarzem Stanisław Gerstmann. Komisja odbyła wspólnie z Oddz. Toruńskim Polskiego Tow. Filozof. 7 posiedzeń z 7 referatami. 3) Komisja Historii Sztuki licząca 9 członków i 5 współpracowników. Przewodniczącym był Zbigniew Hornung, zast. przewodniczącego Jadwiga Puołata-Pawłowska, sekretarzem Zygmunt Kruszelnicki. Komisja odbyła 3 posiedzenia naukowe z 3 referatami. 4) Komisja Bibliografii i Bibliotekoznawstwa licząca 7 członków i 19 współpracowników. Przewodniczącym był Stefan Burhardt, sekretarzem Leopold Rozental. Komisja odbyła 2 zebrania naukowe z 2 odczytami i 1 zebranie administracyjne, na którym dokonano wyboru nowych dwóch współpracowników.

Komitet Redakcyjny Prac Wydziału Filologiczno-Filozoficznego pracował w składzie: Przewodnicząca - Halina Turska, członkowie: Zofia Abramowiczówna, Tadeusz Czeżowski, Bronisław Nadolski, Kazimierz Sośnicki, Zbigniew Hornung. Komitet odbył trzy posiedzenia. Wydano drukiem:

- 1) T. C z e ż o w s k i - *Odczyty filozoficzne* (Prace Wydz. Fil.-Filoz., tom VII z. 1).
- 2) I. D ą m b s k a - *Sceptycyzm francuski XVI i XVII w.* (Prace Wydz. Fil.-Filoz. t. VII z. 2.).
- 3) L. W i t k o w s k i - *Poeci nowołacińscy Torunia* (Prace Wydz. Fil. Filoz., t. VIII z. 3).
- 4) Praca zbiorowa - *Teka Komisji Historii Sztuki* (Prace Wydz. Fil.-Filoz., t. VIII z. 1).

Opracowano i oddano do druku:

- 1) A. H u t n i k i e w i c z - *Twórczość literacka Stefana Grabińskiego.*
- 2) Praca zbiorowa - *Bibliografia czasopism pomorskich.*
- 3) Z. A b r a m o w i c z ó w n a - *Komentarz krytyczny i egzegetyczny do Plutarcha.*

W przygotowaniu:

- 1) Praca zbiorowa - *Słownik rymów Trembeckiego.*
- 2) L. W i t k o w s k i - *Traktat św. Augustyna "De musica".*

W y d z i a ł III - M a t e m a t y c z n o - P r z y r o d n i o z y liczył z końcem roku sprawozdawczego: 14 członków czynnych, 16 miejscowych, 20 zamiejscowych, łącznie 50 członków. Spośród tej liczby 2 członków czynnych i 1 miejscowy przeszło na członków zamiejscowych. Prezydium Wydziału pracy pracowało w składzie: przewodniczący - Janina Hurynowicz, zast. przewodniczącego - Aleksander Jabłoński, sekretarz - Juliusz Czopek. W okresie sprawozdawczym Wydział odbył 2 posiedzenia naukowe, na których przedstawiono 28 prac, w tym: 8 z dziedziny astronomii, 3 z chemii, 2 z geografii, 7 z botaniki, 1 z mineralogii, 7 z zoologii. Wszystkie prace przyjęto do druku. Oprócz posiedzeń naukowych Wydział odbył 2 posiedzenia administracyjne oraz 1 zebranie administracyjne zamknięte.

Przy Wydziale czynnych było 5 Komisji: 1) Komisja do Badań Pomorza i Pojezierza Mazurskiego liczyła 11 członków i 3

współpracowników. Przewodniczącym był Jan Zabłocki, sekretarzem Melityna Gromadska, Komisja odbyła 1 posiedzenie. 2) Komisja Astronomiczna liczyła 2 członków i 6 współpracowników. Przewodniczącym był Władysław Dziewulski, sekretarzem Stefania Grudzińska. Komisja odbyła 9 posiedzeń naukowych z 9 referatami. 3) Komisja Muzeum Kopernika liczyła 3 członków i 5 współpracowników. Przewodniczącym był Władysław Dziewulski, sekretarzem Andrzej Lisicki. Komisja odbyła jedno posiedzenie. 4) Komisja Geograficzna liczyła 3 członków i 3 współpracowników. Przewodniczącym był Rajmund Galon, sekretarzem Ludmiła Roszkówna. Komisja przeprowadzała nadal badania terenowe i laboratoryjne do monografii geograficznej ziemi chełmińskiej. 5) Komisja Chemiczna liczyła 8 członków. Przewodniczącym był Antoni Basiński, sekretarzem Jan Krupowicz. Działalność Komisji przejawiała się w formie posiedzeń naukowych, na których ogłoszono 20 referatów dyskusyjnych z badań oryginalnych oraz prac doktorskich. Zgłoszono do druku 2 prace. Komisja współpracowała ściśle z Oddziałem Pomorskim Polskiego Towarzystwa Chemicznego.

Komitet Redakcyjny "Studia Societatis Scientiarum Torunensis" pracował w składzie następującym: przewodniczący-Jan Prüffer, członkowie:

Sectio A (Mathematica-physica) - St. Jaśkowski, J. Rayski

Sectio B (Chemia) - A. Basiński

Sectio C (Geographia-Geologia) - R. Galon

Sectio D (Botanica) - J. Zabłocki

Sectio E (Zoologia) - M. Gromadska

Sectio F (Astronomia) - Wł. Dziewulski.

Wydano drukiem następujące prace:

- 1) Z. C z e r w i ń s k i i współpracownicy - *Wpływ obcych jonów na zmianę postaci krystalicznych chlorku potasowego, chlorku sodowego i starczanu litowego* (Sectio B, vol. I nr 5).
- 2) S. R. K r a ż e w s k i - *O osadach górnokredowych okolic Proszowic* (Sectio C, vol. III nr 3).
- 3) S. M a j d a n o w s k i - *Krzywa hipsograficzna jako kryterium oceny generalizacji i doboru postaci* (Sectio C, vol. III nr 4).

- 4) S. R. K r a ż e w s k i - *Ruda bagienna okolic Bobrownik nad Wisłą* (Sectio C, vol. III nr 5).
- 5) J. S z u p r y c z y ń s k i - *Rzeźba i budowa geologiczna Dębowej Góry* (Sectio C, vol. III nr 6).
- 6) S. K o p c z y ń s k i - *Batymetria i fizyczne własności wód Jezior Skępskich* (Sectio C, vol. III nr 7).
- 7) J. B e r n d t - *Kokorycz żółta* (*Corydalis lutea*) L. /DC/, *nowa roślina flory polskiej* (Sectio D, vol. II nr 3).
- 8) J. M i k o ł a j s k a - *Observacje nad biologią Puccinia mirabilissima* P e c k. (Sectio D, vol. II nr 4).
- 9) J. M i k o ł a j s k a - *Pojaw nowego dla Polski pasożyta buraka cukrowego* (Sectio D, vol. II nr 5).
- 10) B. H o r b a c z e w s k i - *Nowe stanowiska Pisolithus arenarius* A l b. e t S c h w. *oraz obserwacje biologiczne nad tym gatunkiem* (Sectio D, vol. II nr 6).
- 11) J. M i k o ł a j s k a - *Dwuletnie obserwacje nad pojawem rdzy w Rolniczych Zakładach Doświadczalnych UMK Kontyczynka pod Toruniem* (Sectio D, vol. II nr 7).
- 12) P. P o c z o p k o - *Wpływ atmosfery wzbogaconej w CO₂ i w O₂ na naczynia włosowate skóry żaby Rana esculenta L.* (Sectio E, vol. IV nr 1).
- 13) L. Ł a w i ń s k i - *Wpływ sproszkowanej szyszynki na rozwój larw żaby trawnej* (*Rana temporaria* L.) i *żaby wodnej* (*Rana esculenta* L.) (Sectio F, vol. IV nr 2).
- 14) J. H u r y n o w i c z - *Wpływ niektórych środków pobudzających na cykl dziennej chronaksji układu przedstonkowego ucha królika* (Sectio E, vol. IV nr 3).
- 15) Praca zespołowa - *Zmiany EEG oraz chronaksji przedstonkowej ucha królika pod wpływem hypotermii* (Sectio E, vol. IV nr 4).
- 16) Praca zespołowa - *Zmiany EEG i chronaksji układu westibularnego królika pod wpływem alkoholu etylowego podanego doużylnie* (Sectio E, vol. IV nr 5).
- 17) J. P r ü f f e r - *Światło lampy rtęciowej w zastosowaniu do badań faunistycznych* (Sectio E, vol. IV nr 6).
- 18) K. P r ü f f e r - *Żerowanie słodyszków* (*Meligethes* sp.) *w kwiatach różnych gatunków roślin*. (Sectio E, vol. IV nr 7).

- 19) A. B ł a ż e i e w s k a - *Zimowanie ślodyzaka raepakowego* (*Meligethes aeneus* F a b r.) (Sectio E, vol.IV nr 8).
 - 20) A. D r o z d o w s k i - *Wyniki cateroletnich badań nad rozmieszczeniem i stopniem zarazenia błotniarki moczarowej cerkariami motylicy wątrobowej w woj.bydgoskim* (Sectio E, vol. IV nr 9).
 - 21) Praca zespołowa - *Badanie struktury Drogi Mlecznej w wybranych polach gwiazdozbiorach Aquila (Sagitta i Cassiopeia,)* Część II. *Fotometria fotowizualna.* (Sectio F, vol.I nr 3).
 - 22) W. D z i e w u l s k i - *Ruch gwiazd typu widmowego A.* Część I. (Sectio F, vol. II nr 1).
 - 23) A. D z i e w u l s k a - *Ruch gwiazd typu widmowego F.* (Sectio F, j.w.).
 - 24) L. P i e c z y ń s k i - *Wyznaczenie współrzędnych geograficznych Obserwatorium Astronomicznego Uniwersytetu M.Kopernika w Toruniu-Piwnicach* (Sectio F, j.w.)
 - 25) W. D z i e w u l s k i - *Ruchy gwiazd typu widmowego A.* Część II. (Sectio F, j.w.).
 - 26) W. D z i e w u l s k i - *Ruchy gwiazd typów widmowych A i F.* (Sectio F, j.w.).
 - 27) W. D z i e w u l s k i i B. K r y g i e r - *Obserwacje wizualne gwiazdy zmiennej krótkookresowej RS Bootis* (Sectio F, j.w.)
 - 28) W. D z i e w u l s k i i B. K r y g i e r - *Obserwacje wizualne gwiazdy zmiennej RV Bootis* (Sectio F, j.w.)
 - 29) W. D z i e w u l s k i i H. B r z e s k a - *Obserwacje wizualne gwiazdy zmiennej długookresowej AC Herculis* (Sectio F, j.w.).
 - 30) W. D z i e w u l s k i i L. Z a l e s k i - *Obserwacje wizualne gwiazdy zmiennej DV Bootis* (Sectio F, j.w.).
- Towarzystwo zorganizowało następujące sesje i odczyty
- 19 II 1958 - Doroczne Posiedzenie Publiczne z odczytem prof. dra E d w a r d a M a r c z e w s k i e g o pt.: "O pojęciach niezależności w matematyce".
- 23 V 1958 - Odczyt Rektora Uniwersytetu Wrocławskiego prof. dra K a z i m i e r z a S z a r s k i e g o pt.: *Organizacja Szkolnictwa Wyższego we Francji.*

Badania naukowe Towarzystwa:

Poszczególne Wydziały prowadziły wzorem lat ubiegłych badania naukowe w zakresie różnych gałęzi wiedzy w oparciu o subwencje przydzielone przez Towarzystwo:

L.p.	Wydział	Kierownik badań i współpracownicy	Tematyka badań
1	I	M. Biskup	Akta Stanów Prus Króleskich t. V 1508/9.
2	I	W. Hejnosz i J. Gronowski	Zróżdła do dziejów ekonomii malborskiej
3	I	St. Hozzowski i współpr.: K. Porębska, A. Bzdęga	Lustracja Prus Króleskich 1624.
4	I	M. Znamienowska-Prüffero- rowa i współpr.: R. Lange, B. Małecka, Z. Strawińska	1) Badania tańca ludowego na ziemi chełmińskiej, dobrzyń- skiej na Pałukach i Kaszu- bach. 2) Badania folkloru muzycznego w Radziejowie i okolicy. 3) Kultura materialna i fol- klor Pałuk.
5	I	St. Hozzowski	Inwentarze dóbr ziemskich m. Torunia XVII i XVIII w.
6	I	L. Żytkowicz i J. Dąbrow- ska	Inwentarze dóbr biskupstwa włoc- ławskiego.
7	I	K. Górski i Z. Nowak	Metryka koronna z okresu wojny 13-letniej o Pomorze 1454-1466
8	II	St. Gerstmann i współpr. H. Orlikowska, I. Stach- nikówna	Analiza mechanizmów procesów emocjonalnych.
9	II	J. Puciata-Pawłowska	Artysta malarz Rafał Hadziewicz
10	II	Z. Hornung i B. Paprocki	Nagrobek biskupa Piotra Wol- skiego w katedrze plockiej.
11	II	B. Nadolski	Życie literackie i naukowe na Pomorzu w dobie Odrodzenia.
12	II	L. Witkowski	Gdańska poezja nowołacińska XVI-XVIII w.
13	II	L. Witkowski	Ulryk Schober, toruński poeta nowołaciński XVI w.
14	II	A. Bukowski i E. Sko- bejko	Pomorze Gdańskie w latach 1850 -1890.
15	II	H. Baranowski i E. Sko- bejko	Bibliografia miasta Torunia.
16	II	H. Turska i J. Maciejew- ski	Słownictwo ziemi chełmińskiej.

(c.d.)

L.p.	Wydział	Kierownik badań i współpracownicy	Tematyka badań
17	III	R. Galon i współpr.: Z. Churski, W. Niewiarowski	1) Jezioro Brodnickie z punktu widzenia geomorfologii i hydrografii. 2) Morfologia i hydrografia ziemi chełmińskiej.
18	III	J. Prüffer i współpr.: Fr. Błażejowski, A. Drozdowski, K. Prüffer-Kleinsnowa, W. Kokociński	Fauna kserotermiczna rezerwatu w Płutowie.
19	III	J. Zabłocki i J. Berndt	Kalendarz drzewny

Zgodnie z uchwałą nr 42/56 Sekretariatu Naukowego Prezydium PAN z dnia 6 marca 1956 r. powołana została w roku sprawozdawczym Komisja do Spraw Zleconych Prac Naukowych. Komisja ta opiniowała wszystkie wnioski o dotacje na badania naukowe, jak również wydawała ocenę o projektach umów na prace zlecone w ramach badań naukowych. Na zapotrzebowaną w roku 1958 przez kierowników badań na badania naukowe kwotę 72 082,- zł, przyznane zostały dotacje w łącznej kwocie 63 903,- zł, z której wykorzystano 60 586,- zł, w tym:

przez Wydział I	30 615,- zł.
" " II	16 779,- "
" " III	13 192,- "

Dotacje wykorzystane w roku sprawozdawczym na badania naukowe wzrosły w stosunku do roku 1957 o 74%. Z przebiegu badań wszyscy kierownicy badań złożyli okresowe sprawozdania.

Działalność wydawnicza Towarzystwa.

Plan wydawniczy Towarzystwa na rok 1958 obejmował 21 pozycji o objętości 186 arkuszy. Wydano 18 pozycji o łącznej objętości 156,25 arkuszy, w tym:

Wydział I5 pozycji o objętości	63,75 ark.
Wydział II3 pozycje	" 28,75 "
Wydział III8 pozycji	" 49,50 "
"Sprawozdania TNT"2 pozycje	" 14,25 "
		<hr/>
	razem	156,25 "

Poza tym z planu wydawniczego na 1958 w lutym 1959 r. ukazała się 1 pozycja (Teki Komisji Historii Sztuki) obj. 20,25 ark., a ukaze się w tymże miesiącu jeszcze druga pozycja (Słownik trudniejszych wyrazów niemieckich) o objętości 10 ark. Zatem łącznie z tymi pozycjami z planu wydawniczego na 1958 r. zrealizowanych będzie 20 pozycji o łącznej objętości 186,50 ark., a więc pod względem objętości arkuszy 100%. Jedna pozycja (Bibliografia historyczno-prawna - J. i K. Koranyiów) wyjdzie w drodze poślizgu z roku 1958 w późniejszym terminie, ponieważ autorzy na skutek choroby nie dostarczyli indeksów. Poza tym jest w druku pozycja I Wydziału o objętości 14 arkuszy z dotacji otrzymanej z Rady Naczelnej Towarzystwa Rozwoju Ziem Zachodnich w Warszawie (Inwentarze starostw bytowskiego i lęborskiego - prof. dr G. Labudy). Praca ta ma się ukazać w I kwartale 1959 r. Po wydrukowaniu tych 2 pozycji, które nie obciążą limitu wydawniczego na rok 1959 ogólna objętość pozycji wydanych z limitu na rok 1958 wynosić będzie 228,50 arkuszy w stosunku do 200,75 arkuszy w roku 1957, przy czym przypadają:

na Wydział I7 pozycji o objętości	115,75 ark.
na Wydział II4 pozycje	" 49,00 "
na Wydział III8 pozycji	" 49,50 "
"Sprawozdania TNT"2 pozycje	" 14,25 "
		<hr/>
	razem	228,50 "

Tej niewątpliwie najważniejszej dziedzinie pracy Towarzystwa należy poświęcić dodatkowo kilka uwag wyjaśniających. Jak wynika z przedstawionych cyfr rzeczywiste kalendarzowe wykonanie roczne planu wydawniczego wynosi 156,25 arkusza, w terminie spóźnionym ukazało się 30,25 arkusza, co stanowi łącznie 186 arkuszy czyli 100% planu. W I kwartale 1959 r. ukaze się jeszcze 28 arkuszy należących do planu r. 1958 i opłaconych z funduszu na straty r. 1958.

Plan wydawniczy na rok 1959 przewiduje 16 pozycji o objętości 207 arkuszy. Do składu przygotowano 147 arkuszy, w tym:

- z Wydziału I 4 pozycje o objętości 62 ark.
- z Wydziału II 3 pozycje o objętości 63 "
- z Wydziału III 4 pozycje o objętości 22 "

Z tego przekazano drukarniom 6 pozycji o objętości 80 ark.

Rok 1958 był dla działalności wydawniczej Towarzystwa okresem bardzo trudnym. Zgodnie z uchwałą nr 74/57 Sekretariatu Naukowego Prezydium PAN z 31 XII 1957 r. nastąpiła z dniem 1 I 1958 r. zasadnicza zmiana toku przygotowania i systemu finansowania produkcji wydawniczej Towarzystw Naukowych. Dotąd PWN zawierało umowy wydawnicze z autorami, przyjmowało prace do druku, obliczało i wypłacało wszelkie honoraria, pokrywało koszty techniczne i edytorskiego przygotowania prac do druku, koszty papieru, druku itp. oraz zajmowało się także sprzedażą nakładu, a straty powstałe w związku z produkcją wydawniczą Towarzystw Naukowych wyrównywała bezpośrednio PWN-owi Polska Akademia Nauk.

Z dniem 1 I 1958 r. działalność wydawniczą w zakresie swoich wydawnictw w części prowadzonej dotychczas przez Państwowe Wydawnictwo Naukowe przejęło Towarzystwo Naukowe łącznie z wszelkimi wydatkami, poczynionymi po dniu 31 XII 1957 r. w związku z produkcją wydawniczą w toku lub po dniu tym rozpoczynaną. Jako fundusz na straty akcji wydawniczej w roku 1958 otrzymało Towarzystwo nasze z Polskiej Akademii Nauk dotację w wysokości kwoty wypłaconej PWN-owi w roku 1957 na straty poniesione na produkcji wydawnictw TNT w tymże roku tj. kwoty 574 000,- zł. Ponadto otrzymało Towarzystwo od PWN nieodpłatnie gotową produkcję książek TNT wydanych w okresie 1 I 1954 - 1 I 1958 r. oraz produkcję w toku według stanu na dzień 31 XII 1957 r.

Do zupełnego usamodzielnienia się w akcji wydawniczej Towarzystwo nie było przygotowane, a liczne trudności związane z ewentualnym zdobyciem papieru i jego magazynowaniem, z uzyskaniem limitu w drukarni, ze zbytem produkcji itp. uniemożliwiły to usamodzielnienie. Toteż na podstawie umowy zawartej z Oddziałem Łódzkim PWN na rok 1958 powierzono mu wykonywanie określonych w umowie czynności, płacąc za nie według ustalonego cennika czynności wydawniczych. Ta zasadnicza zmiana toku przygotowania i systemu finansowania produkcji wydawniczej narzuciła konieczność stworzenia organu kolegiального dla podjęcia decyzji w sprawach wydawniczych, ustalania planów wydawniczych, pilnowania ich wykonania, ustalania honorariów itp. Organem tym jest Redakcja Naczelna Wydawnictw TNT,

którą stanowią: Br. Włodarski jako Redaktor Naczelny, W. Hejnosz, I. Mikulska i A. Hutnikiewicz jako członkowie.

Przejęcie z dniem 1 I 1958 r. od PWN działalności wydawniczej i jej finansowanie przez Towarzystwo oraz związane z tym liczne konferencje i czynności rozliczeniowe z PWN, dalej konieczność ustalenia nowych warunków usług wydawniczych ze strony PWN wymagały szczególnie dużego nakładu pracy. Zdekompletowanie placówki miejscowej PWN, spowodowane długotrwałą chorobą redaktora technicznego, jeszcze bardziej istniejące trudności zwiększyło. Stało się to powodem wspomnianych powyżej opóźnień w ukazaniu się niektórych pozycji wydawniczych, chociaż i tutaj wina leży częściowo po stronie autorów, którzy zbyt późno oddali maszynopisy lub korekty. Mimo wspomnianych trudności przygotowanie produkcji wydawniczej na rok 1959 przebiegło planowo. Do końca roku 1958 przygotowano do składu 71% planu wydawniczego na rok 1959, a 100% przygotowane będzie do końca marca 1959 r.

Wymiana wydawnictw z innymi instytucjami w kraju i za granicą jest nadal bardzo ożywiona. W roku sprawozdawczym utrzymywało Towarzystwo stosunki wymienne z 39 instytucjami krajowymi i z 140 instytucjami zagranicznymi w 28 krajach. Do instytucji krajowych wysłano 122 wymienne egzemplarze wydawnictw, otrzymano zaś 308 egzemplarzy. Za granicę wysłano 492 egzemplarze wydawnictw, otrzymano zaś 959 egzemplarzy. Prenumerowano 10 czasopism krajowych i 10 zagranicznych. Poza tym realizowano drogą wymiany oraz importu 18 dezyderatów dzieł zagranicznych o szczególnym znaczeniu dla badań naukowych to-ruńskiego ośrodka naukowego.

Księgozbiór Towarzystwa pozostaje nadal w depozycie i opiece Książnicy Miejskiej im. Mikołaja Kopernika, która inwentaryzuje i kataloguje wszystkie nabytki Towarzystwa.

W roku sprawozdawczym sporządzono mikrofilm i częściowo pozytywy książki akcesyjnej całego księgozbioru Towarzystwa w depozycie Książnicy Miejskiej na dzień 31 VI 1958 r., a od tego czasu prowadzi Biuro Towarzystwa bieżący własny spis nabytków. W ten sposób stworzono dla użytku Towarzystwa drugi inwentarz księgozbiorów TNT poza dotąd istniejącym tylko w Książ-

znicy Miejskiej jednym egzemplarzem. Księgozbiór Towarzystwa zwiększył się w roku sprawozdawczym drogą wymiany i zakupu o 304 tytuły w 802 tomach. Stan księgozbioru na dzień 1 I 1959 r. wynosił 17 786 tytułów w 29 776 tomach. Wartość księgozbioru Towarzystwa na dzień 31 XII 1958 r. wynosiła 322 809 zł.

Zbiory muzealne Towarzystwa znajdują się w depozycie w Muzeum w Toruniu. Składają się one z następujących eksponatów:

w Dziale Archeologicznym	z	462	eksponatów
w Dziale Sztuki	z	190	"
w Dziale Grafiki . . .	z	341	"
w Dziale Numizmatyki. .	z	2231	monet.

Pracownia Mikrofilmowa wykonała w roku sprawozdawczym : 57 345 zdjęć mikrofilmowych (negatywów), 395 odbitek mikrofilmowych (pozytywów), 3 779 powiększeń. Pracę wykonywano w dwóch zasadniczych kierunkach: 1) mikrofilmowanie materiałów naukowych dla zasobu TNT, 2) realizowanie zamówień specjalnych.

Ad 1) Dla zasobu TNT rozpoczęto mikrofilmowanie akt z archiwów kościelnych, na którą to akcję uzyskano w IV kwartale specjalną dotację. W ramach tej akcji przeffotografowano akta b. klasztoru Benedyktynek w Toruniu z archiwum św. Jakuba oraz zmikrofilmowano sprowadzone do Torunia akta klasztoru Benedyktynek w Żarnowcu. Akta te przedstawiają ciekawy materiał do historii gospodarozej i społecznej, znajdują się jednakże w dużej mierze w stanie akt luźnych i wymagają dużo pracy przygotowawczej przed przystąpieniem do fotografowania. Z akt klasztornych zmikrofilmowano również pamiątki . Calm Podowskiego oraz z Książnicy Miejskiej w Toruniu - rękopis nie wydanej kroniki pruskiej Podeborna z XVI wieku. Ogółem wykonano dla zasobu TNT 3 867 zdjęć z materiałów archiwalnych oraz 1 597 zdjęć inwentarza księgozbioru i wydawnictw ciągłych TNT - łącznie 5 464 zdjęć i 183 powiększenia.

Ad 2) W zamówieniach specjalnych, jak w latach poprzednich, główną pozycję stanowiła realizacja umowy z Archiwum Dokumentacji Mechanicznej w Warszawie, w ramach której wykonano 44 150 zdjęć ciągłych i dokumentów. Poza tym wykonano szereg zamówień na mikrofilmy i fotokopie dla Archiwów Państwo-

wych, dla różnych zakładów UMK, dla Książnicy Miejskiej, oraz Słownika Mickiewiczowskiego w Toruniu, Muzeum Historycznego w Warszawie i innych instytucji oraz szeregu naukowców indywidualnych. Specjalną kategorię zamówień stanowiły fotografie dokumentów na cykl wystaw archiwalnych w Toruniu, Bydgoszczy, Inowrocławiu i Włocławku oraz wystawę 400-lecia poczty w Muzeum Poczty i Telekomunikacji we Wrocławiu. Prace te polegały na fotogramach dużego rozmiaru i na specjalnie precyzyjnym wykończeniu. Wykonano również parę pozycji dla wymiany z placówkami zagranicznymi jak, Staatl. Archivslager w Getyndze, Bibliothèque National Szechenyi w Budapeszcie. Udostępniono naukowcom odczytywanie wyblakłych tekstów przy pomocy lampy ultrafioletowej oraz odczytywanie mikrofilmów przy pomocy lektora.

W roku sprawozdawczym miała Pracownia specjalnie trudne warunki pracy. W pierwszym kwartale, w związku z remontem ratusza, kilkakrotnie na dłuższy okres był przerwany dopływ wody do Pracowni. 8 marca przerwano pracę w pełnym jej toku, gdyż miejskie władze budowlane bez uprzedzenia dokonały zaplombowania tzw. sali gotyckiej ratusza, gdzie mieściła się również Pracownia Mikrofilmowa. Aż do momentu odplombowania, czyli równo przez miesiąc, Pracownia była nieczynna. Od połowy kwietnia do końca maja kontynuowano prace w starym lokalu mimo dużych trudności technicznych. Równocześnie prowadzono adaptację nowego pomieszczenia w gmachu dawnego DOSZ-u, do którego wprowadzono się w pierwszych dniach czerwca. W trzecim kwartale powołano korektora Pracowni na 3-miesięczne przeszkolenie wojskowe. Na rok 1959 przewidziany jest znaczny wzrost produkcji w Pracowni. Umowa z Archiwum Dokumentacji Mechanicznej przewiduje wykonanie 65 500 zdjęć, a więc o 20 000 więcej w porównaniu z ilością zdjęć wykonanych w roku 1958. Planowane jest również dalsze mikrofilmowanie akt kościelnych dla zasobu TNT. Do tego dochodzą zapotrzebowania wszelkich instytucji naukowych, których nasilenie stale wzrasta. Wobec zakupu w roku 1958 kopiarki stykowej, która daje możliwość wykonywania we własnym zakresie pozytywów mikrofilmowych, i ten dział będzie mogła prowadzić Pracownia we własnym zakresie, podczas gdy w poprzednich latach prace te były

zlecane innym pracownikom. Pracownia zatrudnia 3 pracowników łącznie z kierownikiem placówki.

W roku sprawozdawczym Towarzystwo uruchomiło Pracownię Palynologiczną. Zapoczątkowała ona badania pyłkowe osadów torfowych, mające znaczenie dla rekonstrukcji szaty roślinnej ostatnich tysięcy lat oraz dla poznania pełnego środowiska naturalnego, w którym żył dawny człowiek, ułatwiając badania archeologiczne i geograficzne. Pobrano profil torfowy z okolicy Pucka (40 próbek) i analizowano go dla pracy naukowej z dziedziny morfologii wybrzeża bałtyckiego oraz profil torfowy z okolicy Nakła (60 próbek) dla pracy dotyczącej zbadania powstania pradoliny Noteci. Wykonano około 100 próbek porównawczych oraz zebrano i omówiono około 150 gatunków roślin. Bardziej intensywną działalność Pracowni Palynologicznej hamuje brak jeszcze licznych urządzeń laboratoryjnych, których nabycie jest trudne oraz brak własnego lokalu. Pracownia mieści się w Zakładzie Geografii Roślin i pracuje pod kierownictwem prof. dr J. Walasa.

Pracownicy Towarzystwa zatrudnieni są w 4 zespołach.

1. W Redakcji Wydawniczej (od 1 VIII 1958 r. "Redakcja Naczelna") pracowała jedna siła-redaktor wydawniczy do 31 lipca na pełnym etacie, a od 1 sierpnia (jako sekretarz Redakcji Naczelnej) na półetacie, opłacana przez Towarzystwo. Poza tym zatrudniona była 1 sprzątaczką na ryczałcie.
2. Pracownia Mikrofilmowa zatrudniała 3 pracowników na pełnym etacie oraz 2 pracowników tj. konserwatora i sprzątaczkę na ryczałcie.
3. Obsadę Pracowni Palynologicznej stanowi jeden pracownik naukowy.
4. Dyrekcja Administracyjna ma obsadę 4 pracowników na pełnym etacie oraz jednego (sprzątaczo-palacz) na ryczałcie.

Dyrektorem Administracyjnym Towarzystwa był mgr Alojzy Kirstein, Redaktorem Wydawniczym do 31 lipca 1958 r. mgr Krystyna Swinarska, a od 1 sierpnia 1958 r. Sekretarzem Redakcji Naczelnej mgr Jadwiga Kompanowska. Kierownikiem Pracowni Mikrofilmowej była mgr Krystyna Porębska, pracownikiem naukowym Pracowni Palynologicznej mgr Maria Łosiowa. Obowiązki księ-

gowego i kasjera pełniła Agnieszka Pilatowska, obowiązki kierownika Sekretariatu Helena Jeśmanowa, referentem wymiany była Maria Chełmicka.

Z ważniejszych prac organizacyjnych przeprowadzonych w roku sprawozdawczym wymienić należy: opracowanie "Regulaminu organizacyjnego" dla komórek administracyjno-technicznych Towarzystwa, opracowanie nowej "Instrukcji kancelaryjno-technicznej" i wprowadzenie jej w życie we wszystkich komórkach administracyjno-technicznych Towarzystwa, wypracowanie nowego systemu księgowania i przystosowanie rachunkowości do wymogów zarządzenia Ministra Finansów z 27 marca 1958 r., sporządzenie inwentarza księgozbioru Towarzystwa w depozycie Książnicy Miejskiej, adaptacja i urządzenie nowego lokalu dla Pracowni Mikrofilmowej oraz przeprowadzenie inwentaryzacji (spisu z natury) wszystkich składników majątkowych Towarzystwa.

Dziennik wpływów Towarzystwa wykazuje za rok sprawozdawczy 1 270 pozycji. Wystawiono 276 rachunków oraz rozesłano 3 553 egzemplarze wydawnictw.

W zakończeniu pragnę podkreślić z pełnym uznaniem ogromnie ofiarną i wyteżoną pracę działu administracyjnego Towarzystwa pod kierunkiem Dyrektora mgr Alojzego Kirsteina, jak i wszystkich placówek Towarzystwa. Przewyciężenie piętujących się w minionym roku trudności mamy w głównej mierze dziękować Administracyjno-Technicznemu do zawdzięczenia.

(-) Antoni Swinarski

Sekretarz Generalny TNT

(-) Konrad Górski

Prezes TNT

S P R A W O Z D A N I E

SKARBNIKA TOWARZYSTWA NAUKOWEGO W TORUNIU

za rok 1958

Rok sprawozdawczy 1958 jest rokiem dla finansów Towarzystwa zupełnie wyjątkowym. Mniej więcej w połowie tego roku Towarzystwo przejęło na własny rachunek swoje wydawnictwa, dotychczas finansowane przez PWN. Przejęcie nastąpiło w poło-

wie roku, lecz datą przejęcia był 1 I 1958, co spowodowało dodatkowe trudności w związku z koniecznością rozliczeń działalności PWN w pierwszej połowie roku 1958.

W związku z przejęciem wydawnictw struktura stanu majątkowego Towarzystwa uległa radykalnej zmianie. Dotacje otrzymane przez Towarzystwo wzrosły o 624 tys. przeznaczone na wydawnictwa, majątek Towarzystwa powiększył się o wartość przejętych nieodpłatnie wydawnictw z lat 1954-57, co wynosi 141 tys. i wartość przejętej produkcji w toku 209 tys. Spowodowało to znaczne zwiększenie obrotów gotówkowych, co się wyraża sumą zamykającą sprawozdanie obrotów finansowych 1 milion 190 tys. w porównaniu z 399 tys. w roku 1957 i znaczne zwiększenie majątku Towarzystwa co się wyraża sumą zamykającą bilans 1958 - 1 milion 807 tys. w porównaniu z 978 tys. w roku 1957.

Należy tu zaznaczyć, że ten wzrost majątku nastąpił prawie wyłącznie w środkach obrotowych, które na koniec roku 1958 wynoszą 1 milion 240 tys. po zwiększeniu o sumę wynikową 744 tys., podczas gdy środki podstawowe wynoszą 557 tys. po zwiększeniu o sumę wynikową 79 tys.

Ta nowa sytuacja, w której znalazło się nasze Towarzystwo, spowodowała duże trudności w zarządzaniu finansami Towarzystwa zarówno na odcinku dyspozycyjnym jak i finansowym. Trudności te wynikały nie tylko z przesunięcia punktu ciężkości majątku Towarzystwa z środków podstawowych na obrotowe, ale również przez to, że w stosunku do poważnych zadań, które stanęły przed Towarzystwem, jego płynne zasoby były bardzo ograniczone. Zwiększenie majątku nastąpiło prawie wyłącznie w książkach wydawanych przez Towarzystwo, a nie możemy się spodziewać ich szybkiej rozprzedaży. Należy się tu pochwalić aparatu administracyjnemu Towarzystwa, który dał sobie radę z wynikającymi z tego bardzo poważnymi zadaniami przy zwiększeniu personalnym tylko o 1/2 etatu.

Budżet Towarzystwa został uchwalony w dniu 26 maja, a następnie na skutek otrzymania dodatkowych dotacji z PAN w wysokości 48 500,- został powiększony o tę sumę w dniu 3 XI 58 r. Uzyskanie tej dodatkowej dotacji jest bardzo korzystne dla działalności naukowej Towarzystwa, ponieważ jednak wpłynęła ona zbyt późno, co uniemożliwiło wydanie jej jeszcze w tym

roku, odbiło się to niekorzystnie na wykonaniu budżetu po stronie wydatków. Po obu stronach budżet rozbity jest na działalność podstawową i działalność wydawniczą. Stosownie do tego podziału omówię najpierw wykonanie budżetu na odcinku podstawowym, a potem wydawniczym.

Dochody w działalności podstawowej wyniosły 443 tys. co w porównaniu z preliminowanymi 410 tys. daje wykonanie 106%. Nadwyżka została osiągnięta głównie przez przekroczenie sprzedaży wydawnictw, której dochody wynoszą 36 tys. w porównaniu z 8 tys. preliminowanymi. Suma uzyskana ze sprzedaży wydawnictw została, jak zresztą co roku, sztucznie podwyższona kwotą ok. 18 tys. dochodzącą z zakupów wydawnictw bieżących przez Zakłady UMK, w których to transakcjach Towarzystwo spełnia jedynie rolę pośrednika. Jeśli jednak odejmiemy tę kwotę od sumy ogólnej, uzyskamy sprzedaż wydawnictw w wysokości 18 tys. to jest 220% preliminowanej, a 200% sumy uzyskanej w roku ubiegłym. Po stronie wydatków mamy sumę 353 tys. co w porównaniu z preliminowanymi 410 tys. daje wykonanie w 86%. To nie wykonanie budżetu zostało spowodowane, jak już mówiłem, w dużej mierze dotacją dodatkową w wysokości 48,5 tys. wypłaconą zbyt późno, aby mogła być wykorzystana. Różnica 57 tys. między preliminarzem a wykonaniem składa się w głównych pozycjach z 7 tys. oszczędności na wydatkach administracyjno-gospodarczych, 8 tys. nie wykorzystanych sum na podróże naukowe, 14 tys. nie wykorzystanych sum na pomoce naukowe, 8 tys. na inwestycjach pozalimitowych zostało spowodowane dostarczeniem dopiero w styczniu 1959 zamówionej na początku 1958 r. aparatury naukowej i wreszcie mamy 18 tys. nie wykorzystanych na zakup książek. Ta ostatnia suma została spowodowana nieukazaniem się w druku pewnych pozycji, których zakup preliminowało się na początku roku.

Dochody z działalności wydawniczej zostały wykonane w 99%. Prócz dotacji zostało tu zapreliminowane 130 tys. wpływu ze sprzedaży wydawnictw. Uzyskaliśmy z tego tytułu 123 tys. Należy tu zaznaczyć, że w skład tej sumy wchodzi zakup własny 58 tys. i zakup PWN w wysokości 65 tys. Wydatki wydawnicze wyniosły 631 tys. co wobec 754 preliminowanych daje wykonanie w 84%. Powody niewykorzystania budżetu na tym odcinku wy-

nikają ze sprawozdania Sekretarza. Z mojej strony chciałem zaznaczyć, że sumę wydatków wydawniczych obciąża kwota 149 tys. wypłaconych zaliczkowo PWN-owi na poczet poniesionych w 1958 r. a nie fakturowanych kosztów. Koszty te faktycznie były znacznie wyższe, tak że niewykonanie budżetu stwarza tu konieczną rezerwę finansową na wydatki powstałe, a nie rozliczone w roku 1958.

Saldo w wysokości 206 tys., które zamyka okres sprawozdawczy składa się:

z niewykonania preliminarza w działaln. podstaw.	57
z nadwyżki dochodów w działalności podstawowej	<u>33</u>
	90
z niewykonania preliminarza w dziale wydawn.	<u>123</u>
	213
Mniej niewykonanie dochodów działu wydawn.	<u>7</u>
	<u>206</u>

A więc dotyczy ono działalności podstawowej w kwocie 90 tys. i działalności wydawniczej w kwocie 116 tys. Warto tu zaznaczyć, że zrównoważenie płynnych środków wydawnictw możliwe było tylko dzięki pomocy PWN, które zobowiązało się do zakupu pewnych ilości naszych wydawnictw i z tego tytułu wpłaciło Towarzystwu 65 tys. zł, o czym wspomniałem przy omawianiu dochodów. Bez tej sumy saldo wydawnictw wyniosłoby 51 tys. złotych, co zmusiłoby Towarzystwo do pokrywania z początkiem bieżącego roku wydatków wydawniczych z salda działalności podstawowej.

Bilans Towarzystwa zamyka się sumą 1 miliona 807 tysięcy i wykazuje nadwyżkę w środkach podstawowych	79 tys.
i nadwyżkę w środkach obrotowych	<u>744 "</u>
co daje całą nadwyżkę	823 tys.
która doliczona do funduszu	<u>974 tys.</u>
daje całość funduszu Towarzystwa	<u>1.797 tys.</u>

Porównanie z bilansem roku 1957 daje następujące rozmieszczenie tej nadwyżki:

wzrost aktywów działalności podstawowej w tysiącach zł:	
Ruchomości	8
księgozbiór i mikrofilmy	74

środki pieniężne	38	
Materiały	3	
Wydawnictwa w magazynie	<u>5</u>	128,-
Zmniejszenie aktywów /wzrost pasywów/		
Zmniejszenie salda dłużników	3	
wzrost salda wierzycieli	<u>5</u>	<u>8,-</u>
Nadwyżka z działalności podstawowej		120,-
Aktywa działalności wydawniczej		
Środki pieniężne	116	
Wydawnictwa przyjęte	141	
" z produkcji	57	
Wydawnictwa w toku	241	
Zaliczka w PWN	<u>148</u>	<u>703,-</u>
Nadwyżka z działalności wydawniczej	703,-	
Łączna nadwyżka		823,-

Duży wzrost wartości księgozbioru powstał na skutek dokonanej wyceny wydawnictw pochodzących z wymiany w latach 1956-58 na sumę zł 44 tys. Odejmując nawet tę pełną sumę od nadwyżki działalności podstawowej uzyskujemy 76 tysięcy co stanowi 26% uzyskanej dotacji na działalność podstawową.

Należy zaznaczyć, że w roku sprawozdawczym został dokonany duży wysiłek aparatu administracyjnego Towarzystwa dla ostatecznego sporządzenia ewidencji inwentarza. Został ostatecznie ustalony inwentarz od dawna nieczynnej Pracowni Polowej i dokonane odpisy rzeczy zniszczonych i zagubionych. Został wykonany spis księgozbioru Towarzystwa w depozycie Książnicy Miejskiej. Wreszcie Towarzystwo uzyskało spis swoich zbiorów muzealnych znajdujących się w depozycie Muzeum Miejskiego. Przy tej okazji dowiedzieliśmy się o nieprzyjemnej stracie 65 sztuk złotych monet i medali ukradzionych w roku 1954 z tego Muzeum. Zarząd Towarzystwa postanowił nie wyceniać zbiorów muzealnych lecz przyjąć je w symbolicznej wartości 1 zł. W tej też wysokości figurują one w bilansie.

Porównanie sum dotyczących Pracowni Mikrofilmowej wykazuje, że Towarzystwo poniosło na skutek prowadzenia tej komórki stratę w wysokości 23 tys. Jest to usprawiedliwione długimi przestojami z różnych niezawinionych powodów i kosztami remontu nowego lokalu. Towarzystwo uzyskało w roku sprawoz-

B I L A N S

Towarzystwa Naukowego

A K T Y W A

Wyszczególnienie	S u m y	
	szczegółowe	ogólne
I. Środki podstawowe:		
a. Nieruchomości		
budynek przy ul. Wysokiej 16	58.296,-	58.296,-
b. Ruchomości :		
1. Urządzenia biura TNT	29.611,75	
2. Urządzenia Pracowni Mikrofilmowej	40.715,41	
3. Urządzenia Pracowni Polowej	40.356,50	
4. Urządzenia Pracowni Palynolowej	8.062,60	118.746,26
c. Księgozbiory biblioteczne		
1. Biblioteka w dep. Książnicy Miejsk.	322.809,97	
2. Biblioteka podręczna	1.216,25	
3. Biblioteka w użytk.Redakcji Wyd.	1.971,93	325.998,15
d. Mikrofilmy - Archiwum		
	53.961,75	53.961,75
e. Ekspozaty muzealne		
	1,-	1,-
II. Środki pieniężne:		
a. kasa	390,19	
b. bank NBP Toruń	205.535,28	205.925,47
III. Materiały:		
1. Pomocnicze, surowce	22.743,92	
2. drobne przedmioty w użytkowaniu	4.926,27	27.670,19
3. W y r o b y p r z e m y s ł o w e :		
a. wydawnictwa własne	621.270,58	621.270,58
b. mikrofilmy gotowe	1.544,61	1.544,61
4. Wartość produkcji wydawnictw w toku	241.095,42	241.095,42
IV. Dłużnicy		
	152.114,24	152.114,24
		<u>1806.623,67</u>

Toruń, dnia 13 lutego 1959 r.

Sporządziła: (-) A. Piłatowska (-) Jerzy Łoś

Księgowa

Skarbnik TNT

Z A M K N I Ę C I A

w Toruniu na dzień 31 grudnia 1958

P A S Y W A

Wyszczególnienie	S u m y	
	szczegółowe	ogólne
I. Fundusze TNT:		
1. Fundusz w środkach podstawowych z 1957 r.	477.716,10	
zwiększony w roku 1958	79.287,06	557.003,16
2. Fundusz w środkach obrotowych początkowy	496.573,44	
zwiększony o wyniki 1958 r.	743.427,62	1.240.001,06
II. Wierzyciele :		9.619,45
		<u>1.806.623,67</u>

(-) Antoni Słowiński (-) Konrad Górski

Sekretarz Generalny TNT

Prezes TNT

RACHUNEK

Towarzystwa Naukowego w Toruniu

ROZCHODY

Wyszczególnienie		Sumy	
		szczegółowe	ogólne
11	Koszty działalności statutowej:		
§	1. Płace	135 063,20	
	2. Ubezpieczenia i świadczenia	19 626,72	
	3. Bezosobowy fundusz płac	52 107,50	
	4. Podróże służbowe	14 461,93	
	6. Wydatki administracyjno-gospodarcze	18 839,09	
	9. Wydatki na pomoce naukowe	8 598,10	
	14. a. Zakup inwentarza biurowego	3 793,-	
	14. b. Zakup książek i czasopism na wymianę zagraniczną	24 148,72	
	15. Inwestycje (zakup urządzeń dla Pracowni Mikrofilmowej)	1 900,-	
	24. Inne	1 630,82	280 169,09
	Wartość zużycia materiałów		
	a. Koszt własny sprzedanych wydawnictw	35 744,81	
	b. " " wysłanych wydawnictw na wymianę zagraniczną	18 478,33	
	c. Koszt własny egzemplarzy gratisowych	3 326,57	
	d. " " " wydanych do zbiorów bibliotecznych	612,05	58 161,76
	e. Zużycie surowców w Pracowni Mikrofilmowej	13 331,04	
	f. Koszt wysłanych mikrofilmów na wymianę zagraniczną	294,-	
	g. Zużycie surowców w Pracowni Palynologicznej	421,85	
	h. Koszt zużycia drobnych przedmiotów	28,80	14 075,69
17	Straty nadzwyczajne	3,06	3,06
13	Koszty produkcji niewydzielonej		
§	1. Płace	9 100,-	
	2. Świadczenia i ubezpieczenia	1 410,48	
	3. Bezosobowy fundusz płac	2 000,-	
	5. Podróże służbowe	405,20	
	6. Wydatki administracyjno-gospodarcze	1 834,60	
3,5,9.	Koszt produkcji ukończonej (13 tytułów) Nadwyżka 1958 r.	403 103,46	417 853,74
			743 427,62
			<u>1 513 690,96</u>

Toruń; dnia 13 lutego 1959 r.

Sporządziła: (-) A. Pilatowska
Główny Księgowy TNT(-) Jerzy Łoś
Skarbnik TNT

W Y N I K Ó W

na dzień 31 grudnia 1958 r.

D O C H O D Y

Wyszczególnienie	S u m y	
	szczegółowe	ogólne
61 Dochody z działalności statutowej		
Składki członkowskie za rok 1958	2 412,-	
Drobne dochody z § 6 (koszty manipulacyjne porto)	398,53	
Sprzedaż wydawnictw własnych	36 245,26	
Sprzedaż mikrofilmów	54 464,75	
Dochody z analiz Pracowni Palynologicznej	4 000,-	97 520,54
63 Dochody z produkcji niewydzielonej		
Dział Wydawniczy TNT - produkcja 1958		
1. Wartość wydawnictw zakupionych przez PWN Łódź	64 634,-	
2. Wartość zakupionych wydawnictw na magazynie TNT	57 795,-	
3. Gotowa produkcja w komisie PWN Łódź	56 962,50	179 391,50
66 Dotacje		
Dotacje na działalność statutową TNT	293 500,-	
Dotacje na działalność wydawniczą	574 000,-	
Dotacja Towarzystwa Rozwoju Ziemi Zachodnich Warszawa	50 000,-	917 500,-
67 Dochody nadzwyczajne		
1. Przejęta z PWN Łódź gotowa produkcja wydawnicza 1954 - 57	141 398,50	
2. Przejęta z PWN nieodpłatnie suma z I kwartału 1958 r. za wydawnictwa w toku	174 875,02	
3. Wydawnictwa otrzymane nieodpłatnie z "Domu Książki" Warszawa	3 005,40	319 278,92
		<u>1 513 690,96</u>

(-) Antoni Szwarski
Sekretarz Generalny TNT

(-) Konrad Górski
Prezes Zarządu TNT

dawczym specjalną dotację z PAN na akcję mikrofilmowania archiwów kościelnych w wysokości 21,5 tys. Pracownia Palynologiczna przyniosła globalne straty w wysokości 8,6 tys. złotych. Po odliczeniu nakładów straty wyniosą ok. 4 tys. Towarzystwo uzyskało w roku sprawozdawczym z PAN specjalną dotację na prowadzenie prac palynologicznych w wysokości 15,4 tys.

Przechodząc do oceny całości działalności Towarzystwa od strony finansowej należy stwierdzić, że na odcinku pracy podstawowej przebiegała ona wzorem lat ubiegłych, dając przy niewielkich wydatkach administracyjnych (ok. 38% sumy zysków) dość duże lokaty w majątek trwałe. Na odcinku pracy wydawniczej sytuacja wydaje się być dość napięta, specjalnie jeśli chodzi o zasoby gotówkowe. Powstaje dość duży magazyn wydawnictw, który niełatwo będzie upłynnić, zaś zapas gotówki nie jest duży. Zmusi to Towarzystwo w roku przyszłym do daleko posuniętych oszczędności wydawniczych.

(-) Jerzy Iós

Skarbnik TNT

PROTOKÓŁ KOMISJI REWIZYJNEJ

Komisja Rewizyjna Towarzystwa Naukowego w Toruniu w składzie: prof. dr W. Hejnosz, prof. dr L. Żytkowicz, prof. dr E. Słuszkiewicz odbyła posiedzenie w obecności Sekretarza Generalnego doc. dr A. Swinarskiego, skarbnika prof. dr J. Łosia, dyrektora administracyjnego mgr A. Kirsteina i księgowej A. Pilatowskiej.

Na wstępie Komisja stwierdziła, że zostały wykonane zalecenia Komisji z poprzednich lat co do:

1. Skorygowania różnic między zapisami księgowymi a spisem z natury wydawnictw Towarzystwa.
2. Zaprowadzenia księgi inwentarzowej ksiązek depozytu bibliotecznego w Książnicy Miejskiej.

Dalej został spisany inwentarz Pracowni Polowej oraz dokonano odpisu rzeczy zniszczonych i zagubionych. Ponadto Towarzystwo otrzymało spis swoich zbiorów muzealnych znajdujących się w depozycie Muzeum w Toruniu. Przy tej sposobności ujawniła się duża strata Towarzystwa w postaci 65 sztuk złotych monet, ukradzionych w r. 1954 z tego muzeum. Zbiory muzealne nie zostały wycenione, lecz przyjęte do inwentarza i do bilansu w symbolicznej wartości 1 zł.

Pracownia Mikrofilmowa wykazała za rok sprawozdawczy stratę w wysokości 23.000 złotych, co zostało spowodowane długimi przestojami w pracy z powodów przez Pracownię nie zawinionych i kosztami remontu nowego lokalu. Także Pracownia Palynologiczna przyniosła straty w wysokości 8,6 tys. złotych.

Dalej Komisja zapoznała się z bilansem majątkowym TNT na dzień 31 XII 1958, który zamyka się po obu stronach kwotą 1.806.623,67 zł a także z Rachunkiem wyników, zamykającym się kwotą 1.513.690,90 zł po obu stronach. Komisja wyrywkowo sprawdziła zgodność zapisów księgowych z dowodami rachunkowymi i znalazła zapisy w porządku. Komisja stwierdza ogólnie znaczną poprawę sprawozdawczości rachunkowej w Towarzystwie i podnosi z uznaniem pracę Sekretarza Generalnego, Skarbnika i administracji Towarzystwa.

W końcu Komisja zaleca Zarządowi Towarzystwa ponowne rozważenie celowości dalszego utrzymywania Pracowni Polowej na rachunek Towarzystwa.

W tym stanie rzeczy Komisja Rewizyjna stawia wniosek o udzielenie Zarządowi Towarzystwa absolutorium z działalności w roku sprawozdawczym 1958.

Za Komisję Rewizyjną Towarzystwa Naukowego w Toruniu

Toruń, dnia 16 lutego 1959 r.

(-) *W. Hejnosz*

(-) *E. Słuszkiewicz*

(-) *L. Żytkowicz*

II

DOROCZNE WALNE ZEBRANIE TOWARZYSTWA

w dniu 19 lutego 1960 r.

Przemówienie Prezesa Towarzystwa Konrada Górskiego

Otwierając tegoroczne posiedzenie publiczne TNT chciałbym zaznaczyć, że próbujemy w tym roku wprowadzić pewną zmianę do naszych zwyczajów. Dawniej posiedzenie publiczne TNT odbywało się bezpośrednio po dorocznym walnym zebraniu sprawozdawczym. Powodowało to niepożądany pośpiech i zdawkowość w odbywaniu zebrania sprawozdawczego ze względu na publiczność, która oczekiwała na schodach, kiedy zebranie sprawozdawcze się skończy, a posiedzenie publiczne rozpocznie. Postanowiliśmy więc w tym roku odwrócić porządek obu zebrań, żeby odbyć doroczne walne zebranie w należyтым spokoju, którego wymaga doniosłość omawianych na nim zagadnień, i rozpocząć od posiedzenia publicznego.

Zgodnie natomiast z dawnym zwyczajem zaczniemy od uczczenia naszych Zmarłych. W ubiegłym roku sprawozdawczym odszedł od nas tylko jeden członek, ale śmierć Jego musieliśmy odczuć wyjątkowo boleśnie. Mówię oś.p. Prof. dr Janie Prüffferze, który przez 14 lat udziału w pracy naszego Towarzystwa zasłużył sobie na szczególną wdzięczność jego członków. Jeśli bowiem na jesieni 1945 r. Towarzystwo nasze dźwigało się z ruiny spowodowanej drugą wojną światową i zajadłą walką hitlerowskiego wroga z polskością, to w dziele odbudowy TNT Prof. Prüffer odegrał niepospolitą rolę. Gdy dzięki utworzeniu UMK stało się możliwe zorganizowanie Wydziałów TNT, Prof. Prüffer wraz z ówczesnym prorektorem UMK, Prof. dr Wł. Dziewulskim, zor-

ganizował Wydział Nauk Matematyczno-Przyrodniczych TNT i zapoczątkował jego wydawniczą działalność. Jako wiceprezes TNT w l. 1949-1950, następnie przewodniczący Wydziału III w l. 1950-1956, ponownie jako wiceprezes w l. 1957-1959 oraz redaktor wydawnictw Wydziału III - położył bezcenne zasługi dla TNT, które Towarzystwo ma zamiar szerzej przedstawić i uczcić na specjalnym posiedzeniu publicznym, które jest projektowane w najbliższych miesiącach. Dziś ograniczymy się do uczczenia pamięci Prof. Prüffera powstaniem z naszych miejsc i tradycyjną chwilą ciszy.

Zebrani powstałi z miejsc i uczcili pamięć Zmarłego minutą ciszy.

Z kolei przechodzę do powitania wszystkich, którzy zechcieli zaszczyścić swą obecnością nasze dzisiejsze zebranie. Witam więc p. mgr Jerzego Zarembę, Dyrektora Biura Tow. Naukowych przy PAN, panią Marię Borowską, przedstawicielkę Oddziału Łódzkiego PWN, p. Henryka Łubieńskiego, przedstawiciela NOT, p. mgr Alojzego Tujakowskiego, Dyrektora Książnicy Miejskiej im. M. Kopernika w Toruniu, oraz wszystkich obecnych. Dziękujemy też wszystkim, którzy z okazji dzisiejszego zebrania zechcieli nam przysłać swoje życzenia.

Pozwolę sobie teraz zająć obecnych garścią informacji o naszym Towarzystwie i o jego rozwoju w ostatnich trzech latach. Zacznę od stwierdzenia, że TNT kończy w br. 85 lat swego istnienia, albowiem powołane zostało do życia w roku 1875, tj. w okresie bardzo silnych tendencji germanizacyjnych jako odruch o charakterze społeczno-politycznym w okresie zagrożonego polskiego życia kulturalno-umysłowego i polskiej tradycji narodowej na Ziemi Pomorskiej.

Już w roku 1878 uruchomiło Towarzystwo własne wydawnictwa pt. "Roczniki Towarzystwa Naukowego w Toruniu", a następnie dalsze wydawnictwa jak "Fontes" i "Zapiski Historyczne", w których publikowano źródła historyczne dotyczące Pomorza (Fontes) oraz artykuły, dyskusje i polemiki poświęcone historii Pomorza (Zapiski). Wydawnictwa te stanowiły w okresie przed I wojną światową naukową przeciwwagę dla licznych publikacji niemieckich, celujących w fałszowaniu faktów history-

cznych, wyolbrzymieniu roli czynnika niemieckiego na ziemiach polskich oraz usuwaniu w cień udziału elementu polskiego.

W okresie międzywojennym 1920-1939 Towarzystwo rozwijało także ożywioną akcję wydawniczą, pogłębiając i rozszerzając wiedzę o Pomorzu oraz przyczyniając się do stałego postępu badań nad jego przeszłością. Do 1939 roku pojawiło się ca 90 tomów wydawnictw Towarzystwa.

Powstrzymana w latach ostatniej wojny (1939-45) czynność Towarzystwa została wznowiona latem 1945 roku. Nabrała ona w nowym ukształtowaniu warunków kulturalnych szczególnego rozmachu z chwilą założenia w Toruniu Uniwersytetu M.Kopernika, który objął rolę przewodnią w powstającym ze zgliszczy wojennych życiu umysłowym regionu.

I obecnie najważniejszą formą działalności Towarzystwa są wydawnictwa, skupiające publikacje wszystkich dziedzin nauki reprezentowanych na terenie jego siedziby. Szczególną opieką otacza Towarzystwo publikacje dotyczące regionu Pomorza. W tej dziedzinie publikacje Towarzystwa stanowią i obecnie naukową przeciwwagę dla licznych publikacji dotyczących regionu pomorskiego i wychodzących w Niemczech Zachodnich. W okresie od 1945 r. wydało Towarzystwo drukiem 128 publikacji.

Dalszą statutem określoną ważną działalnością Towarzystwa są badania naukowe prowadzone przez członków przy pomocy finansowej Towarzystwa. Prace te obejmują w pierwszym rzędzie zagadnienia historyczne polskość Pomorza, badania jego folkloru, badania archeologiczne i geograficzne regionu pomorskiego. W okresie od 1945 roku przeprowadzono przeszło 100 badań naukowych.

Towarzystwo prowadzi ożywioną wymianę swoich wydawnictw, z innymi placówkami naukowymi w kraju i za granicą obecnie z 41 instytucjami krajowymi i 149 instytucjami zagranicznymi w 26 krajach. W drodze wymiany uzyskało Towarzystwo w okresie od 1949 roku przeszło 12 tysięcy tomów dzieł naukowych.

Rosnące potrzeby zabezpieczenia cennych dokumentów i archiwów oraz konieczność udostępnienia ich placówkom naukowym i indywidualnym badaczom narzuciły konieczność uruchomienia

w roku 1948 przez Towarzystwo własnej Pracowni Mikrofilmowej, która prowadzi wydawnictwo źródeł historycznych metodą mikrofilmową (Pracownia Mikrofilmowa w Toruniu była pierwszą tego rodzaju placówką w Polsce). Działalność tej pracowni, mimo skromnego jej wyposażenia, z roku na rok wzrasta. Głównym jej zadaniem jest mikrofilmowanie materiałów historycznych dotyczących Wielkiego Pomorza, a działalność jej idzie w trzech kierunkach:

- 1) mikrofilmowanie materiałów naukowych dla własnych zasobów TNT,
- 2) w ramach współpracy z Naczelną Dyrekcją Archiwów Państwowych - mikrofilmowanie materiałów archiwów pomorskich dla ich zabezpieczenia,
- 3) wykonywanie reprodukcji mikrofilmowych materiałów naukowych na zamówienie różnych placówek naukowych. W okresie od 1948 r. wykonano mikrofilmów (negatywów, pozytywów i powiększeń) przeszło 300 tysięcy.

W roku 1958 uruchomiło Towarzystwo Pracownię Palynologiczną. Zapoczątkowała ona badania pyłkowe osadów torfowych, mające znaczenie dla rekonstrukcji szaty roślinnej ostatnich tysięcy lat oraz dla poznania pełnego środowiska naturalnego, w którym żył dawny człowiek, ułatwiając badania archeologiczne i geograficzne. Prowadzono badania pobranego profilu torfowego z okolic Pucka i analizowano go dla pracy naukowej z dziedziny morfologii wybrzeża bałtyckiego.

Towarzystwo Naukowe w Toruniu liczy obecnie 172 członków. Zadania rozwijania i popierania twórczej pracy naukowej spełnia Towarzystwo przez niżej wymienione swoje wydziały oraz istniejące w ramach tych wydziałów - komisje i komitety:

W y d z i a ł I - Nauk Historycznych, Prawniczych i Społecznych posiada:

- a) Komisję Historyczną
- b) " Prawniczą
- c) Komitet Redakcyjny "Fontes TNT"
- d) " " "Roczników TNT"
- e) " " "Zapisek Historycznych".

W y d z i a ł II - Filologiczno-Filozoficzny posiada:

- a) Komisję Filologiczną

- b) Komisję Filozoficzną
- c) " Historii Sztuki
- d) " Bibliografii i Bibliotekoznawstwa
- e) Komitet Redakcyjny Prac Wydziału Filologiczno-Filozoficznego.

W y d z i a ł III - Matematyczno-Przyrodniczy posiada:

- a) Komisję do badań przyrodniczych Pomorza i Pojezierza Mazurskiego.
- b) Komisję Astronomiczną
- c) " Muzeum Kopernika
- d) " Geograficzną
- e) " Chemiczną
- f) Komitet Redakcyjny Studia Societatis Scientiarum Torunensis.

Poza tym działają trzy komitety względnie komisje międzywydziałowe:

- a) Komitet Sprawozdań TNT
- b) Komisja do Spraw Zleconych Prac Naukowych
- c) " Biblioteczna.

Dla zadań administracyjno-gospodarczych i technicznych Towarzystwo utrzymuje następujące komórki:

A. Dla zadań administracyjno-gospodarczych:

1. Dyrekcję Administracyjną z następującą obsadą personalną:

- a) Dyrektor Administracyjny
- b) Kierownik Sekretariatu
- c) Kierownik Działu Finansowego
- d) Kierownik Działu Wymiany
- e) Magazynier - referent zbytu (na 1/2 etacie)
- f) Sprzątacze - woźny - palacz (na 1/2 etacie)

B. Dla zadań technicznych.

2. Pracownię Mikrofilmową z następującą obsadą personalną:

- a) Kierownik Pracowni
- b) Korektor
- c) Laborant
- d) Konserwator
- e) Palacz - sprzątacze.

3. Pracownię Palynologiczną - obsada personalna:

1 pracownik naukowy

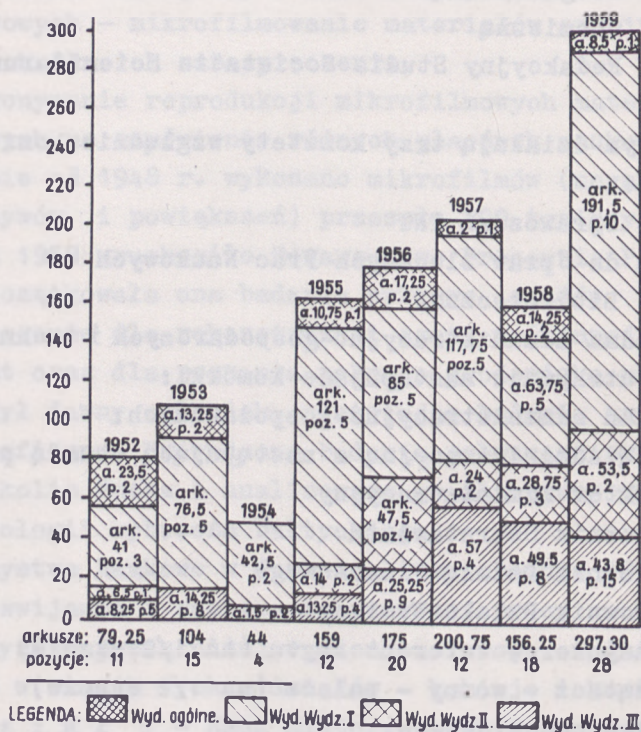
4. Naczelna Redakcja Wydawnicza - obsada personalna:

a) Sekretarz Redakcji Naczelnej

b) Sprzątaczką.

Spróbujemy teraz podsumować wyniki naszej pracy na przestrzeni ostatnich lat i stan obecny TNT na podstawie wykresów, które umożliwiają śledzenie wzrostu działalności Towarzystwa w najważniejszych jej przejawach.

PRODUKCJA WYDAWNICZA TNT

Wykres 1

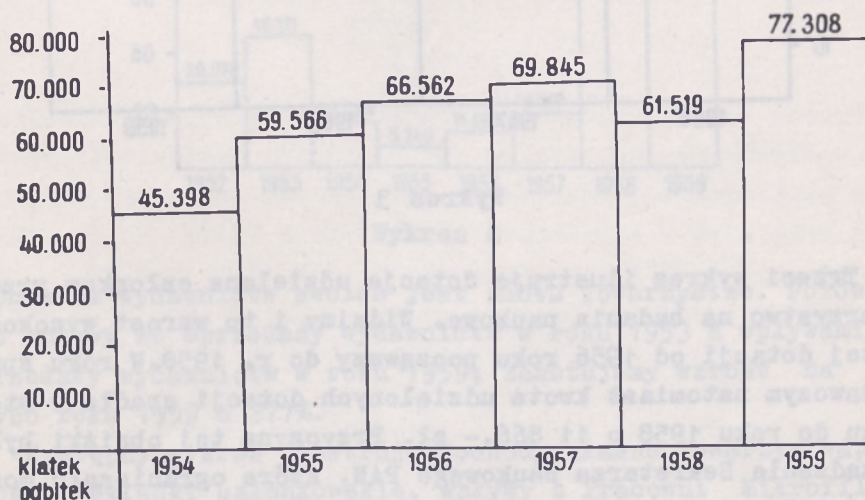
Pierwszy wykres ilustruje ukształtowanie się produkcji wydawniczej Towarzystwa na przestrzeni ostatnich ośmiu lat. Okres ten podzielić należy na trzy fazy. Okres do 1953 roku włącznie, do którego to roku Towarzystwo było wydawcą swoich prac i drukowało je we własnym zakresie, okres od 1954 do 1957 roku, gdzie wydawcą, producentem i dyspozytorem wydawnictw To-

warzystwa było PWN oraz okres od 1958 począwszy, gdzie wydawcą i dyspozytorem swoich wydawnictw jest Towarzystwo a tylko producentem PWN. Na przestrzeni wspomnianych ośmiu lat mamy zasadniczo stały wzrost produkcji, a spadek tylko w dwóch latach: 1954 tj. w roku, gdy produkcję wydawniczą Towarzystwo przejęło PWN oraz w roku 1958, w którym to roku produkcję wydawniczą na rachunek własny przejęło znowu Towarzystwo. Spadek ten tłumaczy się koniecznością przystosowania produkcji w tych latach do zmienionych warunków, a każda zmiana wywołuje chwilowe zahamowanie już utartym szlakiem kroczącej produkcji.

Gdy porównamy produkcję wydawniczą w ostatnim roku samodzielnej produkcji przez Towarzystwo tj. w roku 1953 z rokiem 1959, widzimy wzrost tej produkcji na korzyść roku 1959 o 185%, bowiem w roku 1953 wydrukowano 104 arkuszy, a w roku 1959 - 297,30.

PRODUKCJA MIKROFILMOWA TNT

- NEGATYWY - POZYTYWY - POWIĘKSZENIA -

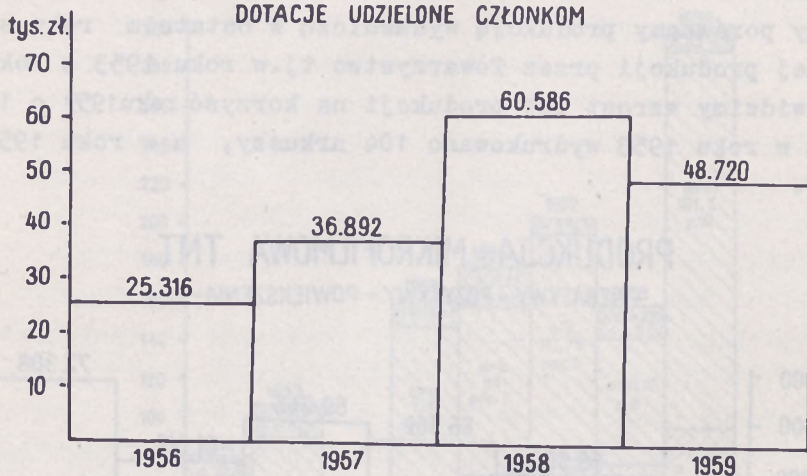
Wykres 2

Drugi wykres ilustruje przebieg produkcji mikrofilmowej na przestrzeni ostatnich sześciu lat. Widzimy i tu stały wzrost tej produkcji. Pewien spadek notujemy w roku 1958 a to

dlatego, że mieszcząca się wówczas jeszcze w Ratuszu pracownia została zaplombowana a po miesiącu przydzielony nowy lokal musiał być adaptowany przez doprowadzenie wody, kanału, przebudowania pomieszczeń itd. Spowodowało to stratę dalszych dwóch miesięcy, zatem Pracownia była unieruchomiona przez łącznie trzy miesiące. To było powodem spadku wydajności Pracowni w roku 1958. W roku sprawozdawczym wydajność Pracowni była najwyższa z dotąd notowanej i wzrosła o 70% w stosunku do produkcji w roku 1954.

BADANIA NAUKOWE TNT

DOTACJE UDZIELONE CZŁONKOM

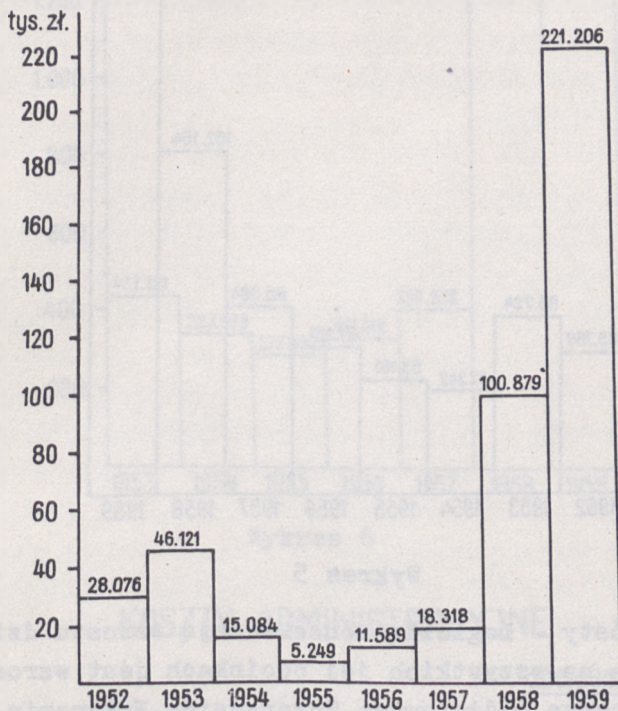
Wykres 3

Trzeci wykres ilustruje dotacje udzielane członkom przez Towarzystwo na badania naukowe. Widzimy i tu wzrost wysokości tej dotacji od 1956 roku począwszy do r. 1958. W roku sprawozdawczym natomiast kwota udzielonych dotacji spadła w stosunku do roku 1958 o 11 866,- zł. Przyczyną tej obniżki było zarządzenie Sekretarza Naukowego PAN, które ograniczało możliwości Towarzystwa w wydatkowaniu kwot przewidzianych w § 5 budżetu, z którego to paragrafu pokrywało się wydatki na badania naukowe.

Czwarty wykres - sprzedaż wydawnictw własnych - wykazuje szczególnie znaczny wzrost sprzedaży w roku 1959. I tu nale-

ży rozróżnić trzy okresy, a to okres do roku 1953, gdzie Towarzystwo było wydawcą i dysponentem swoich wydawnictw, okres od 1954 do 1957, gdzie wydawcą i dysponentem wydawnictw TNT było PWN oraz okres od 1958, od którego to okresu wydawcą i dy-

SPRZEDAŻ WYDAWNICTW WŁASNYCH

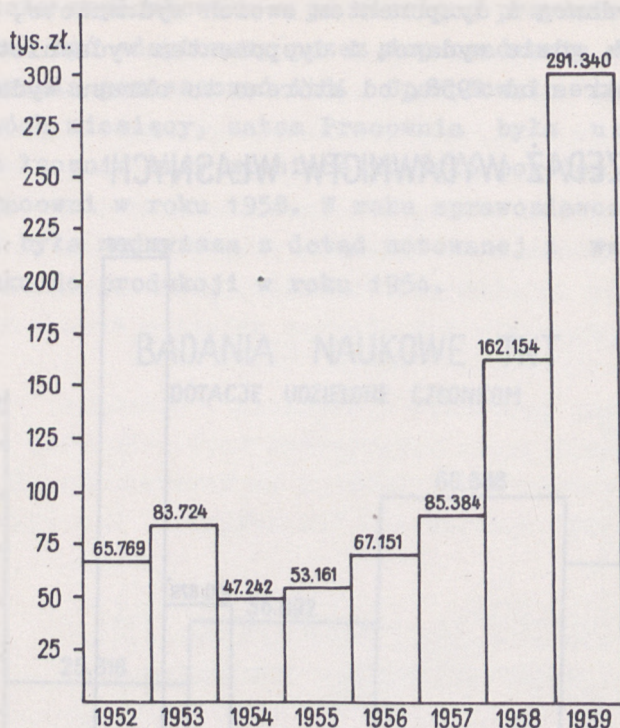

Wykres 4

sponentem wydawnictw swoich jest znowu Towarzystwo. Porównując wpływy ze sprzedaży wydawnictw w roku 1953 z wpływami ze sprzedaży wydawnictw w roku 1959, zanotujemy wzrost na korzyść roku 1959 o 377%.

Następny wykres ilustruje dochody własne Towarzystwa, obejmujące: składki członkowskie, wpływy z Pracowni Mikrofilmowej i wpływy ze sprzedaży wydawnictw własnych. I tu mamy ogromny skok wpływów na korzyść roku sprawozdawczego. Wzrosły one w stosunku do roku 1958 o ca 80%, a w stosunku do roku 1953 o 247%.

DOCHODY WŁASNE TNT

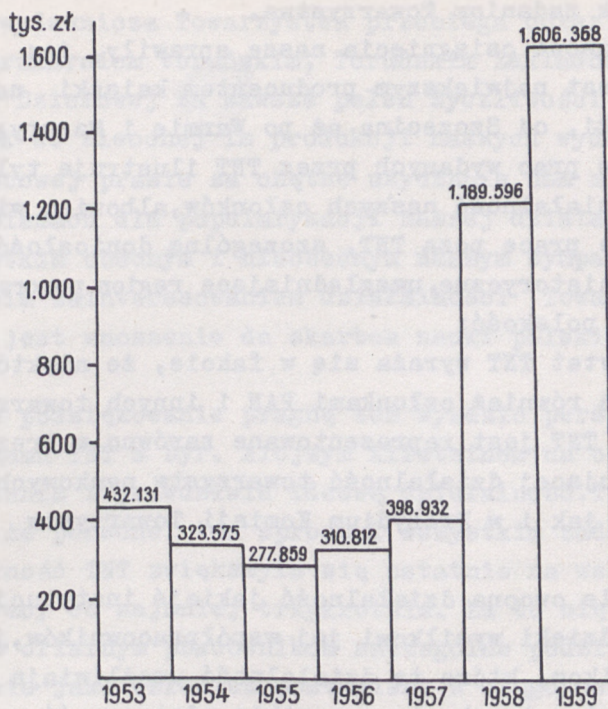

Wykres 5

Wykres szósty - Logiczną konsekwencją wzrostu działalności Towarzystwa na wszystkich jej odcinkach jest wzrost wykonania preliminarza budżetowego Towarzystwa. Wykonanie to wzrosło w roku 1959 w stosunku do roku 1958 o 79,6%, w stosunku do roku 1957 o 302%, a w stosunku do roku 1953 o 272%.

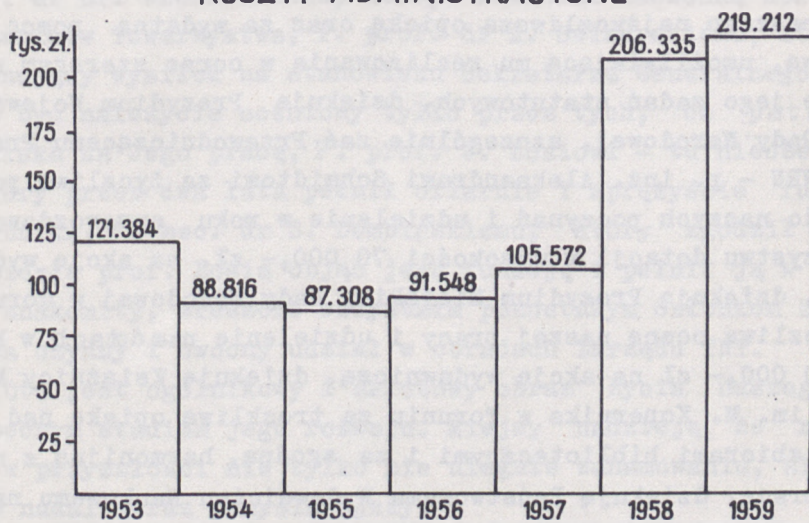
Następny wykres ilustruje wzrost wydatków administracyjnych. Porównując kwotę wydaną na administrację w roku 1959 z wydatkami na ten cel w roku 1953, tj. z rokiem, w którym produkcja wydawnicza i sprzedaż wydawnictw była w rękach Towarzystwa, zanotujemy wzrost tych wydatków tylko o 80,5%, co w stosunku do wzrostu produkcji wydawniczej o 185%, produkcji mikrofilmowej o 70%, sprzedaży wydawnictw o 377%, dochodów własnych o 247% oraz wykonania budżetu o 272% jest wzrostem stosunkowo niskim i wskazuje na wielki wysiłek ze strony Zarządu i administracji Towarzystwa, która przy stosunkowo niewiel-

WYKONANIE BUDŻETU

Wykres 6

KOSZTY ADMINISTRACYJNE

Wykres 7

kim wzroście kosztów administracyjnych sprosta wzrastającym z roku na rok zadaniom Towarzystwa.

Dotychczasowe osiągnięcia nasze sprawiły, że:

1. TNT jest największym producentem książki naukowej na północy Polski, od Szczecina aż po Warmię i Mazury;

2. Zakres prac wydanych przez TNT ilustruje tylko w części naukową działalność naszych członków, albowiem wielu z nich drukuje swoje prace poza TNT, szczególną doniosłość posiadają tu prace historyczne, uwzględniające region pomorski i stwierdzające jego polskość;

3. Autorytet TNT wyraża się w fakcie, że niektórzy jego członkowie są również członkami PAN i innych towarzystw naukowych i że TNT jest reprezentowane zarówno w Prezydium Komisji koordynującej działalność towarzystw naukowych na terenie Pomorza, jak i w Prezydium Komisji Towarzystw Naukowych PAN.

Oczywiście owocna działalność jakiejś instytucji jest możliwa tylko dzięki wysiłkowi jej współpracowników, jak i dzięki tym czynnikom, które tę działalność umożliwiają i wspierają. Wyrazić więc trzeba im wszystkim wdzięczność, na którą zasłużyli.

Naprzód pragnę więc skierować serdeczne wyrazy podziękowania pod adresem Polskiej Akademii Nauk za darzenie Towarzystwa naszego najżyczliwszą opieką oraz za wydatną pomoc finansową, umożliwiającą mu realizowanie w coraz szerszym zakresie jego zadań statutowych, dziękuję Prezydium Wojewódzkiej Rady Narodowej, szczególnie zaś Przewodniczącemu Prezydium WRN - p. inż. Aleksandrowi Schmidtowi za życzliwe podejście do naszych poczynąń i udzielenie w roku sprawozdawczym Towarzystwu dotacji w wysokości 70 000,- zł. na akcję wydawniczą, dziękuję Prezydium Miejskiej Rady Narodowej w Toruniu za życzliwą ocenę naszej pracy i udzielenie nam dotacji w kwocie 20 000,- zł na akcję wydawniczą, dziękuję Książnicy Miejskiej im. M. Kopernika w Toruniu za troskliwą opiekę nad naszymi zbiorami bibliotecznymi i za zgodną, harmonijną z nami współpracę, dziękuję Państwowemu Wydawnictwu Naukowemu na ręce tu obecnej pani Marii Borowskiej za zawsze życzliwe odnośnienie się do naszych życzeń i utrzymywanie z Towarzystwem

jako ze swoim zleceniodawcą dobrych stosunków, dzięki czemu produkcyjna wydawnicza Towarzystwa przebiega coraz sprawniej. Dziękuję drukarniom toruńskim, Toruńskim Zakładom Graficznym i Drukarni Dziełowej za zawsze pełen życzliwości i staranności stosunek do zleconej im produkcji naszych wydawnictw, dziękuję miejscowej prasie za chętnie użyczenie nam miejsca w tu- tejszych pismach dla popularyzacji naszej działalności, dziękuję wszystkim obecnym i nieobecnym naszym sympatykom za darzenie swoim zainteresowaniem działalnością Towarzystwa, której celem jest wnoszenie do skarbcza nauki polskiej nowych wartości.

Goście podziękowanie pragnę też wyrazić personelowi administracyjnemu TNT z Dyr. Alojzym Kirsteinem na czele za pełną poświęcenia i prawdziwie ideową działalność. Trzeba bowiem wiedzieć, że personel ten sprostał wszystkim zadaniom, mimo że działalność TNT zwiększyła się ostatnio na wszystkich odcinkach pracy co najmniej trzykrotnie. Za to się należy tym skromnym i ofiarnym pracownikom szczególne podziękowanie.

Wreszcie jako człowiek postawiony w ciągu ostatniego trzecie- lecia na czele TNT i odpowiedzialny za całość działalności, poczuwam się do obowiązku, by podziękować osobiście moim naj- bliższym współpracownikom w Zarządzie TNT, P. Prorektorowi prof. dr Br. Włodarskiemu, który kierował Naczelną Redakcją wydawnictw Towarzystwa, P. prof. dr A. Swinarskiemu, którego imponujący wysiłek na stanowisku Sekretarza Generalnego TNT może być należycie oceniony tylko przez tych, co patrzyli z bliska na Jego pracę, P. prof. J. Łosiowi - tu nieobecnemu - który przez dwa lata pełnił ofiarnie i sprężysto funkcję skarbnika, P. mec. dr S. Dembińskiemu, który zgodził się po wyjeździe prof. Łosia objąć jego funkcję i pełnił ją w spo- sób znakomity, wreszcie wszystkim pozostałym Członkom Zarzą- du za czynny i owocny udział w obradach Zarządu TNT.

Oto jest ogólnikowy i skrótowy obraz życia naszego TNT w obecnym stadium jego rozwoju. Miejmy nadzieję, że rozwój ten w przyszłości nie tylko nie ulegnie zahamowaniu, ale bę- dzie nadal coraz pomyślniejszy.

(-) *Konrad Górski*
Prezes TNT

P R O T O K Ó Ł

Dorocznego Walnego Zebrania Towarzystwa Naukowego w Toruniu
z dnia 19 lutego 1960 r.

P o r z ą d e k o b r a d

1. Zagajenie i wybór Prezydium Zebrania.
2. Odczytanie i przyjęcie protokołu zeszłorocznego Walnego Zebrania.
3. Sprawozdanie Zarządu: a) Sekretarza Generalnego, b) Skarbnika.
4. Sprawozdanie Komisji Rewizyjnej.
5. Dyskusja nad sprawozdaniami.
6. Powzięcie uchwały co do absolutorium dla Zarządu.
7. Wybór Zarządu: Prezesa, Wiceprezesa, Sekretarza Generalnego, Skarbnika oraz trzech członków.
8. Wybór Komisji Rewizyjnej.
9. Ustalenie składek członkowskich na rok 1960.
10. Udzielenie Zarządowi pełnomocnictw w sprawach finansowych.
11. Ogłoszenie nazwisk nowych członków.
12. Wolne głosy.

Ad 1. Po zagajeniu Prezesa Towarzystwa prof. dra Konrada Górskiego na przewodniczącego Zebrania wybrano jednogłośnie prof. dra Bronisława Nadolskiego, a na sekretarza doc. dra Artura Hutnikiewicza.

Ad 2. Sekretarz Generalny prof. dr Antoni Swinarski odczytał protokół Walnego Zebrania z roku ubiegłego. Protokół przyjęto jednogłośnie.

Ad 3. Odczytano sprawozdania Zarządu za rok 1959:

a) Sprawozdanie Sekretarza Generalnego przedstawił prof. dr Antoni Swinarski.

b) Sprawozdanie Skarbnika złożył dr Stefan Dembiński.

Ad 4. Sprawozdanie Komisji Rewizyjnej odczytał prof. dr Wojciech Hejnosz, stawiając jednocześnie wniosek o udzielenie ustępującemu Zarządowi absolutorium. Jako uzupełnienie przedstawionych sprawozdań relację z prac Komisji Muzealnej złożył prof. dr Marian Gumowski.

Ad 5. W dyskusji nad sprawozdaniami zabrała głos prof.dr Halina Turska odczytując pismo Komitetu Redakcyjnego Prac Wydziału Filologiczno-Filozoficznego skierowane do Zarządu Towarzystwa w sprawie braku koordynacji między działalnością Redakcji Naczelnej a komitetami wydziałowymi.

Ad 6. Po zamknięciu dyskusji odbyło się głosowanie nad absolutorium. Wniosek uchwalono przy 7 wstrzymujących się (członkowie ustępującego Zarządu).

Ad 7. Zarząd ustępujący zaproponował następującą listę kandydatów do nowego Zarządu:

prezes	- Konrad Górski
wiceprezes	- Bronisław Włodarski
sekretarz generalny	- Antoni Swinarski
skarbnik	- Stefan Dembiński
członkowie	- Artur Hutnikiewicz
	- Marian Niklewski
	- Jan Zakrzewski

Prof. Turska zgłosiła kontrlistę proponując na stanowisko wiceprezesa w miejsce prof. Włodarskiego prof. Szarskiego przy jednoczesnym zachowaniu wszystkich innych zaproponowanych przez Zarząd kandydatów. W tajnym głosowaniu wybrano nowy Zarząd większością 5 głosów w składzie zaproponowanym przez prof. Turską.

Ad 8. Komisję Rewizyjną wybrano w następującym składzie: członkowie: Wojciech Hejnosz, Wilhelmina Iwanowska, zastępcy: Leonid Żytkowicz, Eugeniusz Słuszkiewicz.

Ad 9. Na wniosek ustępującego Zarządu uchwalono jednogłośnie wprowadzić składki członkowskie w następującej wysokości: dla członków czynnych i miejscowych 60,- zł z prawem otrzymywania Sprawozdań, dla członków pozostałych 18,- zł.

Ad 10. Następnie Zebranie udzieliło nowemu Zarządowi pełnomocnictw do zaciągania zobowiązań finansowych do wysokości 150 000 zł.

Ad 11. Przewodniczący Zebrania prof. Nadolski odczytał listę nazwisk nowych członków czynnych:

Wydział I :

Doc. dr Marian Biskup, uoc. dr Tadeusz Grudziński, doc.
dr Kazimierz Jasiński, prof. dr Jadwiga Lechnicka.

Wydział II :

Prof. dr Bronisław Nadolski

Wydział III :

Prof. dr Ernest Pischinger, prof. dr Antoni Swinarski
prof. dr Jan Walas, prof. dr Wanda Zabłocka.

Członkiem miejscowym na Wydziale III został doc. dr
Lech Dubikajtis.

(-) *Artur Hutnikiewicz*

Sekretarz Zebrania

(-) *Bronisław Nadolski*

Przewodniczący Zebrania

S P R A W O Z D A N I E

Z CZYNNOŚCI TOWARZYSTWA NAUKOWEGO W TORUNIU

za rok 1959

T o w a r z y s t w o N a u k o w e w T o r u n i u
liczyło z końcem okresu sprawozdawczego 171 członków, wśród
nich 1 członka honorowego, 1 dożywotniego, 2 korespondentów
i 167 zwyczajnych. W roku 1959 przybyło 3 członków, w tym 1
członek miejscowy Wydziału i 2 zwyczajnych. Wydziały w końcu
roku sprawozdawczego miały łącznie 112 członków, w tym 29
członków czynnych, 39 miejscowych i 44 zamiejscowych. W ostat-
nich dniach roku sprawozdawczego Wydziały utraciły 1 członka
czynnego, powołano 1 członka miejscowego; 2-ch członków (w tym
1 czynny i 1 miejscowy) przeszło do kategorii członków za-
miejscowych. Przy Wydziałach pracowało 11 komisji naukowych.
Komisje te liczyły w dniu 31 grudnia 1959 r. 94 członków oraz
82 współpracowników.

Z a r z ą d T o w a r z y s t w a w o k r e s i e s p r a w o z d a w -
czym pracował w składzie: prezes - Konrad Górski, I wicepre-

zes - Bronisław Włodarski, II wiceprezes do dnia 15 maja 1959 - Jan Prüffer, sekretarz generalny - Antoni Swinarski, skarbnik do dnia 30.IX.1959 r. - Jerzy Łoś, a od tej daty - dr Stefan Dembiński. Członkami Zarządu byli: Kazimierz Jasiński, Marian Niklewski, Jan Zakrzewski oraz przewodniczący Wydziałów: Bronisław Włodarski, Tadeusz Czeżowski, Janina Hurynowicz do dnia 30.X.1959 r., a od tego terminu - Jan Zabłocki. Zarząd Towarzystwa odbył 10 zebrań. Zarząd posiada 3 komisje: 1) Komisję Odczytów Publicznych, która w okresie sprawozdawczym nie przejawiała działalności. 2) Komisję Biblioteczną w składzie: Walerian Preisner - przewodniczący, członkowie - Leonid Żytkowicz i Jan Zabłocki. Komisja ta wobec braku aktualnych spraw nie odbyła żadnych posiedzeń, ograniczyła się do bezpośrednich kontaktów przewodniczącego Komisji z Zarządem i referentką wymiany oraz kierowniczką prac nad księgozbiorem Towarzystwa, stwierdzając, że prace na odcinku uzupełniania i opracowania księgozbioru Towarzystwa są zadowolające i przebiegają ustalonym trybem. 3) Komisję do Spraw Zleconych Prac Naukowych, która w okresie sprawozdawczym odbyła 3 posiedzenia, przyjmując i opiniując wnioski o subwencje na badania naukowe. Skład Komisji był następujący: przedstawiciel Wydziału I - Karol Górski, Wydziału II - Zbigniew Hornung i Wydziału III - Juliusz Czopek. Przewodniczył Antoni Swinarski, Sekretarz Generalny Towarzystwa.

Komisja Rewizyjna działała w składzie: Wojciech Hejnosz i Wilhelmina Iwanowska - członkowie Komisji oraz Eugeniusz Słuszkiewicz i Leonid Żytkowicz - zastępcy członków Komisji. Komisja odbyła 1 posiedzenie.

Międzywydziałowy Komitet Redakcyjny "Sprawozdań TNT" pracował w składzie: Halina Turska - przewodnicząca, Tadeusz Czeżowski, Henryk Szarski i Bronisław Włodarski - członkowie. W roku sprawozdawczym Komitet odbył 2 zebrania. Wydano drukiem: Sprawozdania TNT nr 11 za rok 1957 (8,5 ark.). Przygotowano i oddano do druku: Sprawozdania TNT nr 12 za rok 1958 (ca 5,5 ark. wyd.). W opracowaniu Komitetu redakcyjnego znajdują się Sprawozdania TNT nr 13 za rok 1959 (ca 5 ark. wyd.). Terenem prac Towarzystwa były 3 Wydziały:

Wydział I - Nauk Historycznych, Prawniczych i Społecznych liczył z końcem 1959 r. - 8 członków miejscowych czynnych, 10 miejscowych oraz 18 zamiejscowych - łącznie więc 36 członków. 1 członek czynny i 1 miejscowy przeszli do kategorii członków zamiejscowych. Przewodniczącym był Bronisław Włodarski, zast. przewodniczącego Bronisław Pawłowski, sekretarzem Karol Górski. Wydział odbył 2 posiedzenia administracyjne zamknięte i 7 posiedzeń administracyjnych otwartych, na których omawiano sprawy wydawnicze, ustalano plany tematyczne, rozmiary wydawnictw oraz dokonano wyboru recenzentów prac. Prócz tego Wydział odbył 4 posiedzenia naukowe, na których zreferowano 5 prac. W obrębie Wydziału działały 2 komisje naukowe: 1) Komisja Historyczna w okresie sprawozdawczym nie przejawiała działalności. Do 7 maja przewodniczącym był Leonid Żytkowicz, sekretarzem jest Helena Piskorska. Komisja liczyła 18 członków i 10 współpracowników. 2) Komisja Prawnicza pod przewodnictwem Wojciecha Hejnosza z sekretarzem Zbigniewem Zdrójkowskim liczyła 6 członków i 9 współpracowników. Komisja odbyła 3 posiedzenia naukowe z 3 referatami.

Komitety Redakcyjne Wydziału I pracowały w następującym składzie: Komitet Redakcyjny "Fontes TNT" - przewodniczący Wojciech Hejnosz, członkowie: Karol Górski, Bronisław Włodarski. Wydano drukiem:

- 1) A. B z d ę g a - *Słownik trudniejszych wyrazów niemieckich w Aktach Stanów Prus Królewskich, t. I i II* (Fontes 44).
- 2) W. H e j n o s z - *Źródła do dziejów ekonomii malborskiej, tom I* (Fontes 45).
- 3) G. L a b u d a - *Inwentarze starostwa bytowskiego i łębarskiego z XVII i XVIII w.* (Fontes 46).
- 4) R. M i e n i c k i - *Inwentarz dóbr biskupstwa chełmińskiego z r. 1759* (Fontes 47).

Do druku przygotowano:

- 1) W. H e j n o s z - *Źródła do dziejów ekonomii malborskiej, tom II.*
- 2) B r. P a w ł o w s k i - *Protokoły Rady Stanu.*

Komitet Redakcyjny "Roczników TNT": przewodniczący - Witold Łukaszewicz, członkowie: Karol Górski i Leonid Żytkowicz.

Komitet odbył 1 posiedzenie, na którym zostały przyjęte i zaakceptowane oraz przekazane do druku następujące prace:

- 1) M. G u m o w s k i - *Pieczęcie miast polskich XIII i XIV w.*
- 2) Z. K o l a n k o w s k i - *Zapomniany prawnik XVI wieku Jan Łączyński i jego Kompendium Sądów Króla Jegomości.*
- 3) K a r o l G ó r s k i - *Starostowie malborscy w latach 1457-1510.*

Wydano drukiem:

- 1) J. i K. K o r a n y i o w i e - *Bibliografia historyczno-prawna za lata 1937-47, tom II.* (Rocznik 55 zes. 2).
- 2) T. G l e m m a - *Piotr Kostka lata młodzieńcze i działalność polityczna 1532-1595*(Rocznik 61 zes. 2)
- 3) T. G r u d z i ń s k i - *Polityka papieża Grzegorza VII wobec państw Europy Środkowej i Wschodniej*(Rocznik 62 zes. 1).

Komitet Redakcyjny "Zapisek Historycznych":przewodniczący - Marian Biskup, członkowie: Jan Gerlach, Kazimierz Jasiński, Witold Łukaszewicz. Sekretarzem Redakcji był mgr Jerzy Serczyk.

Wydano drukiem:

- 1) Zapiski Historyczne, tom XXIV zes. 1-12, 25 ark.wyd.2)
- 2) Zapiski Historyczne, tom XXIV zes. 2-3 - 22,5 ark. wyd.3)
- 3) Zapiski Historyczne, tom XXIV zes. 4 - 22,5 ark. wyd.

Przygotowano do druku i przekazano do produkcji: Zapiski Historyczne, tom XXV zes. 1 i 2.

W y d z i a ł II F i l o l o g i c z n o - F i l o z o f i c z n y liczył z końcem 1959 r. 8 członków miejscowych czynnych, 12 miejscowych i 6 zamiejscowych. W składzie osobowym Wydziału nie zaszły w ciągu roku sprawozdawczego żadne zmiany. Przewodniczącym Wydziału był Tadeusz Czeżowski, zastępcą przewodniczącego Konrad Górski, sekretarzem do dnia 21 listopada Zbigniew Hornung, a od tego dnia Artur Hutnikiewicz. W obrębie Wydziału działały cztery stałe komisje naukowe i Komitet Redakcyjny Prac Wydziału Filologiczno-Filozoficznego. Wydział odbył 2 posiedzenia naukowe, na których przedstawiono 3 prace. 21 listopada odbyło się posiedzenie administracyjne, na którym wobec przeniesienia służbowego do Wrocławia dotychczasowego sekretarza Wydziału Zbigniewa Hornun-

ga, na stanowisko to powołano Artura Hutnikiewicza. Na tymże posiedzeniu przewodniczący Wydziału Tadeusz Czeżowski poinformował zebranych o przebiegu prac wydawniczych Wydziału i o perspektywach w tym zakresie na najbliższą przyszłość. Poza tym 20 listopada odbyło się zamknięte posiedzenie administracyjne członków czynnych.

Prace w komisjach przedstawiały się następująco: Komisja Filologiczna liczyła 17 członków i 16 współpracowników. Przewodniczącym był Bronisław Nadolski, zast. przewodniczącego Eugeniusz Słuszkiewicz, sekretarzem Bożena Osmólska-Piskorska. Komisja odbyła 6 posiedzeń naukowych, na których przedstawiono 6 prac. Komisja Filozoficzna składała się z 13 członków i 6 współpracowników. Przewodniczącym był Henryk Elzenberg, sekretarzem Stanisław Gerstmann. Komisja odbyła wspólnie z Oddziałem Toruńskim Polskiego Towarzystwa Filozoficznego 6 posiedzeń naukowych, na których przedstawiono 6 prac. Komisja Historii Sztuki liczyła 9 członków i 5 współpracowników. Przewodniczącym był Zbigniew Hornung, zast. przewodniczącego Jadwiga Puciata-Pawłowska, sekretarzem Zygmunt Kruszelnicki. Komisja odbyła 3 posiedzenia naukowe, na których przedstawiono 3 prace. Komisja Bibliografii i Bibliotekoznawstwa liczyła 7 członków i 19 współpracowników. Przewodniczącym był Stefan Burhardt, sekretarzem Leopold Rozental. Komisja odbyła 1 zebranie naukowe 22 grudnia, na którym przedstawiono 1 pracę.

Komitet Redakcyjny Prac Wydziału Filologiczno-Filozoficznego działał w następującym składzie: przewodniczący - Halina Turska, członkowie: Zofia Abramowiczówna, Tadeusz Czeżowski, Bronisław Nadolski, Zbigniew Hornung, Kazimierz Sośnicki.

Wydano drukiem:

- 1) Praca zbiorowa - *Teka Komisji Historii Sztuki* (Prace Fil. t. VIII, z. 1).
- 2) A. H u t n i k i e w i c z - *Twórczość literacka Stefana Grabińskiego (1887 - 1936)* (Prace Fil. tom. VIII, zesz. 2.)

Druk na ukończeniu:

- 1) Z. A b r a m o w i c z ó w n a - *Komentarz krytyczny i egzegetyczny do Plutarcha.*
- 2) Praca zbiorowa - *Bibliografia tytułów czasopism pomorskich.*

W opracowaniu redakcyjnym znajdowały się prace:

- 1) B r. N a d o l s k i - *Życie i działalność Bartłomieja Keckermanna. Studium z dziejów Odrodzenia na Pomorzu.*
- 2) M. D u n a j ó w n a - *Z dziejów torunskiego czasopisma "Thornische Wöchentliche Nachrichten und Anzeigen (1760-1772).*
- 3) Praca zbiorowa - *Słownik rymów Trembeckiego.*

Przekazano do produkcji z planu na rok 1960 i druk rozpoczęty:

Fr. I n d a n - *pozytywizm etyczny Emila Durkheima.*

W y d z i a ł III - M a t e m a t y c z n o - P r z y - r o d n i c z y liczył z końcem roku sprawozdawczego: członków czynnych 13, miejscowych 17, zamiejscowych 20, łącznie więc 50 członków. Powołano 1 członka miejscowego. W ostatnich dniach roku sprawozdawczego Wydział traci jednego członka czynnego, zmarł prof. Jan Prüffer. Do dnia 7 listopada funkcję przewodniczącego pełniła Janina Hurynowicz, zastępcą przewodniczącego był Aleksander Jabłoński, sekretarzem Juliusz Czopek, a od tego terminu przewodniczącym jest Jan Zabłocki sekretarzem Alina Ulińska. W okresie sprawozdawczym Wydział odbył 2 posiedzenia naukowe, na których przedstawiono 21 prac, w tym: 2 z astronomii, 5 z chemii, 5 z botaniki, 1 z geografii, 2 z krytalografii i 6 z zoologii. Oprócz posiedzeń naukowych Wydział odbył 2 posiedzenia administracyjne otwarte. Treść tych posiedzeń dotyczyła w pierwszym rzędzie spraw wydawniczych i przejścia druku wydawnictw Towarzystwa na metodę foto-offsetową. Nadto odbyły się 2 posiedzenia administracyjne zamknięte oraz posiedzenia zdawczo-odbiorcze ustępującego i nowoobranego Prezydium Wydziału. Terenem pracy Wydziału były komisje naukowe. Czynnych było 5 Komisji:

Komisja do badań Pomorza i Pojezierza Mazurskiego liczyła z końcem okresu sprawozdawczego 10 członków i 3 współpracowników. Przewodniczący Jan Zabłocki, sekretarz Melityna Grodzka. Członkowie Komisji i współpracownicy w dalszym ciągu prowadzili badania fizjograficzne naszego terenu. W kierunku organizacyjno-gospodarczym przeprowadzono ewidencję sprzętu wyekwipowania do badań polowych i jego naprawę oraz zapewniono staranne przechowanie tegoż pod nadzorem mgr J. Berndta.

Komisja Astronomiczna pod przewodnictwem Władysława Dziewulskiego z sekretarzem Stefaną Grudzińską liczyła 2 członków i 6 współpracowników. Praca Komisji przejawiała się głównie w formie zebrań naukowych w ramach katedr astronomii. Na zebraniach tych wygłaszane były referaty z zakresu astronomii i astrofizyki. Komisja Muzeum Kopernika pod przewodnictwem Władysława Dziewulskiego z sekretarzem Andrzejem Lisickim liczyła 3 członków i 5 współpracowników. Komisja ta, mając za zadanie organizację i lokalizację Muzeum Kopernika w Toruniu odbywała posiedzenia i konferencje wspólnie z Towarzystwem Miłośników Astronomii, współpracując z władzami miejskimi i czynnikami społecznymi. Komisja Geograficzna z końcem okresu sprawozdawczego liczyła 3 członków i 3 współpracowników. Przewodniczącym był Rajmund Galon, sekretarzem - Ludmiła Roszkówna. Członkowie i współpracownicy Komisji w dalszym ciągu pod ogólnym kierownictwem Rajmunda Galona prowadzili prace badawcze na terenie wojew. bydgoskiego. W szczególności kontynuowane były studia w zakresie geomorfologii i hydrografii ziemi chełmińskiej oraz na terenie Pojezierza Brodnickiego. W przygotowaniu do druku znajduje się obszerna monografia geograficzno-fizyczna Pojezierza Brodnickiego. Zaś pod kierownictwem Marii Kiełczewskiej-Zaleskiej prowadzone były studia geograficzno-osadnicze na terenie ziemi chełmińskiej. Są kompletowane i przygotowywane materiały do wydania drukiem Monografii ziemi chełmińskiej; w przygotowaniu jest również Monografia geograficzno-gospodarcza Radzyna i Łasina. Komisja Chemiczna liczyła 8 członków. Przewodniczącym był Antoni Basiński, sekretarzem Jan Krupowicz. W okresie sprawozdawczym Komisja Chemiczna, ściśle współpracując z Oddziałem Pomorskim Polskiego Towarzystwa Chemicznego, odbywała wspólne posiedzenia, na których zostały wygłoszone referaty dyskusyjne z badań oryginalnych.

Pracami wydawniczymi Wydziału kierował Komitet Redakcyjny Studia Societatis Scientiarum Torunensis pod przewodnictwem Jana Prüffera. Członkami poszczególnych sekcji byli:

Sectio A (Matematyka-Fizyka) - St. Jaśkowski i J. Rayski

Sectio B (Chemia) - A. Basiński

Sectio C (Geografia-Geologia) - R. Galon

Sectio D (Botanika)	- J. Zabłocki
Sectio E (Zoologia)	- M. Gromadska
Sectio F (Astronomia)	- Wł. Dziewulski
Sectio G (Fizjologia)	- J. Hurynowicz

Rok sprawozdawczy dla Komitetu Studia był okresem wyjątkowej wyteżonej i intensywnej pracy. Wydano drukiem:

- 1) Z. C z e r w i ń s k i, M. G a j e w i c z, P. K u p e r - *Wpływ obcych jonów na zmianę form krystalicznych jodku potasowego i siarczynu magnezowego.* (Sectio B, vol. II nr 1).
- 2) Wł. N i e w i a r o w s k i - *Formy polodowcowe i typy deglacjacji na Wysoczyźnie Chełmińskiej* (Sectio C, vol. IV nr 1).
- 3) H. J a w o r s k a - *O budowie anatomicznej szparek u naturalnego mieszańca *Saxifraga Caesia Saxifraga Aizoides.** (Sectio D, vol. III nr 1).
- 4) E. W e b e r ó w n a - *Grzyby występujące na martwych gałązkach zebrane w ogródku botanicznym Zakładu Botaniki Ogólnej UMK w Toruniu* (Sectio D, vol. III nr 2).
- 5) I. H o ł o w n i a - *Badania nad grzybami użytkowymi okolic Torunia.* (Sectio D, vol. III nr 3).
- 6) Z. M i c h n o - Z a t o r s k a - *Badania laboratoryjne nad wpływem niektórych czynników zewnętrznych na rozwój i morfologię chwaścika burakowego (*Cercospora Beticola* S A C C).* (Sectio D, vol. III nr 4).
- 7) W. Z a b ł o c k a i E. W e b e r *Nowe spostrzeżenia nad rodzajem *Fusidium* Link i *Cylindrium* B o n o r d e n* (Sectio D, vol. III nr 4).
- 8) W. K o k o c i ń s k i - *Materiały do morfologii i biologii *Horisme Corticata* T.R. (L e p. G e o m e t r.)* (Sectio E, vol. V nr 1)
- 9) Fr. B ł a ż e j e w s k i - *Próby zastosowania płatków owianych jako przynęty w badaniach faunistycznych.* (Sectio E, vol. V nr 2).
- 10) St. D z i u b a - *Obserwacje nad rozmieszczeniem roztoczy w glebie pól uprawnych.* (Sectio E, vol. V nr 3).
- 11) M. G r o m a d s k a - *Fauna przylżeńców biotopów zagospodarowanych.* (Sectio E, vol. V nr 4).

- 12) T. R a k o w i e c k i - *Calcul des phasses de l'eclipse de soleil - Obliczenie fazy zaćmienia słońca.* (Sectio F, vol. II nr 2).
- 13) T. R a k o w i e c k i - *Krytyczne odległości pozorne towarzysza podwójnej gwiazdy wizualnej od gwiazdy głównej.* (j.w.)
- 14) Wł. D z i e w u l s k i - *On the Brightness of the Comet 1956-h (Arend-Roland) - O jasności komety 1956-h.* (j.w.)
- 15) Wł. D z i e w u l s k i - *On the Brightness of the Comet 1957-d (Markos) - O jasności komety 1957-d.* (j.w.)
- 16) R. A m p e l - *Interstellar Extinction and Distribution of Stars in the Cassiopeia Field - Ekstynkcja międzygwiazdowa i rozszczenie gwiazd w polu gwiazdozbioru Cassiopeia* (Sectio F, vol. II nr 3).
- 17) F. K ę p i ń s k i - *Liaison de 4 apparitions de la comete periodique 1906 IV (Kopff) 1919-1926-1932-1939 - Powiązania 4-ch pojawień się okresowej komety 1906 N (Kopff).* (Sectio F, vol. II nr 4).
- 18) Wł. D z i e w u l s k i - *Some Remarks on the Ursa Major.* (j.w.)
- 19) Wł. D z i e w u l s k i - *On the Motion of B, A, F Type Giants in the Local System - O ruchu gwiazd olbrzymów typów widmowych A, B i F w układzie lokalnym.*
- 20) J. H u r y n o w i c z, Z. B a r g i e l, L. J a n i s z e w s k i, J. N a r ę b s k i i H. N o w i c k a - *Wpływ Schizandra Chinensis G A I L L na czynność bioelektryczną mózgu (EEG) i układ vestibularny królików poddanych uprzednio hipotermii E Frigore.* (Sectio G, vol. I nr 1).

W okresie sprawozdawczym Komitet Redakcyjny Studia Soc. Sc. Tor. przy współpracy Redakcji Naczelnej zajmował się kompletowaniem i przygotowywaniem prac, których druk przewidziano w planie na r. 1960. Wszystkie prace przekazano do produkcji do PWN.

Prace przekazane do druku:

Sectio B (Chemia)

- 1) A. U l i ń s k a i Z. M a ń k o w s k i - *Polimery i kopolimery bromku winylu.*
- 2) J. K r u p o w i c z i R. Z a b o r o w s k a - *Otrzymanie barwników azotowych z produktów pirolizy kalafonii.*

3) Z. C z e r w i ń s k i i R. K l i m c z a k - *Zmiany form krystalicznych KBR i K_2SO_4 pod wpływem adsorpcji jonów na powstających kryształkach.*

4) M. C z a k i s - *O niektórych własnościach rodanu rtęcianów metali alkalicznych i ciężkich.*

Sectio C (Geographia et geologia)

5) T. C h u r s k i - *Morfologia dna pradoliny Noteci-Warty.*

Sectio D (Botanica)

6) K. K ę p o z y ń s k i - *Zespoły roślinne Jezior Skępskich i otaczających je łąk.*

7) I. H o ł o w n i a - *Kilka obserwacji nad grzybami wyższymi Torunia.*

8) Z. M i c h n o - Z a t o r s k a - *Zjawisko antagonizmu między *Trichoderma viride* Pers. a *Stroem purpureum* Pers.*

9) W. Z a b ł o c k a i A. R o ż e j - *Zimowanie Uredospor *Puccinia graminis* Pers. var. *-secalis* Prikset Hemm. w okolicy Torunia.*

10) H. J a w o r s k a - *Badania anatomiczne mieszańca naturalnego *Saxifraga azoides* L.*

11) J. Z a b ł o c k i - **Pinus króli* n.sp. - nowy gatunek sosny trzectorzędowej z pokładów soli kamiennej w Wieliczce.*

Sectio E (Zoologia)

12) A. B ł a ż e j e w s k a - *Studia nad biologią słodyszka rzepakowego.*

13) I. M i k u l s k a - *Receptaculum seminis biseksualnych i partenogenetycznych gatunków rodzaju *Otiorrhynchus* Germ (*Curculionidae*, *coleoptera*).*

Sectio F (Astronomia)

14) C. I w a n i s z e w s k a - *A Study of Galactic Structure in four Selected Fields in Aquila Sagitta and Scutopeta. Part III b - Interstellar Extinction and Distribution of Stars in the Sagitta Field.*

15) Wł. D z i e w u l s k i - *1) Visual Observations of the Cepheid AW Persei. 2) Visual Observations of the Eclipsing Variable RT Coronae Borealis.*

- 16) St. G ą s k a - 3) *The Motions of Giant Stars of Populations I and II.*

Sectio G (Physiologia)

- 17) J. H u r y n o w i c z, Z. B a r g i e l, H. N o - w i c k a - *Wpływ Schizandra Chinensis Baill na EEG królika w ostrym zmęczeniu.*

Towarzystwo zorganizowało następujące posiedzenia i odczyty publiczne:

- 19 lutego 1959 r. - Doroczne Posiedzenie Publiczne z odczytem prof. dr K a r o l a G ó r s k i e g o pt. *Gertruda - córka Mieszka II,*

- 15 kwietnia 1959 r. - Odczyt publiczny prof. dr S t a n i s ł a w a L o r e n t z a dyrektora Muzeum Narodowego w Warszawie pt. *Ephraim Schroeger - architekt toruński w wieku Oświecenia w Polsce,*

- 1 czerwca 1959 r. - Odczyt publiczny profesora Uniwersytetu Poznańskiego dr C z e s ł a w a Z n a m i e r o w s k i e g o pt. *Stefan Kołaczkowski - sylwetka człowieka.*

Poza tym Towarzystwo brało czynny udział przez swoich członków i delegatów w różnych przejawach życia kulturalnego Torunia i województwa bydgoskiego.

Badania naukowe:

Wzorem lat ubiegłych prowadziły poszczególne Wydziały w oparciu o dotacje przydzielone przez Towarzystwo badania naukowe w zakresie różnych gałęzi wiedzy:

Lp.	Wydział	Kierownik badań i współpracownicy	Tematyka badań
1	I	M.Biskup i współprac.: Z.Abramowicz, A.Ornas J.Glenma	Akta Stanów Prus Królewskich tom III.
2	"	W.Hejnosz i J.Gronowski	Źródła do ekonomii malborskiej tom II.
3	"	St.Hoszowski i St.Cackowski	Lustracje król.Prus Królewskich 1624.
4	"	Karol Górski i Z.Nowak	Metryka koronna z okresu wojny trzynastoletniej o Pomorzu 1454-1466.
5	"	Karol Górski i B.Janiszewski	Stronnictwo Polskie w Prusach Książęcych.
6	"	Karol Górski i W.Górski	Medytacje Dominikańskie z r.1532

Lp.	Wydział	Kierownik badań i współpracownicy	Tematyka badań
7	I	G.Labuda i R.Żółtowska	Inwentarze starostwa człuchowskiego z XVI-XVII w.
8	"	M.Gumowski	Dzieje mennicy toruńskiej
9	"	W.Łukaszewicz i M.Wojciechowski	Rady robotniczo-żołnierskie i chłopskie na Pomorzu.
10	"	M.Znamierowska-Prüffero-wa i Z.Strawińska	Kultura materialna i folklor Pa-łuk.
11	"	M.Znamierowska-Prüffero-wa i B. Małecka	Folklor muzyczny Kujaw i Pałuk.
12	II	Z.Hornung i Z.Kruszel-nicki.	Widoki architektury Torunia w gwaszach T.Radtkiego.
13	"	St.Gerstmann i Z.Lewic-ka	Postawy emocjonalne w kontaktach społecznych.
14	"	H. Turska i J.Maciejew-ski, A.Krupianka, T.Fried-lówna	Dialekty kujawski, chełmiński i dobrzyński i ich ekspansja na obszary sąsiednie .
15	"	L.Witkowski	Ulryk Schober, toruński poeta no-wołaciński XVI wieku.
16	III	R.Galon i współprac.: W.Niewiarowski, B.Rosa, W.Mrózek.	Monografia geograficzna ziemi chełmińskiej.
17	"	R.Galon i współprac.: Z.Churska, Z.Churski	Jeziora brodnickie z punktu wi-dzenia geomorfologii i hydrogra-fii.
18	"	M.Kiełczewska-Zaleska i współprac.: H.Krzywic-ka, B. Naumczyk	Monografia geograficzno-gospodar-cza miast Radzyna Chełmińskiego i lasina.
19	"	L.Roszkówna i B.Szeglo-wska	Morfogeneza okolic Biskupina i Kruszewicy i próba rekonstrukcji krajobrazu w okresie wczesnohi-storycznym.

Zatem w roku sprawozdawczym prowadzono badań naukowych 19

W tym: przez Wydział	I	11
"	II	4
"	III	4

Wszystkie wnioski o dotację na badania naukowe opiniowane by-ły przez Komisję do Spraw Zleconych Prac Naukowych, która rów-nież wydawała ocenę o projektach umów na prace zlecone w ra-mach badań naukowych.

W roku 1959 wypłaciło Towarzystwo dotacje na badania naukowe w łącznej kwocie 48 716,- zł,

w tym na badania prowadzone przez Wydział I = 28 716
 " " II = 7 395
 " " III = 12 646

Jest to kwota o 11 866,- zł mniejsza od kwoty wypłaconej w roku 1958 na badania naukowe, co tłumaczyć należy tym, że zarządzeniem Sekretarza Naukowego PAN nr 24 z 6 X 1959 r. ograniczone zostały możliwości wydatkowania preliminowanych w § 3 kwot, a z tego paragrafu pokrywane są również dotacje na badania naukowe tylko do wysokości 85%. Możliwość wykorzystania tych kwot przez kierowników badań w roku 1960 zapewniona została odpowiednią uchwałą Zarządu.

Działalność wydawnicza:

Plan wydawniczy Towarzystwa na rok 1959 obejmował 26 pozycji objętości 239,75 arkuszy. Wydano 28 pozycji o łącznej objętości 297,30 ark., w tym 25 pozycji planu na 1959 r. o obj. 253,55 ark. oraz 3 pozycje z poślizgu z 1958 r. o obj. 43,75 ark. Udział poszczególnych Wydziałów w produkcji wydawniczej w roku 1959 przedstawia się jak następuje:

Wydz. I	- 10 pozycji-ark.	191,5	w tym typo:	191,5	a offset	-
" II	- 2 pozycje-ark.	53,5	w tym typo:	53,5	a offset	-
" III	- 12 pozycji-ark.	43,8	" "	27,5	a "	16,30
Wydawnictwa og.	1 poz.	" 8,5	" "	-	a "	8,50

Razem: 28 pozycji-ark. 297,30 w tym typo: 277,5 a offset 24,80
 Trzy prace z planu na rok 1959 o łącznej objętości 43,75 arkuszy przeszły do planu na rok 1960. W planowanej na rok 1960 produkcji wydawniczej, obejmującej 31 pozycji o objętości 249,5 arkuszy, przygotowano i przekazano do druku 28 pozycji o objętości 224,5 arkuszy.

Wzorem lat ubiegłych prowadziło Towarzystwo nadal ożywioną akcję wymiany wydawnictw własnych z innymi instytucjami naukowymi w kraju i za granicą. W roku sprawozdawczym utrzymywano stosunki wymienne z 41 instytucjami krajowymi oraz z 149 instytucjami zagranicznymi w 26 krajach. Do instytucji krajowych wysłano 320 egzemplarzy wydawnictw wymiennych a otrzymano 283 egzemplarze. Za granicę wysłano 960 egzemplarzy a otrzymano 1 256 egzemplarzy. Prenumerowano 13 czasopism krajowych i 5 zagranicznych. Poza tym realizowano drogą wymiany

oraz drogą importu 12 dezyderatów dzieł zagranicznych o szczególnym znaczeniu dla badań naukowych toruńskiego ośrodka naukowego.

Księgozbiór Towarzystwa pozostaje nadal w depozycie i opiece Książnicy Miejskiej im. Mikołaja Kopernika, która inwentaryzuje i kataloguje wszystkie nabytki Towarzystwa. Drugi spis nabytków prowadzi Biuro Towarzystwa. W roku sprawozdawczym drogą wymiany i zakupu zwiększył się księgozbiór Towarzystwa o 351 tytułów w 945 tomach. Stan księgozbioru Towarzystwa na dzień 31 XII 1959 r. wynosił 18 137 tytułów w 30 721 tomach. Wartość księgozbioru tego na dzień 31 XII 1959 r. wynosiła 357 765,04 zł

Zbiory muzealne Towarzystwa znajdują się nadal w depozycie w Muzeum w Toruniu. Ich stan ilościowy w stosunku do roku 1958 nie uległ zmianie.

W roku sprawozdawczym jednym z głównych zadań Pracowni Mikrofilmowej było mikrofilmowanie akt archiwalnych, głównie Archiwum Państwowego w Toruniu, w ramach umowy z Archiwum Dokumentacji Mechanicznej w Warszawie. Umowa ta przewidywała na rok 1959 znaczne zwiększenie pracy w sumie na ca 65 000 zdjęć. Na zamówienie specjalne wykonano również liczne prace mikrofilmowania materiałów naukowych dla innych instytucji, a więc przede wszystkim dla placówek Uniwersytetu M. Kopernika w Toruniu, jak: dla Instytutu Historii, Zakładów Muzealnictwa i Konserwatorstwa, Klimatologii, Chemii, Fizyki, Zoologii, Neurofizjologii itd., jak również dla Uniwersytetu Łódzkiego, dla Biblioteki Uniwersyteckiej i Książnicy Miejskiej w Toruniu, Politechniki w Szczecinie, Biblioteki Uniwersyteckiej w Łodzi, Biblioteki Miejskiej w Bydgoszczy, dla Tow. im. Fr. Chopina w Warszawie, dla pracowni Konserwacji Zabytków w Toruniu, oraz innych zakładów i instytucji, jak również dla szeregu naukowców indywidualnych.

Mikrofilmowano również materiały archiwalne dla własnego zasobu Towarzystwa, jak np. Księgę Komturstwa Elbląskiego oraz rozpoczęto mikrofilmowanie akt klasztornych w Żarnowcu. Są to materiały bardzo cenne, prawie nieznanne, jednakże mocno zniszczone i wymagające dużego wkładu fachowej pracy dla upo-

rządkowania ich pod względem tematycznym i chronologicznym oraz opisanie przed mikrofilmowaniem. Dla zasobu Towarzystwa zrobiono też szereg powiększeń z mikrofilmu inwentarza zbiorów książkowych TNT. Pracownia wykonywała również mikrofilmy dla wymiany zagranicznej, otrzymując w zamian mikrofilmy archiwalii i druków, jak np. z Archiwum w Getyndze, czy też British Museum w Londynie. Ogółem wykonała Pracownia Mikrofilmowa Towarzystwa w roku 1959:

mikrofilmów - negatywów	72 633
" - pozytywów	1 279
powiększeń i fotokopii	3 396
razem	<u>77 308</u>

co w stosunku do 61 519 negatywów i pozytywów, wykonanych w roku 1958, stanowi wzrost o 20,4%.

Pracownia Palynologiczna prowadziła w roku sprawozdawczym dalsze prace nad analizą pobranych 25 próbek profilu torfowego w okolicy Pucka dla pracy naukowej z dziedziny morfologii wybrzeża bałtyckiego. Częste choroby pracownika naukowego wspomnianej pracowni hamowały bardziej intensywną pracę tej placówki i podjęcie dalszych badań pyłkowych osadów torfowych pobranych w innych okolicach.

Towarzystwo zatrudniało w roku sprawozdawczym 14 pracowników: w Redakcji Naczelnej Wydawnictw TNT 1 siłę na pełnym etacie i 1 siłę posługową na ryczałcie, w Pracowni Mikrofilmowej 3 siły techniczne na pełnym etacie oraz 1 siłę techniczną i 1 siłę posługową na ryczałcie, w Pracowni Palynologicznej 1 pracownika naukowego na pół etacie, w Dyrekcji Administracyjnej 3 siły administracyjne i 1 siłę finansowo-księgową na pełnym etacie oraz 1 siłę admin. i 1 siłę posługową na pół etacie. Dyrektorem Administracyjnym Towarzystwa w roku sprawozdawczym był mgr Alojzy Kirstein, sekretarzem Redakcji Naczelnej do 31 VII 1959 r. mgr Jadwiga Kompanowska a następnie mgr Amalia Rosińska. Kierownikiem Pracowni Mikrofilmowej była mgr Krystyna Porębska, pracownikiem naukowym Pracowni Palynologicznej mgr Maria Łosiowa, kierownikiem Sekretariatu Dyrekcji Admin. Helena Jeśmanowa, kierownikiem Działu Finansowo-Księgowego Agnieszka Orłowska a kierownikiem Działu Wymiany Maria Chełmicka.

Dziennik wpływów Towarzystwa wykazuje za rok 1959-1120 pozycji. Wystawiono 373 rachunki oraz rozesłano 5 677 egzemplarzy wydawnictw.

Przedstawione sprawozdanie suchymi cyframi ilustruje przebieg działalności Towarzystwa na przestrzeni ostatniego roku. Przedstawione cyfry skłaniają chyba do optymizmu, wykazując we wszystkich dziedzinach pracy Towarzystwa dynamikę rozwojową i prężność.

(-) *Antoni Swinarski*

Sekretarz Generalny TNT

S P R A W O Z D A N I E

SKARBNIKA TOWARZYSTWA NAUKOWEGO W TORUNIU

za rok 1959

Rachunkowość TNT dostosowana została w roku sprawozdawczym do nowych przepisów obowiązujących w instytucjach dotowanych z budżetu Państwa. Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 28 VII 1959 r. w sprawie zasad udzielania dotacji budżetowych organizacjom społecznym oraz kontroli wykorzystania tych dotacji (Dz. U. poz. 313) uznało TNT za Stowarzyszenie zarejestrowane, za organizację społeczną otrzymującą dotację z budżetu Państwa, której rachunkowość prowadzona być powinna stosownie do zarządzenia Ministra Finansów z dnia 27 III 1958 r. w sprawie zasad opracowywania projektów budżetów, prowadzenia rachunkowości oraz sporządzania sprawozdań przez instytucje społeczne dotowane z budżetu Państwa (Monitor poz. 166). Zamknięcia rachunkowe i bilans na dzień 31 XII 1959 r. sporządzony został stosownie do tychże przepisów ustawowych. Dokumenty powyższe przedstawione zostały do PAN, zostały przez PAN przyjęte i zatwierdzone.

Składając sprawozdanie za rok 1959 na obecnym walnym zgromadzeniu, przedstawię wyniki rachunkowe roku 1959 na sposób stosowany w latach ubiegłych: Przypuszczać bowiem należy, że zebrani łatwiej orientują się w wynikach rachunkowych zamkniętego roku posługując się systemem rachunkowości dotych-

czas w TNT stosowanej, która umożliwi łatwiejsze porównywanie wyników roku operacyjnego z latami ubiegłymi.

I. Rachunek wyników za rok 1959 zamyka się po obydwóch stronach kwotą 1 634 650,-. Po stronie dochodów składają się na powyższy wynik między innymi następujące pozycje:

Składki członków	5 082 zł	
Sprzedaż mikrofilmów	64 566 zł	
Sprzedaż wydawnictw	221 206 zł	
Wydawnictwa roku 1959 nie sprzedane i pozostałe w magazynie		235 810 zł
Dotacje PAN	1 017 500 zł	
PWRN Bydgoszcz	70 000 zł	
PMRN Toruń	20 000 zł	1107 500 zł

Po stronie rozchodów dokonane zostały następujące wydatki:

Koszty działalności TNT	358 805 zł	
Wydawnictwa-honoraria autorów	506 907 zł	
druk itd.	646 896 zł	1153 803 zł

Rachunek wyników wykazuje za rok 1959 nadwyżkę w sumie 121 859,34 zł. Rachunek wyników nie obejmuje natomiast zmniejszenia funduszu środków obrotowych wskutek zwrotu kwot obciążających TNT w stosunku do PWN w Łodzi z tytułu nieodpłatnie przejętych książek w komisie oraz z tytułu sprostowania omyłki rachunkowej na łączną kwotę 143 573,50 zł. Kwoty powyższe wprowadzone zostały do bilansu.

II. Dotacja PAN udzielona jest w większej części na całokształt działalności TNT, w pozostałej części z przeznaczeniem na określone wydawnictwo. Dotacje PWRN Bydgoszcz w sumie 70 000 zł i PMRN Toruń w sumie zł 20 000 udzielone zostały na określone wydawnictwa, zrealizowanie ich nie nastąpiło dotychczas, ponieważ prace wydawnicze nie są jeszcze ukończone, a wydawnictwa ukażą się w r. bieżącym. Pracownia Mikrofilmów prowadzona przez TNT sprzedała mikrofilmów za sumę 64 566 zł. Do sumy powyższej dochodzi wartość mikrofilmów wykonanych do zbioru archiwum TNT w wartości 5 411 zł. Wartość pro-

dukcji Pracowni Mikrofilmów wynosi zatem 69 977 zł. Wydatki na Pracownię Mikrofilmów wykazane są w zamknięciach rachunkowych łącznie z całokształtem kosztów działalności Towarzystwa. Po wydzieleniu ich z cyfr globalnych koszty prowadzenia Pracowni Mikrofilmów wynoszą zł 88 886-. Różnica w sumie 18 909 zł pokryta zostaje z dotacji PAN.

III. Po wprowadzeniu powyższych wyników operacji finansowych 1959 roku do bilansu Towarzystwa otrzymane zostały następujące wyniki: Bilans Towarzystwa, który na dzień 31 XII 1959 r. zamykał się po obydwóch stronach sumą 1 806 623 zł, zamknięty został na dzień 31 XII 1959 r. po obydwóch stronach kwotą 1 834 453 zł. W porównaniu z rokiem 1958 sumy ogólne bilansu uległy zwiększeniu o kwotę 27 830 zł. Fundusz środków podstawowych uległ podwyżce o kwotę 51 698 zł, na którą to sumę składa się powiększenie wartości księgozbiorów TNT o 34 955 zł, podwyższenie wartości archiwum mikrofilmów o 5411 zł, zakup nowych urządzeń dla pracowni oraz innych pozycji o 11 332 zł.

Fundusz środków obrotowych uległ zmniejszeniu o 21 714 zł. Różnica powyższa spowodowana została zwrotem PWN w Łodzi wartości wydawnictw w komisie przejętej w r. 1958 nieodpłatnie na sumę 141 398 zł oraz sprostowaniem omyłki powstałej w roku 1958 na sumę 2 175 zł, razem w kwocie 143 573,50 zł. Spłata powyższa umniejszona została o wyniki r. 1959 wynoszące 121 859 zł, co spowodowało ostatecznie zmniejszenie funduszu środków obrotowych o kwotę 21 714 zł.

Gotowych środków pieniężnych posiadało Towarzystwo na dzień bilansowy w kasie 589,36 zł, w Banku 156 945,16 zł- razem 157 534,52 zł.

Zamknięcia rachunkowe i bilans przedstawiony został Komisji Rewizyjnej, która po sprawdzeniu tychże dokumentów uznała księgowość prowadzoną za prawidłową.

Toruń, dnia 19 lutego 1960 r.

(-) *Stefan Dembiński*

Skarbnik TNT

B I L A N S

Towarzystwa Naukowego w Toru

A K T Y W A

Wyszczególnienie	Sumy	
	szczegółowe	ogólne
I. Środki podstawowe:		
1. Nieruchomości:		
Budynek przy ul. Wysokiej 16	58 296,-	58 296,-
2. Ruchomości:		
1. Urządzenia biura TNT	23 909,54	
2. " Redakcji	6 229,71	
3. " Pracownia Mikrofilmowa	42 169,11	
4. " Pracowni Palynologicznej	16 204,80	
5. " Pracowni Polowej	40 384,58	128 897,74
3. Księgozbiory		
Biblioteka w depozycie "Książnicy Miejskiej"	357 765,04	
Biblioteka podręczna	798,56	
" w użytkowaniu Redakcji Wyd.	1 971,93	
Archiwum wydawnictw TNT	1 598,44	362 133,97
Archiwum mikrofilmów	59 372,75	59 372,75
Zbiory muzealne	1,-	1,-
II. Środki pieniężne:		
a) kasa	589,36	
b) bank	156 945,16	157 534,52
III. Materiały:		
1. pomocnicze, surowce	27 355,81	
2. drobne niestrawne przedmioty w użytk.	4 701,07	32 058,88
3. wyroby przemysłowe		
a) wydawnictwa w magazynie TNT	478 312,55	
b) " w komisie PWN Łódź	183 267,75	
c) " w komisie "Antykw." Bdg.	4 720,87	
d) " w komisie PTTK Toruń	148,50	666 449,67
e) mikrofilmy gotowe	1 544,61	1 544,61
IV. Wartość produkcji		
wydawnictw TNT w toku	185 561,22	183 561,22
V. Dłużnicy		
	184 605,55	184 605,55
		<u>1 834 453,91</u>

Toruń, dnia 20 lutego 1960 r.

Sporządziła:

(-) A. Orłowska

(-) Stefan Dembiński

Z A M K N I Ę C I A

niu na dzień 31 grudnia 1959 r.

P A S Y W A

Wyszczególnienie	Sumy	
	szczegółowe	ogólne
I. Fundusze TNT		608 701,46
1. Fundusz w środkach podstawowych	<u>608 701,46</u>	
2. Fundusz w środkach obrotowych	1 096 427,56	
" zwiększony o wyniki 1959 r.	<u>121 859,34</u>	1 218 286,90
II. Wierzyciele		7 465,55
		<u>1 834 453,91</u>

(-) A. Kirstein

Główny Księgowy

(-) B. Włodarski

w/z Prezes TNT

RACHUNEK

Towarzystwa Naukowego w Toruniu

DOCHODY

Wyszczególnienie	Sumy	
	szczegółowe	ogólne
Dochody z działalności statutowej:		
61		
61/1 Wpływy składek członkowskich w 1959 r.	5 082,-	
61/2 Drobne dochody z § 6	485,-	
61/4 Sprzedaż mikrofilmów	<u>64 566,50</u>	70 133,50
63 Dochody z produkcji nie wydzielonej:		
a) Dochody ze sprzedaży wydawnictw	221 206,69	
b) Wartość pozostałych egz.z produkc. 1959 r.	235 810,08	457 016,77
66 Dotacje:		
1. Dotacja PAN - Warszawa	1 017 500,-	
2. " PWRM. Wydz. Kultury Bydgoszcz	70 000,-	
3. " BMRN " " Toruń	<u>20 000,-</u>	1 107 500,-
		<u>1 634 650,27</u>

Sporządziła:

(-) A. Orłowska
St. Księgowy

(-) A. Kirstein

Główny Księgowy TNT

WYNIKÓW

na dzień 31 grudnia 1959 r.

ROZCHODY

Wyszczególnienie	Sumy	
	szczegółowe	ogólne
11 Koszty działalności statutowej:		
§ 1. Płace	154 953,70	
2. Ubezpieczenia i świadczenia	22 450,30	
3. Bezosobowy fundusz płac	45 907,16	
5. Podróże służbowe	15 143,80	
6. Wydatki administr.-gospodarcze	21 505,23	
9. Prace naukowo-badawcze i wydatki szkol.		
1) wydatki na pomoce naukowe	2 186,50	
koszt zużycia materiału w Prac. Mikrofilm.	19 266,29	
" " " w Prac. Palynolog.	380,56	
" " drobnych przybor. lab. w Prac. Mikr.	681,25	
" " drobnych przybor. lab. w Prac. Palyn.	66,55	
§ 14. Inwentarz		
a) zakup inwentarza gospodarczego	877,50	
b) " książek i czasop. i na wymianę	12 751,84	
§ 15. Inwestycje pozalimitowe		
zakup urządzeń dla Prac. Palynolog.	8 162,-	
" " " Mikrofilm.	2 060,-	
	4 913,34	
§ 24. Inne wydatki		
Koszty zużycia materiałów:		
koszt własny wysłanych wyd. na wymianę	37 321,43	
" " " mikrofilm. na wym.	211,10	
" " wydanych egz. bezpłatn.	7 498,87	
" " " " do zbiorów bibl.	1 571,19	
" " " " Archiwum TNT	897,-	358 805,61
13 Koszty produkcji nie wydzielonej		
Ogólny koszt ukończonej w 1959 produkcji - 32 tytułów wydawnictw TNT	1 153 797,97	1 153 797,97
17 Straty nadzwyczajne	187,35	187,35
Nadwyżka 1959 r.		121 859,34
		<u>1 634 650,27</u>

(-) Stefan Dembiński

(-) Bronisław Włodarski

Skarbnik TNT

w/z Prezes TNT

PROTOKÓŁ KOMISJI REWIZYJNEJ

Komisja Rewizyjna Towarzystwa Naukowego w Toruniu w składzie: prof. dr W. Hejnosz i prof. dr L. Żytkowicz odbyła posiedzenie w obecności Sekretarza Generalnego prof. dr A. Swinarskiego, Skarbnika dr S. Dembińskiego, Dyrektora Admin. mgr A. Kirsteina i St. Księgowej A. Orłowskiej. Na wstępie Komisja Rewizyjna przyjęła do wiadomości, że z dniem 30 IX 1959 r. funkcję Skarbnika Towarzystwa na podstawie uchwały Zarządu z tegoż dnia przyjął protokolarnie od b. skarbnika prof. dr J. Łosia, dr Stefan Dembiński. Komisja zapoznała się z bilansem Towarzystwa na rok 1959 oraz z protokołem przyjęcia tegoż bilansu łącznie ze sprawozdaniami przez Wydział Finansowy PAN. Bilans ten zamyka się na dzień 31 XII 1959 r. kwotą 1 834 453,91.

Komisja stwierdziła, że Pracownia Mikrofilmowa mimo zwiększonego zakresu pracy w roku sprawozdawczym wykazuje za rok ten tylko stratę w kwocie 18 909,- zł w stosunku do straty 23 000,- wykazanej w poprzednim roku. Dalej sprawdziła Komisja wrywkowo zgodność zapisów księgowych z dowodami rachunkowymi i znalazła zapisy w porządku. Porównując wykonanie budżetu w roku sprawozdawczym 1 606 368,- z wykonaniem w roku poprzednim 1 189 596,- Komisja stwierdza szczególnie duży wkład pracy Księgowej Towarzystwa oraz całego zespołu pracowników administracyjnych.

Na uwagę zasługuje wzrost dochodów własnych Towarzystwa, które z 162 154,- zł. w roku 1958 wzrosły do 291 340,- zł w roku sprawozdawczym. Także stwierdza się poważny wzrost produkcji wydawniczej z 156,25 arkuszy w roku 1958 do 297,30 arkuszy w roku sprawozdawczym.

Komisja zaleca ponownie Zarządowi rozważenie celowości dalszego utrzymywania Pracowni Polowej.

W tym stanie rzeczy Komisja Rewizyjna stawia wniosek o udzielenie Zarządowi Towarzystwa absolutorium z działalności w roku sprawozdawczym 1959.

(-) L. Żytkowicz

(-) W. Hejnosz

Członek Komisji

Przewodniczący Komisji

ZMIANY W SKŁADZIE TOWARZYSTWA

Nowi członkowie zwyczajni:

S w o b o d a M i c h a ł, dr fil., Inowrocław, Daszyńskiego
nr 8

N i e w i a r o w s k i W ł a d y s ł a w, dr fil., Toruń,
Mickiewicza 30

Nowi członkowie Wydziałów

Miejscowi:

D u b i k a j t i s L e c h, dr, doc. matematyki UMK, Toruń,
ul. Kraszewskiego 20

M i c h n i e w i c z M a r i a n, dr nauk matem.-przyrodn.,
doc. fizjologii roślin UMK, Toruń, ul. Wyspiańskiego 10

Miejscowi - czynni:

B i s k u p M a r i a n, dr fil., doc. historii powszechnej,
średniowiecznej UMK

G r u d z i ń s k i T a d e u s z, dr fil., doc. historii Pol-
ski średniowiecznej UMK

J a s i ń s k i K a z i m i e r z, dr fil., doc. historii
Polski średniow. i nauk pomocn. historii UMK

L e c h i c k a J a d w i g a, dr fil., prof. nadzw. hi-
storii nowożytnej i dydaktyki historii UMK

N a d o l s k i B r o n i s ł a w, dr fil., prof. nadzw. li-
teratury polskiej UMK

P i s c h i n g e r E r n e s t, dr fil., prof. nadzw. tech-
nologii chemicznej UMK

S w i n a r s k i A n t o n i, inż., dr chemii, prof. nadzw.
chemii nieorganicznej UMK

W a ł a s J a n, dr fil., prof. nadzw. systematyki i geogra-
fii roślin UMK

Z a b ł o c k a W a n d a, dr fil., prof. nadzw. botaniki
UMK.

Z m a r ł :

J a n P r ü f f e r 30 XII 1959

III

WSPOMNIENIA POŚMIERTNE

J A N P R Ü F F E R

(5 III 1890 - 30 XII 1959)

Prof. Dr J a n P r ü f f e r urodził się dnia 5 marca 1890 r. w Bołkunach na Polesiu. Gimnazjum ukończył w 1909 r. w Częstochowie. W tymże roku wstąpił na Wydział Filozoficzny Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie. Przedmiotem studiów trwających do 1914 r. były nauki przyrodnicze, w szczególności zoologia. W latach 1915-1917 pracował jako nauczyciel szkoły średniej w Częstochowie. W jesieni 1917 r. wrócił znowu do Krakowa na dalsze studia zoologiczne zmierzające do uzyskania doktoratu. Na początku 1918 r. został powołany na stanowisko asystenta Krajowej Stacji do Badania Szkodników Zwierzęcych na roślinach, w sierpniu zaś tegoż roku na stanowisko asystenta Zakładu Zoologii UJ, gdzie pracował pod kierownictwem Michała Siedleckiego. W 1920 r. uzyskał stopień doktora filozofii na podstawie pracy "Przegląd motyli większych okolic Krakowa". Po uzyskaniu doktoratu objął stanowisko kierownika Krajowej Stacji do Badania Szkodników Zwierzęcych, w której poprzednio był asystentem. Jednakże i tym razem nie pozostał długo w Stacji, gdyż w jesieni 1920 roku przeszedł na stanowisko kustosza Państwowego Muzeum Zoologicznego w Warszawie. Jednocześnie z pracą muzealną prowadził wykłady entomologii na Wydziale Leśnym SGGW.

W jesieni 1921 r. P r ü f f e r uzyskał propozycję przeniesienia się do Wilna na stanowisko zastępcy profesora i kierownika Zakładu Zoologii Uniwersytetu Stefana Batorego. Od pierwszych dni pobytu w Wilnie rozwinął bardzo intensywną

działalność, w pierwszym okresie głównie organizacyjną, gdyż był to okres urządzania Zakładu w nowym budynku i organizacji zajęć dydaktycznych, zaś po uruchomieniu pracowni również żywą działalność naukową. Poza tym w r. 1925 pracował w Stacji Zoologicznej w Villefranche-sur-Mer we Francji, a w 1929 r. w Szwedzkiej Stacji Zoologicznej w Kristinebergu. Prócz tego w latach 1925-30 zwiedził instytuty zoologiczne i muzea przyrodnicze w Paryżu, Monaco, Florencji, Wiedniu, Pradze, Sztokholmie i Göteborgu oraz brał udział w Międzynarodowym Kongresie Zoologicznym w Budapeszcie.

W roku 1930 przeprowadził przewód habilitacyjny na Uniwersytecie Poznańskim, po czym w r. 1931 dekretem Prezydenta został mianowany profesorem nadzwyczajnym na Wydziale Matematyczno-Przyrodniczym USB. Na stanowisku tym pozostawał do momentu likwidacji polskiego Uniwersytetu, tj. do 16 XII 1939 r. W latach 1933/34 był Dziekanem Wydziału Matematyczno-Przyrodniczego USB, a w 1934/35 r. Dyrektorem Studium Rolniczego tegoż Wydziału. Prócz zajęć na Uniwersytecie Prüffer pracował od 1926 r. w Stacji Ochrony Roślin Wileńskiej Izby Rolniczej początkowo jako kierownik Działu Entomologicznego, później zaś jako kierownik Stacji. Prüffer był również jednym z inicjatorów stworzenia Muzeum Przyrodniczego w Wilnie, a po jego zorganizowaniu - jednym z kierowników.

Po wybuchu wojny początkowo pracował jako entomolog w Wileńskiej Stacji Ochrony Roślin, od czerwca zaś 1941 r. został mianowany kierownikiem Laboratorium Kwarantanny Ochrony Roślin Litewskiej Republiki Radzieckiej, które zostało zlikwidowane po wkroczeniu Niemców do Wilna. Od jesieni 1941 r. do czerwca 1944 r. pracował jako nauczyciel biologii tajnych kompletów na poziomie licealnym i jako wykładowca zoologii tajnych kompletów uniwersyteckich, dorabiając na życie w tym okresie sporządzaniem kolekcji owadów do sklepów.

W lipcu 1944 r. został powołany na kierownika Działu Entomologicznego Agrochemicznej Stacji Ludowego Komisariatu Rolnictwa LSRR i na tym stanowisku pracował do końca czerwca 1945 r. W lipcu 1945 r. przyjechał jako repatriant do Torunia. We wrześniu tegoż roku otrzymał Prüffer nominację na pro-

fesora zwyczajnego zoologii na Wydziale Matematyczno-Przyrodniczym świeżo kreowanego Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu. W latach akademickich 1945/46 i 1946/47 był organizatorem i Dziekanem Wydziału Matematyczno-Przyrodniczego. Od stycznia 1950 do 1952 r. był pierwszym kierownikiem Ośrodka Biologii Stosowanej UMK w Konieczynie oraz do ostatniej chwili kierownikiem Działu Entomologicznego tegoż Ośrodka. W lipcu 1952 r. został powołany na stanowisko kierownika Zespołu Katedr Zoologicznych na Wydziale Biologii i Nauk o Ziemi UMK, piastując tę godność również do ostatnich dni życia. W 1951 r. brał udział w I Kongresie Nauki Polskiej.

Prof. P r ü f f e r był członkiem Towarzystwa Naukowego w Toruniu, pełniąc w nim funkcje wiceprezesa Towarzystwa, przewodniczącego Wydziału III oraz redaktora wydawnictw Sectio E, a następnie przewodniczącego Komitetu Redakcyjnego Studia Soc. Sc. Torunensis. Był członkiem Towarzystwa Przyrodników im. Kopernika, Polskiego Związku Entomologicznego, Polskiego Towarzystwa Zoologicznego, w którym ostatnio pełnił funkcję zastępcy przewodniczącego Zarządu Głównego Towarzystwa. Rza tym pracował w wielu Komisjach i Komitetach. Był delegatem UMK do Komitetu Badań Fizjograficznych PAU, przewodniczącym Komisji do Badań Przyrodniczych Pomorza i Pojezierza Mazurskiego, członkiem Komitetu Ochrony Roślin PAN, członkiem Rady Naukowej Instytutu Ochrony Roślin, członkiem Komitetu Redakcyjnego "Biblioteki Klasyków Biologii", członkiem Kolegium Redakcyjnego "Kluczy do Oznaczania Owadów Polski", Komitetu Redakcyjnego Wydawnictw Dzieł Darwina, członkiem Wojewódzkiej Rady Ekonomicznej i szeregu innych.

Zamiłowania naukowe P r ü f f e r a skrytalizowały się bardzo wczesnie i wyraźnie w kierunku entomologicznym, w szczególności lepidopterologicznym. Pierwsze Jego prace nosiły charakter fizjograficzny. Później, kiedy stworzył właściwy warsztat pracy w Zakładzie Zoologii USB, zakres prac badawczych znacznie się rozszerzył, obejmowały one następujące kierunki: systematykę, faunistykę, ekologię i zoogeografię, anatomię ze szczególnym uwzględnieniem budowy peryferycznego układu nerwowego i narządów zmysłowych owadów oraz entomologię

stosowaną. W pracach badawczych faunistyka, ekologia i zoogeografia ściśle się ze sobą wiązały i w zależności od materiału raz jedna, raz druga z tych dyscyplin nadawały charakter opracowaniu.

Motylami w sensie badawczym zaczął się P r ü f f e r zajmować od 1910 r., a już od roku 1913 prowadził badania lepidopterologiczne na zlecenie Komisji Fizjograficznej Polskiej Akademii Umiejętności. Początkowo poszukiwania jego obejmowały okolice Krakowa i Częstochowy, później od 1921 r. terenem badań stają się ziemie północno-wschodnie Polski. Tereny te były mało znane pod względem entomofauny, toteż P r ü f f e r postawił sobie za cel zbadanie ich i nakreślenie charakterystyki faunistycznej tego regionu. Realizując ten cel zorganizował badania zespołowe fauny członkonogów lądowych występujących na Wileńszczyźnie, które przyniosły szereg publikacji odnoszących się do różnych rzędów owadów. W odniesieniu do motyli dokonał P r ü f f e r syntezy przeszło 20-letnich badań już po wojnie w książce pt. "Studia nad motylami Wileńszczyzny". W pracy tej Autor dokonał dokładnego przeglądu form występujących zarówno na badanym terenie, jak i na obszarach sąsiadujących, wyodrębnił różne elementy faunistyczne oraz gatunki rzadkie i wyjątkowo pojawiające się, jak również podał interpretację ich przenikania, pojawiania się i rozmieszczenia na obszarze Wileńszczyzny. Studia nad motylami Wileńszczyzny zostały nagrodzone w 1948 r. przez Polską Akademię Umiejętności jako jedna z najlepszych prac fizjograficznych.

Badania faunistyczne wysuwają się na pierwszy plan również w okresie powojennym. Od chwili kreowania Uniwersytetu Mikołaja Kopernika i Katedry Zoologii Systematycznej rozpoczął P r ü f f e r badania nad fauną Pomorza. Badania te wydawały Mu się tym bardziej interesujące, że w literaturze brak jest materiałów faunistycznych odnoszących się do obszaru graniczącego w kształcie klina, z jednej strony z właściwym Pomorzem, z drugiej zaś z obszarem wielkopolsko-kujawsko-mazowieckim. Początkowo były to prace indywidualne, później organizuje P r ü f f e r badania zespołowe biotopu wydmowego pod Toruniem oraz rezerwatu cisowego w Wierzchlesie. Ważniejszymi pozycjami publikacji z tych badań są: " O niektóry-

rych nowych lub rzadkich motylach Pomorza" (1950), "O pewnych swoistościach entomofauny rezerwatu cisowego Wierzchlas" (1950), "Współczesne zmiany faunistyczne" i "Badania zoocenozy wydmy Zadroże", nieco zaś później nieduża synteza pt. "Zmiany zachodzące w faunie owadów Polski obserwowane w ostatnich latach" oparta w odniesieniu do motyli przeważnie na własnych obserwacjach Autora. Z ostatnich wreszcie lat życia P r ü f f e r a dużo nowych danych do poznania entomofauny naszego regionu wniosła praca pt. "Światło lampy rtęciowej w zastosowaniu do badań faunistycznych". Za całokształt badań nad fauną Pomorza uzyskał P r ü f f e r w roku 1957 Nagrodę Naukową Województwa Bydgoskiego.

Duże materiały naukowe zebrane w ciągu prawie 15 lat życia na Pomorzu zostały opracowane, jednakże przedwczesna śmierć nie pozwoliła P r ü f f e r o w i na napisanie bardziej wszechstronnej charakterystyki fauny motyli Pomorza, jak to zrobił dla Wileńszczyzny. Napiszą ją prawdopodobnie w przyszłości inni lepidopterolodzy, bogate zaś zbiory P r ü f f e r a stanowiąc będą początek Działu Zoologicznego przyszłego Muzeum Przyrodniczego regionu Pomorskiego.

Drugim zasadniczym kierunkiem badań P r ü f f e r a były badania anatomiczne, szczególnie nad peryferycznym układem nerwowym i narządami zmysłowymi owadów. Z tego zakresu ogłosił P r ü f f e r kilkanaście prac, z których "Badania nad unerwieniem i narządami zmysłowymi rożków i skrzydeł u *Saturnia pyri* L." oraz "O unerwieniu rożków u *Lymantria dispar* L." są pozycjami zasadniczymi. Oprócz ustalenia po raz pierwszy bardzo dokładnej topografii poszczególnych narządów, zbądany bogaty materiał i przeprowadzone doświadczenia pozwoliły Autorowi na analizę porównawczą w obrębie różnych rodzin (*Saturniidae*, *Lymantriidae* i *Lastocampidae* oraz na ścisłe określenie ich roli w percypowaniu różnych wrażeń pochodzących od bodźców świata zewnętrznego. Prace te obaliły szereg dotąd przyjmowanych w tej dziedzinie poglądów (np. F a b r e, M c I n d o o i i n) i były często cytowane i uwzględniane w ówczesnej literaturze specjalistycznej i podręcznikowej. O ich doniosłości świadczy też fakt, że i obecnie są cytowane w tak znanych podręcznikach entomologii, jak podręcznik I m m s a

i S z w a n w i c z a oraz w podręcznikach fizjologii owadów wybitnych specjalistów, jak np. C h a u v i n i W i g - g l e s w o r t h.

Prace z zakresu entomologii stosowanej nie wchodziły w plan prac badawczych P r ü f f e r a do momentu objęcia przez Niego kolejnych stanowisk w Stacji Ochrony Roślin WIR. Pracując w tej instytucji za główny cel postawił sobie ustalenie gatunków miejscowych szkodników i opracowanie metod ich zwalczania. Z drugiej strony obserwowane zmiany w pojawie szkodników tak blisko łączyły się z ogólnymi zagadnieniami zmian faunistycznych, tj. zagadnieniami najbardziej pasjonującymi P r ü f f e r a, że dynamice pojawu różnych szkodników zaczął poświęcać coraz więcej czasu. Szereg Jego prac z tego zakresu wniosło dużo interesujących danych zarówno z punktu widzenia biologii szkodników i ochrony roślin, jak i z punktu widzenia faunistyki.

Po wojnie, w okresie toruńskim, był jednym z inicjatorów stworzenia Uniwersyteckiego Ośrodka Biologii Stosowanej w Koniczynie i w pierwszym okresie istnienia tego Ośrodka był jego kierownikiem. Prócz tego kierował do ostatnich dni życia Działem Entomologii Stosowanej tegoż Ośrodka, gdzie wspólnie ze swoimi uczniami opracowywał zagadnienia z zakresu entomologii stosowanej.

Nie można nie wspomnieć choćby pokrótce o działalności P r ü f f e r a na polu popularyzacji nauki. W pierwszym okresie Jego działalności naukowej ukazał się pod Jego redakcją i w Jego częściowym opracowaniu "Krótki zarys owadoznawstwa", po wojnie zaś "Fauna Warmii i Mazur" oraz seria atlasików entomologicznych z barwnymi ilustracjami. Z serii tej 3 zeszyty sam opracował oraz pełnił funkcję redaktora całej serii. Do doniosłych prac redakcyjnych należy również opracowana wspólnie z S z a r s k i m redakcja ostatniego wydania dzieła Darwina "O powstawaniu gatunków". Szereg artykułów P r ü f f e r a ukazało się w czasopiśmie "Kosmos", "Wszechświat", "Polskie Pismo Entomologiczne", w organie Uniwersyteckim "Głos Uczelni" oraz miejscowej prasie. Poza tym działalność popularyzatorska objawiała się w akcji odczytowej. W ostatnim roku życia był przewodniczącym Uniwersyteckiego Komitetu Obchodu Roku Darwina.

Na zakończenie należy wspomnieć o długoletniej pracy pedagogicznej P r ü f f e r a. Był On doskonałym dydaktykiem nie tylko dlatego, że znał dobrze metodykę nauczania, lecz głównie dlatego, że kochał młodzież, był dla niej zawsze życzliwy, jakkolwiek często wymagający, i wkładał wiele zapału i serca, aby nie tylko nauczyć ją przedmiotu wykładanego, lecz rozbudzić w niej także zainteresowanie do wiedzy i nauki. Był dla młodzieży dobrym przykładem niezwykle sumiennego i skromnego badacza, a przede wszystkim wyjątkowo szlachetnego i dobrego Człowieka.

Za całokształt pracy naukowej, dydaktycznej i organizacyjnej był odznaczony Krzyżem Oficerskim Polonia Restituta i Medalem X-lecia.

Ogółem ogłosił drukiem 142 publikacje naukowe i popularno-naukowe.

Melityna Gronadska

W y k a z w a ż n i e j s z y c h p u b l i k a c j i n a u k o w y c h
i n a u k o w o - p o p u l a r n y c h

- 1) O nowych aberacjach *Agrotis pronuba* L. i *Lythria purpuraria* L. oraz nowych formach niektórych motyli, Rozpr. Akad. Umiejęt., 1914.
- 2) Materiały do fauny łuskoskrzydłych okolic Częstochowy. Pam. Fizjogr. 1914.
- 3) Z badań nad zależnością barwy skrzydeł motyli od kształtu łusek, Rozpr. Warsz. Tow. Nauk., 1916.
- 4) Przyczynek do fauny łuskoskrzydłych okolic Zwierzynica Lubelskiego Pam. Fizjogr., 1917.
- 5) Przegląd motyli większych okolic Krakowa, Spraw. Kom. Fizjogr. A. U., 1918.
- 6) Materiały do fauny łuskoskrzydłych okolic Częstochowy, Pam. Fizjogr. 1918.
- 7) Wykaz ważek okolic Częstochowy, tamże.
- 8) *Acronycta rumicis* L. ab. *polonica* ab. nov., Bull. Acad. Sci., 1918,
- 9) Spostrzeżenia nad posembrionalnym rozwojem brudnicy nieparki hodowanej w atmosferze tlenu, Rozpr. Akad. Umiejęt., 1919.
- 10) Materiały do fauny ważek połudn.-zachod. Polski, Spraw. Kom. Fizjogr. A. U., 1920.
- 11) Nowa melanistyczna forma *Vanessa io* L. Bull. Acad. Sci., 1920.
- 12) Polskie formy *Pararge aegeria* L. Rozpr. Pol. Akad. Umiejęt., 1920.
- 13) Spis motyli peruwiańskich zebrany przez ekspedycje J. Sztolcmana i K. Jelskiego, Arch. Nauk Biol. Tow. Nauk. Warsz., 1922.
- 14) Nowe formy motyli peruwiańskich, tamże, 1922.
- 15) *Neuronia phalenoidea* L. nowy gatunek chruścika dla fauny ziem polskich, Prace Zool. Państw. Muz. Przyr., W-wa 1922.
- 16) Przyczynek do znajomości motyli Puszczy Białowieskiej, PFE, Lwów 1923.

- 17) Krótki zarys owadoznawstwa cz. I-IV, Trzaska, Ewert i Michalski, W-wa 1923.
- 18) Studia nad motylami Tatr Polskich, Spraw. Kom. Fizjogr. PAU, 1923.
- 19) Materiały do fauny motyli okolic Krakowa, tamże, 1923.
- 20) Z badań nad wileńskimi formami zalotek, Prace Tow. Przyj. Nauk, Wilno 1923.
- 21) Wojsiłki i motyle. Podręcznik do kolekcjonowania, W-wa 1923.
- 22) Zjawisko wabienia samców przez samice u brudnicy nieparki, Prace Tow. Przyj. Nauk, Wilno 1924.
- 23) Materiały do fauny motyli polskich, PPE, Lwów 1924.
- 24) Badania nad unerwieniem i narządami zmysłowymi rożków i skrzydeł u *Saturnia pyri* L., Prace Tow. Przyj. Nauk, Wilno 1926.
- 25) Przyczynek do znajomości motyli późn.-wsch. Polski, Prace Tow. Przyj. Nauk, Wilno 1926.
- 26) *Laurentia alchemillata* L. ab. *mokrzeckii* ab. nov. PPE, Lwów 1927.
- 27) O unerwieniu frenulum u motyli, Prace Tow. Przyj. Nauk w Wilnie, 1929.
- 28) Obserwacje nad życiem piciowym u jedwabnika morwowego, tamże, 1929.
- 29) Untersuchungen über die Innervierung der Fühler bei *Saturnia pyri* L., Zool. Jahrbuch., Jena 1929.
- 30) Z badań nad mikropterygizmem *O. brumata* L., Prace Tow. Przyj. Nauk, Wilno 1932.
- 31) Próba charakterystyki fauny okolic Częstochowy na podstawie analizy rozmieszczenia motyli w paśmie Jury Krakowskiej, Ziemia Częstochowska, 1933.
- 32) Z doświadczeń nad zapachem płci u samicy brudnicy nieparki, Prace Tow. Przyj. Nauk, Wilno 1935.
- 33) Über die Chemorezeptoren an den Fühlern *Saturnia pyri* L., Zool. Anz., Berlin 1936.
- 34) Nowy szkodnik lnu, Tygodn. Roln., Wilno 1936.
- 35) Über die Innervierung der Fühler beim *Lymantria dispar* L., Prace Tow. Przyj. Nauk, Wilno 1937.
- 36) O charakterze rójki chrabąszczy w 1936 r. ze szczególnym uwzględnieniem rójki kasztanowca, Roczn. Ochr. Roślin, Puławy 1937.
- 37) Przyczynek do znajomości biologii i metod zwalczania *Myelophilus piniperda* L. i *M. minor* Hart., Kalendarz Leśny, Wilno 1939.
- 38) Wielokrotna kopulacja a metody wyłovu samców brudnicy nieparki, Prace Tow. Przyj. Nauk, w Wilnie, 1939.
- 39) Wyniki ośmioletnich obserwacji nad rójkami chrabąszczy w Polsce, Roczn. Ochr. Roślin, Puławy 1939.
- 40) Nowy dla Wileńszczyzny szkodnik agrestu, Tygodn. Roln., 1939.
- 41) Studia nad motylami Wileńszczyzny, Tow. Nauk., Toruń 1947.
- 42) Contribution concerning the Butterflies of Volhunia, Pol. Akad. Umiejęt., Kraków 1947.
- 43) Investigations concerning some Irididae of the pine woods of the Wilno district, tamże 1947.
- 44) Some observations concerning *Zophodia convolutella*, Hb., tamże 1947.
- 45) *Parnassius mnemosyne* L. from Stołpce district, tamże 1947.
- 46) Motyle i ich życie w różnych środowiskach, Wiedza Powszechna, W-wa 1948.
- 47) Badania zoocenozy wydmy Zadroże, Stud. Soc. Sc. Toruń 1949.
- 48) O niektórych nowych lub rzadkich motylach Pomorza, St. Soc. Sc., Toruń Sec. E, 1950.
- 49) O pewnych swoistościach entomofauny rezerwatu cisowego Wierszchlas tamże 1950.
- 50) Budowa i życie owadów, PZWS, W-wa 1952.

- 51) Świat zwierzęcy Mazur i Warmii, Mazury i Warmia, Poznań 1953.
- 52) Owady-szkodniki lasów iglastych, PZWS, W-wa 1953.
- 53) Owady-szkodniki lasów liściastych, PZWS, W-wa 1954.
- 54) Redakcja wspólnie z H. Szarskim dzieła Darwina, "O powstawaniu gatunków", W-wa 1955.
- 55) *Evergestis extimalis* Sc. na rzepaku, Spraw. Tow.Nauk nr 9, Toruń 1955.
- 56) Zmiany zachodzące w faunie owadów Polski obserwowane w latach ostatnich, PPE 1955.
- 57) Wydział Matematyczno-Przyrodniczy, Uniwersytet Mikołaja Kopernika, Warszawa 1957.
- 58) Pełnoskrzydłe samice *Acentropus niveus* Oliv. Pod Toruniem, PPE, 1957.
- 59) *Horisme corticata* Tr. w Polsce, PPE 1958.
- 60) Światło lampy rtęciowej w zastosowaniu do badań faunistycznych, Stud. Soc. Sc., Toruń 1958.
- 61) Wyniki najnowszych badań z zakresu entomologii Zakładu Zoologii Systematycznej UMK w Toruniu, PPE, Ser. B, 1960 (w druku).

IV

SPRAWOZDANIA Z POSIEDZEŃ

W Y D Z I A Ł I

NAUK HISTORYCZNYCH, PRAWNICZYCH I SPOŁECZNYCH

Posiedzenie naukowe dnia 2 III 1959 r.

Członek Wydziału **K a r o l G ó r s k i** przedstawia pracę własną: *Starostwo Generalne Prus i początki ekonomii malborskiej. (La starostie générale de la Prusse et le début de l'économie de Malbork).*

Praca wydana w ROCZNIKACH TNT, Rocznik 63 z. 1 pt.: *Starostowie malborscy w latach 1457-1510.*

Posiedzenie naukowe dnia 7 V 1959 r.

Członek Wydziału **S t a n i s ł a w H o s z o w s k i** przedstawia pracę własną: *Lustracja województw pruskich z 1624 roku. (L'inspection des voïvodies prussiennes en 1624).*

Lustracja z 1624 roku posiada dużą doniosłość dla badań nad stosunkami agrarnymi i wiejskimi Prus Królewskich, gdyż obok bogatej i wszechstronnej treści stanowi ponadto podstawę porównania z lustracjami z 1565 i 1664 roku, dzięki czemu pozwala na prześledzenie dwu kapitalnych problemów, jak regres ekonomiczny na przełomie XVI i XVII wieku oraz zniszczenia wojen szwedzkich z dwudziestych i pięćdziesiątych lat XVII stulecia. Lustrację 1664 roku opublikowało przed wojną Toruńskie Towarzystwo Naukowe w 32 t. "Fontes", zaś lustrację 1565 roku przygotowuje obecnie do wydania Zakład Historii Pomorza PAN.

Lustracja 1624 roku objęła dwa starostwa województwa chełmińskiego, dwa woj. malborskiego i osiem starostw względnie

dzierżaw woj. pomorskiego, tj. z grubsza 1/3 ogólnej ilości starostw z terenu Prus Królewskich.

Przygotowane wydawnictwo zawiera pełny tekst lustracji, indeksy: osobowy, geograficzny i rzeczowy oraz mapę. Tekst źródła został przygotowany do wydania zgodnie z instrukcją wydawniczą dla źródeł XVI–XIX wieku PAU oraz uzupełniającą instrukcją dla wydawnictw lustracji królewskich, opracowaną w Instytucie Historii PAN.

Tekst lustracji poprzedza "wstęp", gdzie wydawca omówił dzieje i przebieg wszystkich lustracji w dzielnicy pruskiej na tle ogólnopolskim, odbytych w XVI i XVII wieku, sposób przeprowadzenia lustracji 1624 roku, wiarygodność zawartych w niej informacji, rękopisy stanowiące podstawę wydawniczą oraz metodę wydania tekstu źródła i sporządzenia indeksów.

Członek Wydziału Stanisław Hoszowski przedstawia pracę Stefana Cackowskiego: *Gospodarstwo chłopskie w dobrach biskupstwa chełmińskiego w XVII i XVIII wieku. (L'exploitation agricole paysanne dans les biens de l'évêché de Chełmno aux XVIIe et XVIIIe siècles.*

Poniższe uwagi o gospodarce chłopskiej w dobrach biskupstwa i kapituły chełmińskiej stanowią część większej pracy o stosunkach społeczno-gospodarczych w tychże dobrach. Podstawę opracowania stanowiły inwentarze tychże dóbr, zachowane od 1605 r. do 1759 r.. Informacje uzupełniające podają też akta kurii biskupiej i kapituły oraz akta działów majątkowych, zawarte w księgach sądowych. Niejednokrotnie zakres informacyjny źródeł odbił się też na opracowaniu; zwłaszcza wiadomości o sprzężeniu i sile roboczej oraz kierunkach, rozmiarach i charakterze produkcji opierają się na danych niepełnych i obliczeniach szacunkowych.

W dobrach biskupstwa i kapituły chełmińskiej można wyróżnić kilka typów gospodarstw chłopskich, użytkowanych na odmiennych podstawach prawnych, które określały uprawnienia chłopów do ziemi, czasokres jej użytkowania i ciężary gospodarcze, ponoszone w ramach powinności feudalnych. Na początku XVII w. istniały w tych dobrach gospodarstwa gburkie, sołtyckie,

lemańskie, emfiteutyczne - olęderskie, czynszowe bez praw i uprzywilejowane z przywilejem dożywotnim lub nieokreślonym. W trzeciej ćwierci XVII w. pojawiły się gospodarstwa emfiteutyczne-nieolęderskie i kontraktowe, a w pierwszej połowie XVIII w. gospodarstwa dannicze. Nie uwzględniamy tu gospodarstw ludności małorolnej, niesamodzielnej gospodarczo. Gospodarstwa gburские użytkowane były bezterminowo przez chłopów poddanych, a w ich rencie feudalnej przeważała pańszczyzna. Część tych gospodarstw dodzierżawiała ziemię z pustek, tworząc grupę gospodarstw mieszanych pańszczyźniano-czynszowych. Sołtysi i lemani użytkowali ziemię przeważnie na podstawie praw wieczystych, które dawały im pełną, dziedziczną własność użytkową, co przy dużym areale i stosunkowo niskim obciążeniu rentą feudalną stanowiło dogodne warunki gospodarowania. W pozostałych typach gospodarstw główną formą renty feudalnej stanowił czynsz pieniężny. Czas użytkowania ziemi przez emfiteutów wynosił w omawianych dobrach 30-40 lat, kontraktowi zaś posiadali kontrakty jednoroczne, rzadziej kilkuletnie. Czasokresu użytkowania ziemi przez pozostałe warstwy chłopów źródła nie określają.

Rozwój poszczególnych warstw chłopstwa i typów gospodarstw nie przebiegał jednakowo. Kształtował się on pod wpływem czynników strukturalnych systemu folwarczno-pańszczyźnianego, polityki gospodarczej pana feudalnego i czynników zewnętrznych niezależnych od panującego ustroju gospodarczego. W wyniku działania tych czynników spadała stale liczebność gospodarstw pańszczyźnianych, wzrastały natomiast ilościowo czynszowe typy gospodarstw chłopskich: emfiteutyczne, kontraktowe, dannicze; rozwój pozostałych, mało licznych typów gospodarstw ulegał wahaniom. W wyniku takiego kierunku rozwoju gospodarstwa pańszczyźniane zmniejszyły się w latach 1614-1759 o ok. 88%, przy czym spadek był najsilniejszy do 1646 r., po pierwszej wojnie szwedzkiej, kiedy wyniósł już ok. 45% stanu z 1614 r. Gospodarstwa emfiteutyczne, kontraktowe i dannicze w wyniku stałego rozwoju stanowiły od 1737 r. ponad połowę wszystkich gospodarstw chłopskich, których liczba ogólna zmniejszyła się

w latach 1614-1676 do 55% stanu z początku XXII wieku, a następnie wzrastała, dochodząc w 1759 r. do około 86% stanu z 1614 r.

Spadek ilości gospodarstw w XVII w. jako bezpośredni lub pośredni skutek zniszczeń gospodarczych z okresu wojen oraz czynszowy charakter odbudowy zniszczonej gospodarki wiejskiej, często przy pomocy materialnych i pieniężnych środków ludności (emfiteuza) jest widocznym z powyższych danych.

Ilość ziemi, podstawowego środka produkcji w gospodarstwach chłopskich, wahała się od 1 do 6 włók chełmińskich ziemi; rzadko występowała danica z mniejszymi nadziałami niż 1 włóka, a jeszcze mniej było gospodarstw powyżej 6 włók. Średnia modalna dla gospodarstw gburkich, lemańskich, emfiteutycznych i czynszowych bez praw wynosiła 2-3 wł., kontraktowych i daniczych 1-2 wł., a sołtyskich 3-4 wł. Wraz z rozwojem mniejszych gospodarstw (kontraktowe, daniczne) zmniejszała się przeciętna wielkość gospodarstwa chłopskiego, która w XVII w. wynosiła 2,3 włóki (bez gospodarstw sołtyskich), w 1723 r. 2 włóki, a w 1759 r. 1,8 włóki, a więc nastąpił w ciągu pierwszej połowy XVIII w. spadek o 0,5 włóki. Średnia wielkość gospodarstwa sołtyskiego zmniejszyła się w ciągu XVII w. o 0,5 włóki (z 3,8 w 1614 r. do 3,2 w 1676 r.), a w pierwszej połowie XVIII w. wzrosła niemal do stanu z 1614 r. (w 1759 r. 3,6 wł.). W porównaniu z innymi ziemiami Polski wielkość gospodarstwa chłopskiego w omawianych dobrach była stosunkowo duża, podobnie jak w całych Prusach Królewskich. Spadek liczby gospodarstw i zmniejszanie się ich wielkości powodowały wzrost pustek, których znaczną część uprawiali chłopcy różnych warstw za czynsz, mniejszą zaś część zajmował folwark.

Pełne zagospodarowanie ziemi nadziałowej i ewentualne dzierżawienie możliwe było przy posiadaniu wystarczającego sprzężaju, którego ilość niezbędną dla gospodarstwa 2-włókowego czynszowego określamy na podstawie danych źródłowych na 4-6 szt., dla pańszczyźnianego na 6-8 szt.; na każdą następną włókę powinno gospodarstwo posiadać po 2 szt. sprzężaju. Zejście w wyniku jakichkolwiek przyczyn poniżej tych granic powodowało niewydolność do uprawy ziemi nadziałowej. W takiej

sytuacji znajdowało się w latach 1646, 1723-1725 ok. 50% gospodarstw pańszczyźnianych, ale ok. 30% gospodarstw tego typu miało sprzężaj liczniejszy, co umożliwiało im dodzierżawianie ziemi od dworu z pustek lub od sąsiadów; tych ostatnich transakcji dwór ostro zakazywał. W zakresie zaopatrzenia chłopów w siłę pociągową istniało duże zróżnicowanie, pogłębiane poprzez załogę, dawaną w sprzężaju. W ramach załogi chłopci otrzymywali też inwentarz hodowlany, zboże na zasiew i narzędzia rolnicze. Zjawisko załogi świadczy o znacznym upadku sił wytwórczych w gospodarstwach chłopskich już w drugiej ćwierci XVII w. Obserwować można ten spadek w gospodarstwach pańszczyźnianych, których liczba z tego powodu zmniejsza się stale dość szybko. Z powodu trudności w pełnym uzupełnieniu sił wytwórczych gospodarstw pańszczyźnianych dwór zmuszony jest przejść na czynszowy kierunek odbudowy gospodarki po zniszczeniach gospodarczych z okresu wojen.

Zaopatrzenie w inne środki produkcji, jak narzędzia i budynki, było ogólnie biorąc niezadowolające. W gospodarstwach pańszczyźnianych, mimo załogi, było gorzej niż w czynszowych. Stan techniczny narzędzi i budynków był często zły. Według inwentarza z 1646 r. połowa chłopów pańszczyźnianych miała jakieś braki w budynkach.

Duże gospodarstwa chłopskie wymagały korzystania z pracy najemnej, gdyż siły rodziny, która liczyła ok. 5-6 osób, nie wystarczały. Uzupełniała ją czeladź i ludność bezrolna, najmująca się stale lub dorywczo, względnie odrabiająca za przysiewki i mieszkanie. Problem siły roboczej był szczególnie ważny dla gospodarstw pańszczyźnianych, dlatego pan feudalny starał się zapewnić ją gburom drogą przepisów administracyjnych, zakazujących opuszczenia dóbr przez ludność bezrolną.

Kierunek produkcji w gospodarstwach chłopskich w omawianych dobrach był głównie rolniczy. Hodowla miała pomocnicze znaczenie dla rolnictwa. Większą rolę odgrywała ona tylko w gospodarce olędrów. W gospodarstwach pańszczyźnianych hodowano głównie konie i bydło robocze kosztem krów. Z powodu trudności paszowych dwór wprowadzał reglamentację hodowli, której pilnowali też sami chłopci. W produkcji rolnej przeważało żyto

nad innymi zbożami. Ogółem gospodarstwo 2-włókowe zasiewało przy systemie trójpolowym ok. 60 kor. zbóż (żyta, jęczmienia, owsa, grochu), a sprzątało ok. 250 kor. Z tego według szacunkowych obliczeń ok. 24% przeznaczano na zasiew, ok. 32% w gospodarstwie czynszowym, a ok. 40% w pańszczyźnianym szło na konsumpcję dla rodziny i najemników, ok. 3% zabierały daniny, a ok. 41% w gospodarstwie czynszowym i ok. 33% w gospodarstwie pańszczyźnianym pozostawało na paszę i sprzedaż. Stan zagospodarowania chłopskich gospodarstw nie zawsze był zadowalający. Np. w 1646 r. ok. 50% gospodarstw pańszczyźnianych miało braki w zasiewkach (brak ziarna na siew, siew do spółki, liche zboża). Do tego dochodziły jeszcze braki w budynkach i sprzężaju.

Rozwój osadnictwa czynszowego, zwłaszcza w pierwszej połowie XVIII w. wskazuje na istnienie rozwiniętych stosunków towarowo-pieniężnych, które w wyniku procesu czynszowania chłopów rozszerzały się i silniej jeszcze oddziaływały na zmiany w ustroju rolnym dóbr biskupstwa i kapituły chełmińskiej, mianowicie na przechodzenie z systemu folwarczno-pańszczyźnianego na czynszowy; w dobrach biskupich w 1759 r. ok. 90% wszystkich gospodarstw stanowiły gospodarstwa czynszowe, a kapituła już w 1754 r. podjęła uchwałę o parcelacji ziemi folwarcznej między chłopów za czynsz pieniężny. W rozwoju stosunków towarowo-pieniężnych i więzi rynkowych dużą rolę spełniały większe ośrodki handlu jak Toruń, Grudziądz, Gdańsk i Elbląg oraz miejsca lokalnego handlu - miasta biskupie i kapitulne.

Posiedzenie naukowe dnia 1 XII 1959 r.

Członek Wydziału *M a r i a n G u m o w s k i* przedstawia pracę własną: *Mennica toruńska (L'Hotel des monnaies à Toruń)*.

(Praca w druku w ROCZNIKACH TNT).

Posiedzenie naukowe dnia 14 XII 1959 r.

Członek Wydziału *W o j c i e c h H e j n o s z* przedstawia pracę wspólną z *J. M a t u s z e w s k i m*: *Iura Pruthenorum*.

POSIEDZENIA KOMISJI PRAWNICZEJ

Posiedzenie naukowe dnia 13 IV 1959 r.

Eugeniusz B a u t r o wygłasza drugą część referatu : *Idea mieszanej formy państwa (mieszanego rządu) w staropolskiej literaturze politycznej od XV do XVII wieku.*

Posiedzenie naukowe dnia 28 X 1959 r.

Witold O l s z e w s k i przedstawia pracę własną: *Boethius jako prawnik.*

Posiedzenie naukowe dnia 25 XI 1959 r.

Członek Wydziału T a d e u s z S z c z u r k i e w i c z przedstawia pracę własną: *Podstawowe zagadnienia współczesnej socjologii polskiej.*

W Y D Z I A Ł II

FILOLOGICZNO-FILOZOFICZNY

Posiedzenie naukowe dnia 16 XII 1958 r.

Członek Wydziału H a l i n a T u r s k a przedstawia pracę A l e k s a n d r y K r u p i a n k i: *Normy stylistyczne pseudoklasyków w świetle wariantów edytorskich poezji Trembeckiego. (Les normes stylistiques des pseudo-classiques polonais à la lumière des variantes dans les éditions successives des poèmes de Trembecki).*

Dotychczasowe prace nad wariantami tekstów Trembeckiego (Tomkowicza, Chrzanowskiego, Baranowskiego) miały na celu ustalenie poprawnych i pełnych lekcji poszczególnych utworów i nie przeprowadzały analiz zmierzających do badania norm językowych i stylistycznych epoki. Nie ulega jednak wątpliwości, że porównanie wariantów edytorskich, zwłaszcza większej ich ilości, rzuci sporo światła na normy, którymi się kierowali pseudoklasycy przy wydawaniu pism Trembeckiego.

W niniejszym referacie warianty tekstów Trembeckiego zostały zestawione i opracowane pod kątem widzenia tych właśnie norm¹⁾.

Najliczniejszą grupę w zebranych materiale stanowią warianty wynikające z dążenia wydawców do modernizacji pisowni. Z powodu chwiejności oraz konwencjonalności zasad ortograficznych XVIII wieku modernizacja ta nie może być jednak wskaźnikiem zmian języka w zakresie fonetyki i częściowo fleksji, czyli nie można na jej podstawie ustalić norm językowych epoki.

Drugą liczną grupę wariantów stanowią wprowadzone przez wydawców fonetyczne prowincjonalizmy wileńskie. Występują one najczęściej w wydaniu I wileńskim z 1806 roku. Natomiast wydanie III wileńskie z 1822 roku pod wpływem wydania warszawskiego z roku 1819 oraz zapewne pod wpływem gramatyki Kopczyńskiego (wydania z r. 1817) stara się usuwać prowincjonalizmy, nie całkiem jednak konsekwentnie.

Warianty tego typu, podobnie jak wspomniane warianty ortograficzne, nie mogą być podstawą do wnioskowania o charakterze normy stylistycznej epoki. Istotnych spostrzeżeń na ten temat dostarczają natomiast warianty naruszające w jakiś sposób warstwę morfologiczną, semantyczną lub rytmiczną tekstu Trembeckiego.

Bliższa analiza tej najważniejszej grupy wariantów wykazuje, że łączą się one w oddzielne podgrupy na podstawie pewnej wspólnej im cechy: a mianowicie można stwierdzić, że niektóre zmiany dotyczą np. terminów politycznych i powstały na tle innych niż u Trembeckiego tendencji politycznych i założeń ideologicznych; niektóre znowu zmiany wynikają z dbałości o poprawność językową wydawanego tekstu. Badaczka stylu interesują, oczywiście, tylko takie warianty, które są przeja-

¹⁾ Bazą materiałową była kartoteka wariantów wykonana przez T. Skubalankę jako część kartoteki języka poety znajdującej się w Katedrze Filologii Polskiej UMK w Toruniu. W referacie uwzględniam tylko część materiału z kartoteki wariantów, mianowicie tekst bajek (pierwodruk z "Zabaw Przyjemnych i Pożytecznych" z lat 1773-78, teksty z trzech pierwszych wydań zbiorowych: I wileńskiego z roku 1806, warszawskiego z roku 1819/20 i III wileńskiego z roku 1822) oraz tekst "Sofiówki" (autograf, pierwodruk ogłoszony w "Dzienniku Wileńskim" w roku 1806 i wymienione trzy pierwsze wydania zbiorowe). Tekstów edycji zbiorowych po roku 1822 kartoteka nie porównuje, gdyż wszystkie są prawie całkowitymi przedrukami wydania III wileńskiego i nie dostarczają potrzebnego materiału.

wem działania norm stylistycznych w praktyce ówczesnych edytorów. Jest rzeczą charakterystyczną, że z wariantami tego rodzaju kojarzą się zawsze odpowiednie przesunięcia i wymiany w obrębie szeroko pojętej synonimiki stylistycznej języka.

Analiza zebranych poprawek pozwoliła stwierdzić, że założenia poetyckie wydawców tekstów Trembeckiego różnią się w kilku zasadniczych punktach od założeń samego autora.

Po pierwsze wydawcy pseudoklasyczni nie zawsze i niekonsekwentnie dbają o to, aby wyrazy pełniły w tekście swoją podstawową funkcję, tj. aby były nie tylko kompleksami głosek, ale i znakami treści. Taką postawę może zilustrować następujący przykład:

"Obejrzy się, aż tu nań ogar leci,
Nie bardzo dalej psiarnia c i e k a rozpuszczona ..."

(Jeleń przeglądający się - pierwodruk).

Ta wersja pierwodrukowa ulega zmianie w następnych wydaniach, a mianowicie archaiczny (lub gwarowy) wyraz c i e - k a pędzi, goni, zostaje zastąpiony ogólnopolskim c z e - k a, o znaczeniu zupełnie niedostosowanym do kontekstu.

Po drugie wydawcy pseudoklasyczni w większym jeszcze stopniu nie troszczą się o wartość stylistyczną wyrazu. I tak np. usuwając z wiersza nagromadzenie podobnych lub identycznych zespołów dźwiękowych, zastępują je wyrazami, których wartość stylistyczna odbiega wyraźnie od wartości innych wyrazów kontekstu. Por. np.:

"Że ten, komu się m o r z e zdarzyło przepłynąć
M o ż e na Dunajcu zginąć."

(Lew i mucha - pierwodruk).

"Że komu się zdarzyło o o e a n przepłynąć
Może na Dunajcu zginąć."

(wydanie warsz. i III wil.).

Widać w tej przeróbce, jak na miejscu wyrazu potocznego pojawia się synonim mniej używany w języku codziennym.

Nadmierna dbałość wydawców o tak swoiście pojęte piękno i czystość języka doprowadza do usuwania z tekstów Trembec-

kiego różnych jego osobliwości językowych. Można tu wymienić np. archaizmy (ż y w i ę t a : z w i e r z ę t a ; ł ó w : ł o w y), słownictwo gwarowe, wprowadzone przez Trembeckiego do języka bajek (s ę d z i o ł y : s z r o n y , k ł o p o t 'wyraz onomatopieczny, naśladowujący głos koguta' : h a ł a s), ekspresywne elementy mowy potocznej, występujące również w bajkach (f u k : g n i e w ; w r z a s n ą ć : k r z y k n ą ć), rzadkie formacje słowotwórcze (r o z ż y w i o n y : o ż y w i o n y ; n a m i ę t n o s t k a : n a m i ę t n o ś ć).

Brak zrozumienia dla bogactwa i różnorodności stylistycznej języka Trembeckiego przejawia się nie tylko w usuwaniu wyrazów niecodziennych. Jednocześnie bowiem na miejsce wyrzucanych elementów wprowadza się do tekstu wyrazy utarte konwencją stylistyczną, ulubione przez ówczesnych poetów, albo też w ogóle wyrazy powszechnie używane i banalne.

Przykładem ilustrującym przywiązanie pseudoklasyków do utartych figur stylistycznych może być wyjątek z "Sofiówki" dotyczący opisu grobowca dzieci Szczęsnego i Zofii:

W autografie:

"Pośpne stoją c i o s y, ukochane cienie

"Wam na cześć: KONSTANTEMU, MIKULE, HELENIE."

Wydanie warszawskie i III wileńskie natomiast zgodnie z konwencją poezji pseudoklasykowej zmieniają c i o s y na c i s y. Zmiana ta wynika stąd, że wyraz c i o s w znaczeniu 'głaz' jest niezgodny z konwencją pseudoklasyków, którzy w tym znaczeniu używali wyrazów g ł a z , p o s ą g , g r a n i t²⁾. Ponadto c i s był drzewem "zarezerwowanym" jakby do opisu miejsc smutnych, poważnych (Linde cytuje wyjątki z przekładów "Georgik": ż a ł o b n y c i s , ś m i e r t e l n y c i s , n i e l u b y c i s . P o s ę p n y c i s występuje prócz tego u I. Czartoryskiej w utworze wzorowanym na Delille'u pt. "Myśli różne o sposobie zakładania ogrodów", Wrocław 1813).

W "Sofiówce" występuje około 13 zmian ilustrujących skłonność wydawców do operowania utartymi jednostkami frazeologicznymi.

²⁾ Por. H. Turska, "Słownictwo opisów przyrody w "Panu Tadeuszu" wobec tradycji oświecenia i pseudoklasycyzmu" (rkp. powielony), Warszawa 1955, s. 8

Podsumowując wnioski dotyczące normy stylistycznej epoki można stwierdzić na podstawie analizy wariantów tekstów Trembeckiego, że pseudoklasycy nie doceniają trzech istotnych wartości poezji tego artysty. Wartości te stanowią: sięganie do języka pisarzy staropolskich, sięganie do języka żywej mowy oraz urozmaicenie języka wyrazami rzadkimi i odświeżonymi frazeologizmami. Niszczenie istoty stylu Trembeckiego było konsekwencją założeń stylistycznych pseudoklasyków, które wyrażały się w nadmiernej dbałości o stronę formalną utworu na niekorzyść jego strony znaczeniowej.

Najliczniejszych i najbardziej bezlitosnych zniekształceń tekstów Trembeckiego dokonało wydanie warszawskie z r. 1819, a za nim III wileńskie z r. 1822. W "Sofiówce" i "Bajkach" rozkład wariantów stylistycznych przedstawia się następująco: wydanie I wileńskie (1806) - 43, ale już wydanie warszawskie (1819) - około 63, a III wileńskie (1822) - 66. Wzrost ilości wariantów w wydaniach późniejszych jest wyrazem ustalającej się w tym okresie normy stylistycznej epoki, zwanej pseudoklasycyzmem.

Posiedzenie naukowe dnia 19 VI 1959 r.

Członek Wydziału H a l i n a T u r s k a przedstawia pracę zespołową: *Atlas gwarowy kujawsko-chełmińsko-dobrzyński*, (*Atlas des patois de Kujawy et du territoire de Chełmno-Dobrzyń*).

Regionalny atlas gwarowy opracowywany w Toruniu obejmuje na lewym brzegu Wisły dialekt Kujaw a na prawym dialekty ziemi chełmińskiej, dobrzyńskiej oraz te nowsze dialekty polskie, które powstały w wyniku ekspansji wymienionych wyżej dialektów rdzennych, a więc przede wszystkim dialekt lubawski i malborski. Teren naszego Atlasu bezpośrednio graniczy od zachodu z położonym na lewym brzegu Wisły terenem "Atlasu kaszubskiego", opracowywanym przez II Pracownię Dialektologiczną Zakładu Językoznawstwa PAN w Warszawie, a od północ-wschodu i wschodu z Warmią, Mazurami i Mazowszem, badanymi przez I Pracownię Dialektologiczną tegoż Zakładu. W ten spo-

sób cały obszar Polski północnej zostanie systematycznie zbadany dla celów geografii lingwistycznej.

Ilość punktów terenowych zaplanowanych dla naszego Atlasu wynosi: 126 punktów głównych oraz 18 punktów dodatkowych. Punkty główne leżą na właściwym terenie Atlasu; są rozmieszczone w siatce o niecałkowicie równym zagęszczeniu. Zagęszczenie większe lub mniejsze siatki jest z jednej strony zależne od większego lub mniejszego zróżnicowania gwarowego terenu, z drugiej - od względów ściśle demograficznych, osadniczych: na terenach zamieszkałych do końca drugiej wojny światowej przez kolonistów niemieckich (jak np. zachodnio-południowy nadwiślański pas w powiecie toruńskim) lub na obszarach zalesionych (np. lewe pobrzeże Wisły w okolicach Włocławka oraz od Otłoczyna aż po Brdą) siłą rzeczy siatka musi być rzadsza. Niekiedy zbliżenie lub oddalenie badanej wsi od punktów sąsiednich jest uwarunkowane brakiem w teoretycznie zaplanowanym punkcie dobrych informatorów. Praktycznie więc odległość między badanymi wsiami waha się od około 10 do 15 kilometrów

Punkty dodatkowe rozmieszczone są w rzadkiej siatce na obszarach sąsiednich, okalających teren Atlasu. Zadaniem tych punktów jest stworzenie dla opracowywanych zagadnień szerszego tła, co umożliwi badania porównawcze, szukanie wyjaśnień dla części zjawisk, być może, dojście do wniosków bardziej ogólnych, syntetyzujących. Z drugiej strony punkty te, w wypadkach wspólnej problematyki, mają umożliwić nawiązanie do zagadnień uwzględnionych przez inne atlasy regionalne, a tym samym ułatwić wykorzystanie materiałów tych atlasów dla atlasu ogólnopolskiego.

Atlas został zaplanowany z myślą o tym, by służył nie tylko zadaniom opisowym, to znaczy, by nie tylko umożliwiał na podstawie dającego się porównać i zmapować materiału przedstawienie dzisiejszego wzajemnego stosunku badanych dialektów między sobą oraz ich stosunku do innych sąsiednich dialektów. Ma on również służyć celom historyczno-językowym. Z myślą o zadaniach historycznych wciągnięto do Atlasu cały szereg zagadnień, które, być może, przy użyciu metody retrospekcji rzucają dodatkowy snop światła na ruchy ludności w naszym regionie, a zwłaszcza przyczynią się do lepszego wyjaśnienia

powstania tzw. dialektów nowszych w wyniku wcześniejszej ekspansji dialektów chełmińsko-dobrzyńskich przy późniejszym oddziaływaniu wpływów lub kolonizacji mazowieckiej. Bardzo intensywne, wielokierunkowe, przebiegające w różnych okresach wzajemne wpływy badanych dialektów na siebie stwarzają warunki pomyślne do badania, a więc i uwzględnienia w Atlasie następujących zagadnień: szerzenia się jednych a cofania się innych cech gwarowych, powstawania różnego typu reliktyw, zwłaszcza zleksykalizowanych i zmorfologizowanych, oraz powstawania różnego rodzaju hiperpoprawności. Podłoże staropruskie nowszych dialektów oraz kilkofalowe wpływy niemieckie na całym terenie Atlasu nakazały wzięcie pod uwagę reliktyw staropruskich, bardzo zresztą nielicznych, oraz pewnego wyboru niezmiernie licznych pożyczek niemieckich.

Kwestionariusz służący do zbierania materiału w terenie został ułożony po kilkoletnim okresie studiów, których celem było ustalenie wykazu faktów z zakresu systemu gramatycznego i słownictwa nie tylko charakterystycznych dla badanego regionu, ale również terenowo zróżnicowanych.

Dialektologiczne prace terenowe rozpoczął ośrodek toruński latem 1949 r. od dialektu dobrzyńskiego. W tym też roku powstała myśl opracowania atlasu gwar naszego regionu¹⁾. Toteż już od 1950 r. prowadzono z zasiłku TNT badania zespołowe, które przybrały na intensywności zwłaszcza w latach 1953-54 dzięki zasiłkowi PAN. W tym czasie poza innymi pracami eksploratorskimi odpytano w 7 punktach na terenie Atlasu oraz w 7 punktach na obszarach sąsiednich obszerny, liczący 2 700 pytań, "Kwestionariusz do badań słownictwa ludowego" opracowany przez I Pracownię Dialektologiczną w Warszawie pod redakcją Witolda Doroszewskiego.

Badania zespołowe prowadzone w latach 1950-54 dały plon w postaci: licznych zapisów tekstów z różnych gwar oraz ich krótkich charakterystyk, 7 dialektologicznych prac magisterskich, wykresów izoglos kilkunastu cech fonetycznych i kilku cech fleksyjnych przecinających nasz teren, 2 słowników dwu

¹⁾ O planie tym wspomina Z. Stieber w referacie pt. "Zadania dialektologii polskiej" wygłoszonym na XIV Zjeździe Naukowym PTJ w maju 1950 r. Zob. Biuletyn Polskiego Towarzystwa Językoznawczego, zeszyt XI, 1952, s. 159.

różnych wsi oraz około 30 000 odpowiedzi na pytania wyżej wymienionego kwestionariusza²⁾. Materiał ten łącznie z pracami wcześniejszymi (Kazimierza Nitscha, Zenona Sobierajskiego) oraz materiałem zebrany przez ośrodek toruński w latach 1952-53 dla ogólnopolskiego "Małego Atlasu Gwar Polskich" z 14 miejscowości (odpowiedzi na 602 pytania Kwestionariusza) stał się dla mnie podstawą do ustalenia szeregu zagadnień, które miały być przedmiotem dalszej atlasowej eksploracji terenowej. Mianowicie jeszcze w 1954 r. ułożyłam kwestionariusz, głównie leksykalny, składający się z 770 pytań, który w tym samym roku został odpytany w dalszych 14 punktach³⁾. Eksploracja w terenie pozwoliła stwierdzić, że wybór zagadnień był trafny. Dalsze studia z uwzględnieniem problematyki zawartej w "Kwestionariuszu kaszubskim" II Pracowni Dialektologicznej w Warszawie doprowadziły do ostatecznego ustalenia zagadnień fonetycznych, słowotwórczych, fleksyjnych i leksykalnych, które musiały być uwzględnione w Kwestionariuszu.

Ułożony na podstawie tak wybranych zagadnień kwestionariusz składa się: A) z 14 działów podstawowych (1 557 pytań) oraz B) z 6 działów dodatkowych (385 pytań). Do działów podstawowych zaliczyłam te dziedziny z zakresu kultury materialnej i duchowej ludności wiejskiej, które z reguły są dobrze znane wszystkim mieszkańcom wsi, dzięki czemu informatorem może dla tych działów być każdy dobry przedstawiciel gwary w badanym punkcie. Są to: I Hodowla, II Rolnictwo, III Ogród, IV

²⁾ W pewnej mierze podsumowaniem wyników badań prowadzonych do r. 1954 jest mój referat pt. "Dialekt ziemi chełmińskiej i jego ekspansja na dialekty sąsiednie", wygłoszony w październiku 1954 r. na Sesji Pomorskiej w Gdańsku, wydrukowany w książce: Konferencja Pomorska (1954), Prace Językoznawcze, Warszawa 1956, s. 87-112. Por. również artykuły współpracowników ośrodka toruńskiego w czasopiśmie "Język Polski" Zeszyt specjalny poświęcony polszczyźnie Pomorza" 1954, z. 4: J. Maciejewski, "Z zagadnień fonetyki międzywyrazowej w dialektach pomorskich" (z mapką), s. 272-75; I. Harasimowicz, "O niektórych elementach niemieckich w dialekcie ostródzkim", s. 276-85.

³⁾ Powyższy Kwestionariusz oraz wspomniany wcześniej Kwestionariusz opracowany pod red. W. Doroszewskiego odpytali w latach 1953-54 następujący absolwenci UMK: Adela Baranowska, Teresa Friedelówna, Hubert Górnowicz, Henryka Klechówna, Anna Knoppówna, Jadwiga Mieszkowska, Henryk Mor-dawski, Edward Szmańda, Jadwiga Złętarska oraz niżej podpisana. Obecnie eksploratorami terenowymi Atlasu są asystenci Katedry Filologii Polskiej UMK: mgr mgr T. Friedelówna, A. Krupianka i J. Maciejewski.

Przygotowywanie pokarmów, V Rośliny nieuprawne, VI Zwierzęta niehodowlane, VII Człowiek, a) części ciała, b) cechy fizyczne, c) cechy psychiczne, d) stosunki pokrewieństwa, e) zawody, VIII Odzież, IX Sprzęty domowe, X Higiena, XI Choroby i lecznictwo, XII Wierzenia i obrzędy, XIII Meteorologia i teren XIV Transport i komunikacja.

Do działów dodatkowych zaliczyłam te dziedziny, których dokładną znajomość posiadają na naszym terenie albo tylko ludzie bardzo starzy (np. obróbka lnu), albo specjaliści w danym zakresie (np. pszczelarze, kowale, rybacy). Do działów grupy B zaliczyłam: XV Len, XVI Pszczelarstwo, XVII Rybołówstwo, XVIII Budownictwo, XIX Zielarstwo, XX Inne techniki ludowe. W praktyce dla tych działów uzyskujemy w każdym punkcie terenowym odpowiedzi tylko na pewną ilość pytań. Całość kwestionariusza z konieczności może być odpytana w siatce rzadszej zależnie od istnienia w terenie dobrych informatorów dla tych działów.

Kwestionariusz nie zawiera osobnych działów dla pytań dotyczących systemu fonetycznego i morfologicznego gwar. Wzorem "Kwestionariusza kaszubskiego" pytania z tego zakresu zostały wtopione w pytania o realia, zwłaszcza w dziale I, II, IV i VII. Jeżeli chodzi o fonetykę, wprowadzono tu pytania nie tylko o wyrazy występujące na całym badanym terenie, ale również o wyrazy charakterystyczne tylko dla części regionu. W takich dialektyzmach, które zwłaszcza dzięki swej izolacji nie ulegają wpływom fonetyki ani ogólnopolskiej, ani gwar sąsiednich, najlepiej zachowuje się stara wymowa typowa dla badanego punktu. Tak np. materiałem do ustalenia wymowy \dot{y} są nie tylko wyrazy takie, jak w i ś n i a, w i a r a, w i o s n a, w których łatwiej mogła nastąpić zatrata specyficznej dla gwary wymowy \dot{y} , ale również bardziej na wpływy postronne odporne wyrazy w i e r z y s k o, o d d a w i n y, j a d o w i ć s i ę.

Doświadczenie zdobyte podczas prac terenowych prowadzonych przed przystąpieniem do odpytywania specjalnego dla naszego Atlasu Kwestionariusza w jego ostatecznej redakcji nasunęło myśl odpytywania go w 2 etapach w każdym punkcie: w etapie pierwszym odpytujemy działy I - VI, w etapie drugim - dzia-

ły pozostałe. Pozwala to w wypadkach jakichś niejasności, przeczeń lub niemożności uzyskania odpowiedzi na jakies pytanie przy odpytywaniu I części Kwestionariusza, powrócić do tych zagadnień w etapie drugim prac terenowych, a więc już po sprawdzeniu I części materiału przez kierownika badań.

Wciągnięcie od 1958 r. Atlasu toruńskiego do planu prac millennialnych TNT i UMK pozwala rościć nadzieje, że zwiększone w związku z tym dotacje pozwolą ukończyć prace terenowe w 1962 r. oraz przygotować I tom Atlasu do druku w 1964 r.

Członek Wydziału H a l i n a T u r s k a przedstawia pracę T e r e s y S k u b a l a n k i: *Neologizmy językowe w polskiej poezji romantycznej. (Les néologismes dans la poésie romantique polonaise)*.

Przedmiotem rozprawy są neologizmy, tj. nowe a jednocześnie nie zapożyczone formacje w języku polskim. Istnieje 5 kryteriów nowości wyrazu: według zapisu, budowy, znaczenia, waloru stylistycznego i momentu historycznego, towarzyszącego powstaniu formacji. Wyodrębnione przy pomocy tych kryteriów neologizmy analizowane są w pracy ze stanowiska historyczno-porównawczego, tj. z uwzględnieniem nie tylko tekstów poetyckich (57 poetów z lat 1820-50), ale i prozaicznych, nie tylko z epoki romantyzmu, ale i oświecenia oraz pseudoklasycyzmu. Poza tym opracowano ówczesną teorię neologizmu jako tło dla słowotwórczej praktyki nowatorów.

Zbadane w pierwszej kolejności wypowiedzi różnych pisarzy oświecenia, interesujących się kwestiami językowymi, wykazały, że stanowisko teoretyczne tamtej epoki wobec neologizmu było przychylne, choć jednocześnie obwarowane wielu przepisami, zwłaszcza zaś formułą 3 kryteriów: potrzeby, analogii i eufonii. W okresie pseudoklasycyzmu nasilają się tendencje purystyczne wobec innowacji językowych, natomiast w romantyzmie wyraźnie można zaobserwować istnienie dwu nurtów teoretycznych: jeden tradycyjnie odrzucał nowe wyrazy (Witwicki, Kraszewski), drugi je za to aprobował (J.N. Kamiński, Jezierski, różni poeci). Pojawianie się neologizmów w poezji romantycznej znajdowało oparcie w teoretycznych założeniach ówczes-

snej poetyki, a mianowicie wpływało ze sformułowania zasady nieadekwatności i służebności języka artystycznego, wolności twórczej artysty oraz zasady nowości i różnorodności stylistycznej. Jednocześnie występuje pewne osłabienie tendencji purystycznych, które poprzednio hamowały swobodne kształtowanie języka. Wszystko to sprzyja intensywnemu tworzeniu nowych wyrazów, zwłaszcza po r. 1840, w okresie późnego romantyzmu.

Z liczby ok. 1120 neologizmów romantycznych (nie licząc imion własnych) 80% przypada na lata 1840-50, 16% na lata 1830-40, a tylko 4% na lata 1820-30. Biorąc pod uwagę ilość utworzonych wyrazów w stosunku do objętości utworów należy stwierdzić, że najbardziej płodnym twórcą jest Z. Krasiński, sporo neologizmów znajduje się także w poezji Słowackiego, bardzo mało w twórczości Mickiewicza.

Analiza słowotwórcza zebranych neologizmów, przeprowadzona na możliwie szerokim tle derywacyjnym, wykazała odmiennność słowotwórstwa tamtej epoki w stosunku do dzisiejszej polszczyzny. W języku poetyckim zarówno oświecenia, pseudoklasycyzmu, jak i romantyzmu, znacznie częściej np. pojawiały się formacje złożone rzeczowników i przymiotników. Jak się wydaje, w romantyzmie mają one już charakter reliktowy.

Słowotwórstwo wyrazów niezłożonych także różni się od praktyki dzisiejszej. Zarówno w języku 2 połowy XVIII w., jak i 1 poł. XIX wieku inny jest zakres produktywności poszczególnych formantów (częściej np. występują nazwy czynności zakończone na - k a, nazwy narodowości z formantem - e c itp.), inne możliwości derywacyjne (- n y częściej tworzy od podstaw czasownikowych, z faktów wyjątkowych: - c a od imiesłów biernych, np. k o c h a ń c a itd.). Odmiennie też przedstawiają się funkcje semantyczne poszczególnych formantów (por. np. słabo wykrystalizowane znaczeniowo formacje przymiotnikowe z - l i w y, - s t y itd.) oraz zasób tych formantów w systemie słowotwórczym języka, pomnażany na drodze sztucznego ożywiania martwych (- b a), rzadkich (- e b n y, - a n y itd.), zapożyczania obcych (- a d y j a itd.), wreszcie tworzenia nowych przez perintegrację i absorpcję morfologiczną (- o w l a, - e o l o g i c z n y itd.).

Fakty te miały charakter bądź to indywidualny, bądź też ogólny, ogólne jest np. częstsze niż dzisiaj występowanie nazw działacza na - a o z, - i o i e l, - e o (bez absorpcji) - indywidualny charakter mają natomiast rozmaite kontaminacje lub metatezy w rodzaju wyrazu s i e j o h r e o z k a.

Porównanie tendencji słowotwórczych poezji oświecenia i pseudoklasycyzmu z jednej strony, a poezji romantyzmu z drugiej strony, świadczy na korzyść tych ostatnich: nowe formacje tworzone są z większym umiarem, tj. nie odbiegają w znacznie większym stopniu od normy ogólnopolskiej. Nie stosuje się np. na taką skalę derywacji wstecznej w zakresie przedrostków (por. np. k o l i o a 'okolica' w jęz. Staszica), nie ożywia tak często formantów nieproduktywnych, jak to czynili Staszic i Przybylski. W większości wypadków licencje słowotwórcze poetów romantycznych uzasadnione są swoistą funkcją, np. parodystyczną.

Inne różnice w stosunku do oświecenia wynikają z nowych tendencji słowotwórczych, szerzących się w języku literackim XIX wieku, można tu np. wymienić liczne formacje złożone z w s z e c h -, wpływy słowotwórstwa ruskiego u niektórych pisarzy itd.

Za podstawę analizy funkcjonalnej neologizmów służy określenie funkcji jako zależności elementów struktury od zasady strukturalnej, właściwej tejże strukturze. Konsekwencją takiego ujęcia jest wyróżnianie rodzaju funkcji według rodzaju struktury, a więc wyodrębnienie funkcji leksykalno-semantycznej (neologizm jako składnik systemu leksykalno-semantycznego języka) oraz funkcji artystyczno-stylistycznej (neologizm jako składnik języka i dzieła poetyckiego).

Przy badaniu funkcji leksykalno-semantycznej neologizmów okazało się, że tylko niewielka część nowych wyrazów ma charakter dubletów wyrazowych, "powtarzających" znane wyrazy, niczym nie umotywowanych poza wynikającą stąd ekspresją. Większość neologizmów wnosi ze sobą do systemu leksykalno-semantycznego języka nowe jakości znaczeniowe, które rodzą się na tle kojarzenia różnych znaczeń, a także poprzez uwydatnianie, modyfikowanie lub uzupełnianie pewnych cech znaczeniowych (por.

np. a l e l u j n a m o w a , ś w i a t o m i e s i ę c z n i a ć , t r u p o j a d y ' h i e n y ' i t d .) . N a t o m i a s t s t o s u n k o w o m a ł o n o w y c h w y r a z ó w u z n a ł o b y s i ę w p o e z j i z a n e o s e m a n t y z m y z u p e ł n e .

Analiza funkcji artystycznej neologizmów uwzględnia dwie odmianki tej funkcji: funkcję autonomiczną, w obrębie warstwy językowej dzieła artystycznego, i funkcję uwikłaną, tj. zależność neologizmów od innych, niejęzykowych elementów dzieła. W obrębie warstwy językowej utworu poetyckiego zasadą strukturalną stanowi powiązanie procesów upodobnienia i odpodobnienia języka. Neologizmy jako czynniki odpodobnienia poetyckiego wyróżniają się bądź to nowością swojej budowy (tak np. w poezji Słowackiego), bądź też nowością znaczenia (np. w poezji Krasińskiego), natomiast dzięki upodobnieniu formalnemu, a przede wszystkim znaczeniowemu, mieszczą się ściśle w kręgu wyrazów typowo poetyckich. Kryterium tej poetyckości stanowi m.in. dobór znaczeniowy neologizmów, grupujących się dokoła takich ośrodków tematycznych jak barwa, światło, dźwięk, śmierć itd.

Posiedzenie naukowe dnia 21 XI 1959 r.

Członek Wydziału K o n r a d G ó r s k i przedstawia pracę M a r i i D u n a j ó w n y : *Z dziejów toruńskiego Cmsopisma Thornische wochentliche Nachrichten (1760-1772)*. (*Sur l'histoire du journal de Toruń: Thornische wochentliche Nachrichten und Anzeigen (1760-1772)*).

Praca w druku w Pracach WYDZIAŁU II FILOLOGICZNO-FILOZOFICZNEGO.

POSIEDZENIA KOMISJI FILOLOGICZNEJ

Posiedzenie naukowe dnia 2 III 1959 r.

A n t o n i n a B a r t o s z e w i c z przedstawia pracę własną: *W sprawie początku pozytywistycznej ofensywy literackiej*.

Posiedzenie naukowe dnia 10 III 1959 r.

Członek Wydziału **K o n r a d G ó r s k i** przedstawia pracę własną: *Onomastyka Mickiewicza*.

Posiedzenie naukowe z dnia 15 IV 1959 r.

Członek Wydziału **B r o n i s ł a w N a d o l s k i** przedstawia pracę własną: *Institutio literata - toruńskie wydawnictwo pedagogiczne za Batorego*.

Członek Wydziału **A n d r z e j B u k o w s k i** przedstawia pracę własną: *Z zagadnień pozytywizmu w zaborze pruskim*.

Posiedzenie naukowe dnia 19 V 1959 r.

L e s z e k M o s z y ń s k i przedstawia pracę własną: *Wyniki badań nad leningradzkim rękopisem Kodeksu Zografskiego*.

Posiedzenie naukowe dnia 26 V 1959 r.

H e n r y k M i s z przedstawia pracę własną: *O tzw. znaczeniowym rozczłonkowaniu zdania*.

Posiedzenie naukowe dnia 2 VI 1959 r.

T e r e s a S k u b a l a n k a przedstawia pracę własną: *Nowotwory językowe w polskiej poezji romantycznej*.

POSIEDZENIA KOMISJI FILOZOFICZNEJ

Posiedzenie naukowe dnia 24 II 1959 r.
(Wspólnie z Oddziałem Tor. Pol. Tow. Filozoficznego)

A n t o n i K o r c i k przedstawia pracę własną: *Fregego symbol asercji i jego znaczenie*.

Posiedzenie naukowe dnia 21 IV 1959 r.

(Wspólnie z Oddziałem Tor. Pol. Tow. Filozoficznego)

Członek Wydziału **T a d e u s z C z e ż o w s k i** przedstawia pracę własną: *Jak budować logikę dóbr?*

Posiedzenie naukowe dnia 19 maja 1959 r.

(Wspólnie z Oddziałem Pol. Tow. Filozoficznego)

J ó z e f W i e r z c h o w s k i przedstawia pracę własną: *O metodzie opracowania polskiej terminologii filozoficznej wczesnego Oświecenia.*

Posiedzenie naukowe dnia 26 V 1959 r.

(Wspólnie z Oddziałem Tor. Pol. Tow. Filozoficznego)

H e n r y k M i s z przedstawia pracę własną: *O tw. znaczeniowym rozczłonkowaniu zdania.*

Posiedzenie naukowe dnia 9 V 1959 r.

(Wspólnie z Oddziałem Tor. Pol. Tow. Filozoficznego)

H e n r y k M o e s e przedstawia pracę własną: *Nurt dydaktyczny w logice Oświecenia.*

Posiedzenie naukowe dnia 23 VI 1959 r.

(Wspólnie z Oddziałem Tor. Pol. Tow. Filozoficznego)

L e c h D u b i k a j t i s przedstawia pracę własną: *Próba analizy komizmu.*

POSIEDZENIA KOMISJI HISTORII SZTUKI

Posiedzenie naukowe dnia 6 III 1959 r.

Członek Wydziału M a r i a n G u m o w s k i przedstawia pracę własną: *Szczerbiec zabytkiem sztuki XIII wieku.*

Posiedzenie naukowe dnia 3 IV 1959 r.

S t e f a n N a r ę b s k i przedstawia pracę własną: *Współczesne objawy niedoceniańcia znajomości form architektury nowożytnej.*

Posiedzenie naukowe dnia 6 V 1959 r.

Członek Wydziału J a d w i g a P u c i a t a - P a w ł o w s k a przedstawia pracę własną: *Twórczość Rafała Hadziewiczza.*

POSIEDZENIA KOMISJI BIBLIOGRAFII I BIBLIOTEKOZNAWSTWA

Posiedzenia naukowe dnia 22 XII 1959 r.

Członek Wydziału S t e f a n B u r h a r d t przedstawia pracę własną: *Niektóre zagadnienia katalogów rzeczowych nut w bibliotekach uniwersyteckich w Polsce.*

W Y D Z I A Ł III

MATEMATYCZNO - PRZYRODNICZY

Posiedzenie naukowe dnia 25 V 1959 r.

Członek Wydziału W ł a d y s ł a w D z i e w u l s k i przedstawia pracę własną: *Visual Observations of the Eclipsing Variable RT Coronae borealis. (Observacje wizualne zmiennej zaćmieniowej RT Coronae borealis).*

Członek Wydziału W ł a d y s ł a w D z i e w u l s k i przedstawia pracę własną: *Visual Observations of the Cepheid AW Persei. (Observacje wizualne cefeidy AW Persei).*

Członek Wydziału W ł a d y s ł a w D z i e w u l s k i przedstawia pracę S t a n i s ł a w a G ą s k i: *The Motions of Giant Stars of Populations I and II. (Ruchy gwiazd olbrzymów I i II populacji).*

(Prace wydane w STUDIA SOCIETATIS SCIENTIARUM TORUNENSIS, Sectio F (astronomia) vol. IV nr 1).

Członek Wydziału A n t o n i S w i n a r s k i przedstawia pracę M a r i i C z a k i s: *O niektórych własnościach rodanortęcianów metali alkalicznych i ciężkich. (Some Properties of Mercurithiocyanates of Alkaline and Heavy Metals).*

(Praca w druku w STUDIA SOCIETATIS SCIENTIARUM TORUNENSIS; Sectio B (chemia).

Członek Wydziału A l i n a U l i ń s k a przedstawia pracę wykonaną wspólnie ze Z b i g n i e w e m M a ń k o w s k i m: *Polimery i kopolimery bromku winylu. (Les polymères et les copolymères du bromure de vinyle).*

(Praca wydana w STUDIA jw. Sectio B (chemia) vol. II nr 2).

Członek Wydziału J a n K r u p o w i c z przedstawia pracę wykonaną wspólnie z R e g i n ą Z a b o r o w s k ą: *Synteza barwników azowych z produktów pirolizy kalafonii.* (*The Synthesis of Diazo Pigments from the Pyrolysis Products of Colophony*).

(Praca wydana w STUDIA jw. Sectio B (chemia) Vol. II nr 3).

Członek Wydziału M a r i a K o ł a c z k o w s k a przedstawia pracę Z o f i i S k r z a t ó w n y: *Rentgenograficzna identyfikacja metamiktycznego fergusonitu.* (*Identification of Metamict Fergusonite by X-ray Diffraction*).

Istnieją minerały, które początkowo są krystaliczne, ale z biegiem czasu przyjmują własności substancji bezpostaciowej, zachowując jednak postać zewnętrzną dobrze wykształconego kryształu. Te minerały określa się jako metamiktyczne. Do nich należą niektóre minerały zawierające domieszki pierwiastków promieniotwórczych, na przykład fergusonit - $YNbO_4$, lub inaczej (Y, Er, Ce, U, Fe) (Nb, Ta, Ti) O_4 - występujący również w pegmatytach okolic Szklarskiej Poręby.

Rekrystalizację, a co za tym idzie rentgenogram Debye'a-Scherrer'a można uzyskać przez ogrzewanie proszku w odpowiedniej temperaturze. Dla fergusonitu wynosi ona około 700-800° C.

Sproszkowaną próbkę fergusonitu ogrzewano na palniku Tec-lu w ciągu 7,5 godz. Otrzymany rentgenogram potwierdził poprzednie określenie minerału na podstawie morfologii wypreparowanych kryształków (wielkości od dziesiątych milimetra do 5 mm). Rentgenogram wywskaźnikowano przyjmując układ tetragonalny $a = 5,15 \text{ \AA}$, $c = 10,89 \text{ \AA}$. Wymiary komórki elementarnej wzięto z pracy A.I. Komkova, poświęconej fergusonitowi występującemu wyjątkowo w stanie krystalicznym. Niezgodność pierwszego prążka należy prawdopodobnie przypisać obcej domieszce.

Z ogrzewania na palniku Meckera w temperaturze około 1000° C przez 9 godz. nie otrzymano rentgenogramu odpowiadającego jednoskośnej odmianie fergusonitu, stwierdzonego przez Komkova w przypadku naturalnego anizotropowego fergusonitu ogrzewanego w tej temperaturze. Podobnie P. Pellas uzyskał jedna-

kowe rentgenogramy dla próbki fergusonitu zizotropizowanego, ogrzewanego w temp. 1000°C i anizotropowego naturalnego, odpowiadającego odmianie tetragonalnej.

Poniżej załączono zestawienie wyników obliczeń rentgenogramów fergusonitu ze Szklarskiej Poręby, opisanego przez Komkova i Pellasa.

L.p.	I d/n	I d/n	I d/n	I d/n
	1	2	3	
1	śr. 4,02	-	-	-
2	bsł. (3,29)	4 (3,33)	-	-
3	bm 3,03	10 3,03	bm 3,05	m 3,05
4	śr. 2,72	4 2,72	m 2,71	bsł. 2,71
5	śr. 2,55	5 2,58	m 2,59	bsł. 2,59
6	-	1 2,18	śł. 2,18	-
7	m 1,88	9 1,876	bm 1,89	bsł. 1,89
8	śł. 1,82	6 1,822	-	-
9	dm. 1,63	8 1,627	m 1,63	-
10	dm. 1,56	9 1,563	m 1,57	bsł. 1,57
11	-	5 1,517	bsł. 1,52	-
12	-	2 1,361	bsł. 1,37	-
13	śr. 1,217	-	m 1,22	-

- 1 - Fergusonit ze Szklarskiej Poręby ogrzewany w temp. około 800° C.
 2 - Fergusonit anizotropowy badany przez Komkova.
 3 - Fergusonit ogrzewany w temp. 1000° C i anizotropowy badane przez P. Pellasa.

Członek Wydziału *M a r i a K o ł a c z k o w s k a* przedstawia pracę *L e o p o l d a M a z u r a: Rentgenograficzne badanie selenopochodnej terpinolenu. (Etude Rentgenographique du produit d'une dérivée sélénique du terpinolene).*

Produkt poddany badaniom rentgenograficznym otrzymano został przez mgr L. Tomaszewską.

Substancja ta o wzorze chemicznym $C_{20}H_{24}Se_2$ tworzy igiełkowate najczęściej zlepione po kilka w snopki żółte kryształy długości od kilku do kilkunastu mm. Bardzo rzadko występują pojedyncze cienkie blaszki. Wymiary tych blaszek wahały się od 0,5 do 1 mm szerokości i 0,05 mm do 0,1 grubości. Wszystkie jednak osobniki są przerośnięte wewnątrz i na powierzchni bardzo małymi różnie zorientowanymi kryształami tej samej substancji. Wskutek tego nie można było znaleźć okazu pojedynczego kryształu do wykonania zdjęć warstwicznych i Laue'go.

Otrzymywane zdjęcia z takich kryształów były trudne do rozszyfrowania. Zdjęcia Laue'go wykonane wiązką promieni prostopadłą do blaszki zdradzały obecność w tym kierunku osi dwukrotnej. Po tym stwierdzeniu przystąpiono do wykonywania zdjęć kryształu obracanego, biorąc na początku za oś obrotu oś dwukrotną. Otrzymanie dostatecznie dobrego zdjęcia było trudne ze względu na w/w wrostki. Wykonano więc serię zdjęć tego samego preparatu w różnych jego miejscach przy tej samej osi obrotu, szukając takiego fragmentu preparatu, gdzie wrostki w możliwie najmniejszym stopniu komplikowały wygląd rentgenogramu. Rentgenogram powstały przy obrocie dookoła osi dwukrotnej wykazał warstwicę pierwszego i drugiego rodzaju. Następnie wzięto za oś obrotu najdłuższą krawędź kryształu prostopadłą do osi dwukrotnej. Najlepszy z serii rentgenogram wykazywał obecność tylko warstwic pierwszego rodzaju. W końcu za oś obrotu wzięto kierunek prostopadły do dwóch poprzednich. Ten trzeci rentgenogram wykazywał wyraźne krzywe drugiego rodzaju. Na podstawie powyższych rentgenogramów kryształy badanej substancji można zaliczyć do układu jednoskośnego^{1,2)}.

Do badań stosowano promieniowanie $\text{FeK}\alpha$, używając filtru manganowego. Rentgenogramy kryształu obracanego otrzymywano w kamerze o średnicy 63,7 mm. Zdjęcia proszkowe wykonano w kamerze o średnicy 114,6 mm.

Ze zdjęć kryształu obracanego wyliczono następujące stałe komórki elementarnej:

$$a \sin \beta = 13,8 \text{ \AA} \quad b = 11,9 \text{ \AA} \quad c = 6,8 \text{ \AA}$$

Gęstość substancji oznaczona piknometrycznie wynosi $1,234 \text{ g/cm}^3$.

Objętość komórki elementarnej $V = 1116,70 \text{ \AA}^3$.

Masa cząsteczkowa związku wynosi 426,344.

Na podstawie powyższego z wzoru

$$Z = \frac{V \cdot d}{1,66 \cdot M} = 1,95$$

wyliczono ilość cząsteczek chemicznych przypadających na komórkę elementarną wynoszącą 2.

Spis wartości $\frac{d}{n}$ rentgenogramu proszkowego otrzymanego przy użyciu promieniowania Fe K α

Lp.	natężenie	$\frac{d}{n}$	Lp.	natężenie	$\frac{d}{n}$
1	b. silny	8,53	13	b. silny	3,16
2	"	6,48	14	średni	3,03
3	b. słaby	5,78	15	"	2,93
4	średni	5,39	16	"	2,82
5	"	4,85	17	słaby	2,58
6	"	4,74	18	średni	2,45
7	słaby	4,46	19	silny	2,33
8	"	4,37	20	średni	2,22
9	silny	4,10	21	"	2,13
10	"	3,76	22	słaby	1,99
11	b. słaby	3,47	23	"	1,92
12	"	3,30	24	"	1,88
			25	"	1,80

LITERATURA

- 1) W. Trzebiatowski, Zarys Rentgenograficznej Analizy Strukturalnej, str. 122 i 123, Katowice 1950 r.
- 2) B.J.Pines, Lekcji po Strukturalnym Analizu, str. 341, Charków 1957r.

Członek Wydziału J a n P r ü f f e r przedstawia pracę A l e k s a n d r y B ł a ż e j e w s k i e j: *Studia nad biologią słodyszka rzepakowego (Meligethes aeneus F a b r.)*. (*Studies on the Biology of Turnip Blossombeetle (Meligethes aeneus F a b r.)*).

(Praca wydana w STUDIA, Sectio E (zoologia) Vol. V nr 6).

Członek Wydziału J a n P r ü f f e r przedstawia pracę S a b i n y W ą s o w s k i e j: *Morfologia rożków Silphinae - C o l.* (*La morphologie des cornes chez la famille Silphinae - C o l.*)

Przedstawiona praca stanowi dalszy ciąg badań streszczonych w roku 1951 w Sprawozdaniach Tow. Naukowego w Toruniu pt. "Morfologia rożków z rodz. Silphidae".

W wyniku dalszych poszukiwań w czasie których autorka dodatkowo zbadała jeszcze dwa inne gatunki (*Nicrophorus fossor* E r i c h. i *Xylodrepa quadripunctata* L.) i mogła się przekonać o zasadniczym podobieństwie budowy czułek *Silphini*, *Necrodini* i *Nicrophorini*. Najsłabiej jednak uformowana jest buławka u *Silphini*, znacznie lepiej u *Necrodini*, a najsilniej

u *Microphorini* u tych ostatnich najliczniej występują chemo-receptory, będące narządem węchu. U samców i samic badanych gatunków czułki są jednakowo rozwinięte.

Na drodze doświadczalnej przekonano się też, iż zmysł węchu u *Silphini* jest słabiej wykształcony niż u dwu innych plemion.

Członek Wydziału I z a b e l a M i k u l s k a przedstawia pracę własną: *Nowe dane do cytologii partenogenetycznych gatunków rodzaju Otiorrhynchus Germ. (Curculionidae Coleoptera) w Polsce. (New Data concerning Cytology of Parthenogenetic Weevils of Genus Otiorrhynchus Germ. (Curculionidae, Coleoptera) in Poland.*

Celem pracy było dostarczenie dalszych danych do oświetlenia zagadnienia pochodzenia partenogenezy i poliploidalności u ryjkowców (*Curculionidae*). Do tej pory znane były z licznych prac S u o m a l a i n e n a i S e i l e r a stosunki cytologiczne u szeregu gatunków partenogenetycznych występujących w Fennoskandii i w Alpach oraz fragmentaryczne dane pochodzące z Polski (M i k u l s k a). W pracy niniejszej zawarte są wyniki kilkuletnich badań nad 5 gatunkami partenogenetycznymi rodzaju *Otiorrhynchus* G e r m. a mianowicie: *O. salicis* S t r ö m., *O. scaber* L., *O. subdentatus* B a c h., *O. proximus* S t r l., *O. pauxillus* R o s. Spośród 5 zbadanych gatunków jeden, *O. proximus* S t r l. do tej pory nie był w ogóle opracowywany.

Materiały pracy pochodzą z licznych punktów łuku Karpat, z Sudetów i gór Świętokrzyskich. Liczbę chromosomów ustalano na podstawie obserwacji podziału dojrzewania w oocytach, w komórkach follikularnych jajnika oraz w blastodermie. U wszystkich obserwowanych gatunków istnieje tylko jeden podział dojrzewania, ekwacyjny. Cztery ze zbadanych gatunków wykazują stałą liczbę chromosomów około 33, są więc triploidami z l. podstawową $n = 11$. *O. scaber* L. występuje jako forma tri i tetraploidalna.

Dane niniejszej pracy w zestawieniu z wynikami S u o m a l a i n e n a wydają się wskazywać, że ognisko partenogenezy

i poliploidalności przynajmniej trzech ze zbadanych gatunków (*O. salticus* S t r ö m., *O. subdentatus* B a c h, *O. scaber* L.) leży raczej w Alpach.

Członek Wydziału J a n i n a H u r y n o w i o z przedstawia pracę L e s z k a J a n i s z e w s k i e g o: *Chronaksjometryczna ocena wpływu niektórych stymulatorów na obwodowy układ naczynioruchowy w stanach znużenia i zmęczenia (A Chronaximetric Study on the Influence of some Stimulating Drugs on the Peripheral Vasomotor-system in the States of Weariness and Fatigue)*.

Celem pracy było ustalenie wpływu kofeiny, psychedryny oraz nalewki z owoców *Schizandra chinensis* na pobudliwość obwodowego układu naczynioruchowego na podłożu rozmaitych stanów organizmu ludzkiego: wypoczynku, znużenia i zmęczenia.

Doświadczenia przeprowadzono w dwóch cyklach obejmujących 14 serii na 42 osobach dorosłych w wieku od 20 do 34 lat, przy czym część osób brała udział w doświadczeniach kilku serii.

Cykl pierwszy obejmował dwie serie badań.

W serii pierwszej (29 osób) przeprowadzono badanie pobudliwości układu naczynioruchowego w ciągu doby w warunkach normalnego obciążenia pracą lub nauką.

Seria druga (15 osób) miała na celu określenie pobudliwości naczynioruchowej u studentów w okresie przed sesją egzaminacyjną, w czasie jej trwania oraz po jej zakończeniu.

Po uzyskaniu danych o poziomie pobudliwości obwodowego układu naczynioruchowego u ludzi w wyżej wymienionych stanach przystąpiono do drugiego cyklu badań. Cykl ten obejmował doświadczenia nad wpływem wymienionych na wstępie stymulatorów na pobudliwość naczynioruchową przeprowadzone w sumie w 12 seriach. Badanie wpływu poszczególnego stymulatora obejmowało 4 serie badań wykonane na 16 osobach. Pierwsze dwie serie obejmowały określenie wpływu danego środka w okresie normalnego obciążenia pracą lub nauką, pozostałe dwie w okresie wytężonej pracy umysłowej. W każdym z tych dwóch okresów przeprowadzono dwa rodzaje badań: a) badanie pobudliwości naczy-

nioruchowej w okresie 4 - 5-godzinnym po podaniu danego stymulatora (określenie wpływu natychmiastowo występującego) oraz b) badanie pobudliwości naczynioruchowej w cyklu dziennym po podaniu tego środka (przedłużony wpływ stymulatora).

Ogółem wykonano 465 pomiarów kompleksowych, składających się każdy z 6 oznaczeń progu pobudliwości naczynioruchowej, co w sumie daje 2790 oznaczeń.

Badania pobudliwości naczynioruchowej przeprowadzono metodą chronaksjometryczną wg Ch a u c h a r d i H u r y - n o w i c z z użyciem techniki pletyzmograficznej H u r y - n o w i c z i K ą d z i e l i.

Uzyskane w powyższym schemacie badań wyniki zamykają się w następujących punktach:

1) Chronaksja naczynioruchowa ulega w ciągu doby wyraźnym wahanom. U większości z badanych osób (ok. 80%) w porze południowej występuje skrócenie chronaksji w stosunku do chronaksji mierzonej z rana, wieczorem zaś następuje jej wydłużenie poza wartości poranne.

2) W okresie trwania sesji egzaminacyjnej studentów nie zanotowano u nich w wartościach chronaksyjnych wyraźnych zmian w porównaniu z wielkościami notowanymi przed sesją lub po jej zakończeniu. Jedynie w wąskim okresie poprzedzającym egzamin lub po nim następującym zanotowano u wszystkich badanych wyraźne skrócenie chronaksji naczynioruchowej.

Psychedryna (0,01 g doustnie) i kofeina (0,2 g domięśniowo) stosowane z rana zarówno w warunkach normalnych jak i w okresie wyczerpanej pracy umysłowej dają w rezultacie głębszy wzrost pobudliwości naczynioruchowej notowany w okresie południowym oraz mniejszy spadek pobudliwości w okresie wieczornym. Obydwa te środki wywołują skrócenie chronaksji naczynioruchowej już w 20 do 30' po ich podaniu z maksimum skrócenia kształtującym się różnie dla psychedryny i kofeiny.

4) Stosowanie nalewki *Schizandra chinensis* (40 kropli doustnie) nie wpływa w wyraźny sposób na przebieg cyklu dziennego chronaksji naczynioruchowej zarówno w warunkach normalnego obciążenia jak i wyczerpanej pracy umysłowej.

Z badań przeprowadzonych w okresie 4-godzinnym bezpośrednio po podaniu tego środka wynika, że *Schizandra chinensis*

wywołuje w tym okresie skrócenie chronaksji naczynioruchowej oraz wyzwała odruchy wazodilatacyjne.

Członek Wydziału *J a n i n a H u r y n o w i c z* przedstawia pracę *J u l i u s z a N a r e b s k i e g o*: *Czynność bioelektryczna mózgu (EEG) królików w poronnych powtarzalnych wstrząsach anafilaktycznych w toku przewlekłych stanów uczuleniowych. (Bioelectrical Brain Activity (EEG) of Rabbits in repeated Anaphylactic Microshock during Chronic Anaphylactic State.*

Istnieje tylko niedużo prac poświęconych badaniu czynności bioelektrycznej mózgu we wstrząsie w ogóle, a we wstrząsie anafilaktycznym w szczególności. Dlatego ilość danych doświadczalnych, na tle których można by snuć koncepcje nerwowych mechanizmów patofizjologicznych we wstrząsie - jest jak dotychczas skąpa. Ten stan rzeczy skłonił autora do podjęcia się opracowania niniejszego tematu.

W pracy tej wywoływano stany przewlekłego uczulenia anafilaktycznego oraz poronnych wstrząsów anafilaktycznych metodą *A r t h u s a*. Polega ona na wielokrotnym podawaniu królikom surowicy końskiej dożylnie, po 5-10 ml i więcej. Pierwsze iniekcje są uczulające, a kolejne następne począwszy od drugiej, wyzwalają już reakcje anafilaktyczne.

Do doświadczeń użyto 44 króliki, wagi przebiegłej 2600 g. Każdemu królikowi surowicę końską podawano dziesięciokrotnie wlewając ją do żyły brzeżnej ucha w ilości przeważnie 8 - 10 ml. Najmniejsze dawki u nielicznych królików wynosiły 4,5 ml, kilka innych królików otrzymywało po 20 ml. Czas iniekcji zależnie od dawki wynosił od 1,5 do 4 min. 30 królików otrzymało apteczną, lekospisową surowicę handlową konserwowaną, a 14 pozostałych - taką samą surowicę, ale nie konserwowaną.

9 królików na 10-15 min. przed każdorazowym podaniem surowicy otrzymywało po 0,002 atropiny. Inne 9 królików w ten sam sposób otrzymywało po 0,1 efedryny. Za pomocą tych dwu środków uzyskiwano na różnej drodze farmakologiczną sympatiotonię, której wpływ badano na ustalone w pierwszej fazie pracy zmiany czynności bioelektrycznej mózgu w czasie poronnych wstrząsów anafilaktycznych.

U 5 spośród 44 królików badano hematologiczny obraz krwinek białych.

Badania EEG przeprowadzano za pomocą bezurazowych elektrod stykowych, stosując odprowadzenia jednobiegunowe z elektrodą zerową na małżowinie usznej. Jednocześnie z EEG zapisywano jedno kończynowe odprowadzenie EKG.

W y n i k i

Badając EEGramy zapisane każdorazowo przed kolejną iniekcją surowicy można przyjąć, że w toku przewlekłego procesu anafilaktycznego nie powstają wyraźne zmiany w EEG.

Największe zmiany w EEG występują podczas dożylnych iniekcji surowicy, które wywołują reakcje anafilaktyczne, oraz bezpośrednio po ich zakończeniu. Mają one bardzo charakterystyczny przebieg, gdy używa się surowicy konserwowanej. Stwierdza się wtedy duży wzrost amplitudy szybkiej składowej (około 20 herc) EEGramu króliczego. Przy stosowaniu surowicy nie konserwowanej, wyraźniejsze zmiany w EEG występują tylko w wypadku rozwinięcia się silniejszej reakcji wstrząsowej i mają inny charakter; dochodzi do zmniejszenia amplitudy, która następnie wyrównuje się, a nawet przekracza wartości wyjściowe. Ta różnica obrazu EEG zależna od braku lub istnienia w surowicy środka konserwującego, nie była przez nas spodziewana na podstawie dostępnej nam literatury. Bardzo podobne zmiany w EEG do zapisanych przy użyciu surowicy konserwowanej fenolem można uzyskać stosując dożylnie iniekcje fenolu 0,5 - 0,25% w roztworze fizjologicznym NaCl.

Obserwowano ogółem ponad 200 poronnych wstrząsów anafilaktycznych (odwracalnych), oraz 10 ostrych wstrząsów śmiertelnych. Cięższymi postaciami poronnego wstrząsu towarzyszył prawie zawsze oczopląs.

Sympatykotonia wywołana iniekcją 0,002 atropiny i 0,1 efedryny, po której można by się spodziewać, że ma pewne działanie ochronne względem wstrząsu - nie wpływały w uchwytany sposób ani na przebieg reakcji wstrząsowych, ani na obraz EEG.

Badania hematologiczne przeprowadzone na 5 królikach wykazały, że w toku całego przewlekłego procesu uczuleniowego

występuje wyraźny wzrost eozynofilii (eozynocytozy), oraz pojawiają się toksyczne ziarnistości w protoplazmie leukocytów.

W n i o s k i

Poronne i ostre wstrząsy anafilaktyczne zmieniają czynność bioelektryczną mózgu. Charakter zmian EEG zależy od wielu czynników, a między innymi od tego czy surowica jest konserwowana czy nie.

Sympatykotonia wywołana efedryną i atropiną nie wywiera wyraźnego wpływu na przebieg reakcji wstrząsowych oraz na zmiany czynności bioelektrycznej - EEG królików.

Członek Wydziału J a n i n a H u r y n o w i c z przedstawia pracę własną oraz Z. B a r g i e l i H. N o w i c k i e j: *Wpływ Schisandra chinensis Baill na EEG królika w ostrym zmęczeniu. (L'influence de Schisandra chinensis Baill sur EEG du lapin dans la fatigue aigue)*,

(Praca w druku w STUDIA, Sectio G (fizjologia) Vol I nr 2).

Posiedzenie naukowe dnia 30 X 1959 r.

Członek Wydziału W a n d a Z a b ł o c k a przedstawia pracę H o ł o w n i I r e n y: *Kilka obserwacji nad grzybami wyższymi Torunia. (Some Observations on the mushrooms of Toruń.*

(Praca wydana w STUDIA, Sectio D (botanika) Vol. IV nr 1).

Członek Wydziału W a n d a Z a b ł o c k a przedstawia pracę Z o f i i M i c h n o - Z a t o r s k i e j: *Zjawisko antagonizmu między Trichoderma viridae Pers. a Stereum purpureum Pers. (Antagonism of Trichoderma viridae Pers. and Stereum purpureum Pers.)*.

(Praca wydana w STUDIA, Sectio D (botanika) Vol. IV nr 2).

Członek Wydziału W a n d a Z a b ł o c k a przedstawia pracę wykonaną wspólnie z A n t o n i m R o ż e j e m: *Zimowanie uredospor rdzy ściebłowej Puccinia graminis Pers. f. secalis Erik s. et Henn. koło Torunia. (The Hibernation of Uredospores of Puccinis Gramin. Pers. Var. Secalis Erik s. et Henn. of Toruń.*

(Praca wydana w STUDIA, Sectio D (botanika) Vol. IV nr 3).

Członek Wydziału J a n Z a b ł o c k i przedstawia pracę H a l i n y J a w o r s k i e j: *Badania anatomiczne mieszańca naturalnego Saxifraga caesia L. x S. aizoides L.* (*Researches on the Anatomy of Natural Hybrid Saxifraga caesia L. x S. aizoides L.*)

(Praca w druku w STUDIA, Sectio D (botanika) Vol. IV nr 5)

Członek Wydziału J a n Z a b ł o c k i przedstawia pracę własną: *Pinus Króli n. sp. nowy gatunek sosny trzeciorzędowej s pokładów soli kamiennej w Wieliczce. Pinus Króli n.sp a New Species of Fossil Pine from Tertiary Salt Deposits in Wieliczka.*

(Praca w druku w STUDIA, Sectio D (botanika) Vol. IV nr 4).

Członek Wydziału Z e n o n C z e r w i ń s k i przedstawia pracę własną oraz K r z y s z t o f a K l i m c z a k a i A n d r z e j a B e n e d y k t a: *Zmiany form krystalicznych KBr pod wpływem adsorpcji jonów na powstających kryształach.* (*The Change of Crystalline Forms KBr under the Influence of Ions Adsorption on the Rising Crystals.*)

(Praca wydana w STUDIA, Sectio B (chemia) Vol. II nr 4).

Członek Wydziału R a j m u n d G a l o n przedstawia pracę T a d e u s z a C h u r s k i e g o: *Morfologia dna pradoliny Noteci.* (*The Morphology of the Floor of the Ice-marginal Streamway (Urstromtal) of the River Notec.*)

(Praca wydana w STUDIA, Sectio C (geografia) Vol. IV nr 2).

- ABRAMOWICZÓWNA ZOFIA: Komentarz krytyczny i egzegetyczny do Plutarcha *Quaestiones convivales* ks. I i II, Toruń 1960, s. 253. Tom IX z. 3, zł 50,—
- CZAKIS MARIA: O niektórych własnościach rodnortęcianów metali alkalicznych i ciężkich, Toruń 1960, s. 80. Vol. II nr 5, zł 20,—.

Sectio C (Geographia-Geologia)

- KRAŻEWSKI STANISŁAW R.: O osadach gómkredowych okolic Proszowic, Toruń 1958, s. 18 + 1 tabl. Vol. III nr 3, zł 10,—.
- MAJDANOWSKI STEFAN: Krzywa hipsograficzna jako kryterium oceny generalizacji i doboru poziomów, Toruń 1958, s. 21 + 1 tabl. Vol. III nr 4.
- KRAŻEWSKI STANISŁAW R.: Ruda bagienna okolic Bobrownik nad Wisłą, Toruń 1958, s. 24. Vol. III nr 5.
- SZUPRYCZYŃSKI JAN: Rzeźba i budowa geologiczna Dębowej Góry, Toruń 1958, s. 16 + 1 tabl. Vol. III nr 6.
- KOPCZYŃSKI STEFAN: Batymetria i fizyczne własności wód Jezior Skępskich, Toruń 1958, s. 40 + 5 tabl. Vol. III nr 7 (nr 4-7, zł 28,50).
- NIEWIAROWSKI WŁADYSŁAW: Fomy polodowcowe i typy deglacjacji na wysoczyźnie Chelmińskiej, Toruń 1959, s. 170 + 4 tabl. ilustr. + 4 mapy. Vol. IV nr 1, zł 39,—.

Sectio D (Botanica)

- BERNDT JERZY: Kokorycz żółta (*corydalis lutea*) L. (DC) nowa roślina flory polskiej, Toruń 1958, s. 6. Vol. II nr 3.
- MIKOŁAJSKA JANINA: Obserwacje nad biologią *Puccinia mirabilissima* Peck. Toruń 1958, s. 5. Vol. II nr 4.
- MIKOŁAJSKA JANINA: Pojaw nowego dla Polski pasożyta buraka cukrowego, Toruń 1958, s. 4. Vol. II nr 5.
- HORBACZEWSKI BOHDAN: Nowe stanowiska *Pisolithus arenarius* Alb. et Schw. oraz obserwacje biologiczne nad tym gatunkiem, Toruń 1958, s. 6 + 1 tabl. Vol. II nr 6.
- MIKOŁAJSKA JANINA: Dwuletnie obserwacje nad pojawem rdzy w Rolniczych Zakładach Doświadczalnych UMK Koniczynka pod Toruniem, Toruń 1958, s. 17. Vol. II nr 7 (nr 3-7, zł 12,—).
- JAWORSKA HALINA: O budowie anatomicznej szparek u naturalnego mieszańca *Saxifraga caesia* x *Saxifraga aizoides*, Toruń 1959, s. 14. Vol. III nr 1, zł 6,—.
- WEBERÓWNA EWELINA: Grzyby występujące na martwych gałązkach, zebrane w Ogródku Botanicznym Zakładu Botaniki Ogólnej UMK w Toruniu, Toruń 1959, s. 15 + 1 tabl. Vol. III nr 2, zł 7,—.
- HOŁOWNIA IRENA: Badania nad grzybami użytkowymi okolic Torunia, Toruń 1959, s. 77 + 5 tabl. Vol. III nr 3, zł 15,—.
- MICHNO-ZATORSKA ZOFIA: Badania laboratoryjne nad wpływem niektórych czynników zewnętrznych na rozwój i morfologię chwościka burakowego (*Cercospora beticola* Sacc.), Toruń 1959, s. 34 + 7 tabl. Vol. III nr 4, zł 10,—.
- ZABŁOCKA WANDA i WEBER EWELINA: Nowe spostrzeżenia nad rodzajem *Fusidium* Link i *Cylindrium* Bonorden, Toruń 1959, s. 9. Vol. III nr 5, zł 5,—.
- HOŁOWNIA IRENA: Kilka obserwacji nad grzybami wyższymi Torunia, Toruń 1960, s. 14. Vol. IV nr 1, zł 6,—.
- MICHNO-ZATORSKA ZOFIA: Zjawisko antagonizmu między *Trichoderma viride* Pers. a *Stereum purpureum* Pers., Toruń 1960, s. 12. Vol. IV nr 2, zł 6,—.
- ZABŁOCKA WANDA i ROŻEJ ANTONI: Zimowanie urecoapor rdzy źdźbłowej (*Puccinia graminis* Pers. var. *Secalis* Erik s. et Henn.) koło Torunia, Toruń 1960, s. 14. Vol. IV nr 3, zł 6,—.
- ZABŁOCKI JAN: *Pinus Króli*, nowy gatunek sosny trzeciorzędowej z pokładów soli kamiennej w Wieliczce, Toruń 1960, s. 6 + 1 tabl., Vol. IV nr 4, zł 5,—.
- JAWORSKA HALINA: Badania anatomiczne mieszańca naturalnego *Saxifraga caesia* L. x *S. aizoides* L. Toruń 1960, s. 71 + XVI tabl. Vol. IV nr 5, zł 18,—.

Sectio E (Zoologia)

- POCZOPKO PIOTR: Wpływ atmosfery wzbogaconej w CO₂ i w O₂ na naczynia włosowate skóry żaby wodnej (*Rana esculenta* L.). Toruń 1958, s. 28. Vol. IV nr 1.
- ŁAWIŃSKI LUCJAN: Wpływ sproszkowanej szyszyńki na rozwój larw żaby trawnej (*Rana temporaria* L.) i żaby wodnej (*Rana esculenta* L.), Toruń 1958, s. 12. Vol. IV nr 2.
- HURYŃCZYK JANINA: Wpływ niektórych środków pobudzających na cykl dziennej chronaksji układu przedślonkowego ucha królika, Toruń 1958, s. 16. Vol. IV nr 3.
- KRAWCZYK JÓZEF i współpracownicy: Zmiany EEG oraz chronaksji przedślonkowej ucha królików pod wpływem hypotemii, Toruń 1958, s. 16. Vol. IV nr 4.
- GORZYM HELENA i współpracownicy: Zmiany EEG i chronaksji układu westbularnego królików pod wpływem alkoholu etylowego, Toruń 1958, s. 22. Vol. IV nr 5 (nr 1-5 zł 21,75).
- PRÜFFER JAN: Światło lampy rtęciowej w zastosowaniu w badaniach faunistycznych, Toruń 1958, s. 25. Vol. IV nr 6.
- PRÜFFERÓWNA KRYSZYNA: Żerowanie stodyszaków w kwiatkach różnych gatunków roślin, Toruń 1958, s. 48. Vol. IV nr 7.
- BŁAŻEJEWSKA ALEKSANDRA: Zimowanie stodyszka rzepakowego, Toruń 1958, s. 30 + 2 tabl. Vol. IV nr 8.
- DROZDOWSKI ARNOLD: Wyniki czteroletnich badań nad rozmieszczeniem i stopniem zarażenia błotniarki moczarowej cerkariami motylicy wątrobowej w woj. bydgoskim, Toruń 1958, s. 9 + 1 tabl. Vol. IV nr 9 (nr 6-9, zł 31,50).
- KOKOCIŃSKI WIESŁAW: Materiały do morfologii i biologii *Horisma corticata* Tr. (Lep. Geometr.). Toruń 1959, s. 38 + IV tabl. Vol. V nr 1, zł 11,—.
- BŁAŻEJEWSKI FRANCISZEK: Próby zastosowania płatków owsianych jako przynęty w badaniach faunistycznych, Toruń 1959, s. 12. Vol. V nr 2, zł 5,—.

- DZIUBA STANISŁAW: Obserwacje nad rozmieszczeniem roztoczy w glebie pól uprawnych, Toruń 1959, s. 36. Vol. V nr 3, zł 8,—.
- GROMADSKA MELITYNA: Fauna przyłęczców biotopów zagospodarowanych, Toruń 1959, s. 9. Vol. V nr 4, zł 5,—.
- MIKULSKA IZABELA i WEGOROWSKA BARBARA: *Receptaculum seminis* biseksualnych i partenogenetycznych gatunków rodzaju *Otiorrhynchus* Germ. (Curculionidae, Coleoptera), Toruń 1960, s. 21 + I tabl., Vol. V nr 5, zł 6,—.
- BLĄŻEJEWSKA ALEKSANDRA: Studia nad biologią słoźdzaka rzepakowego, Toruń 1960, s. 70 + II tabl., Vol. V nr 6, zł 18,—.

Sectio F (Astronomia)

- [Praca zbiorowa]: A Study of Galactic Structure in four selected Fields in Aquila-Sagitta and Cassiopeia, Part II. (Badanie struktury Drogi Mlecznej w wybranych polach w gwiazdozbiorach Aquila-Sagitta i Cassiopeia, cz. II), Toruń 1958, s. 135 + 10 tabl. Vol. I nr 3, zł 34,50.
- DZIEWULSKI WŁADYSŁAW: Motions of A-Stars. Part I. (Ruchy gwiazd typu widmowego A., cz. I), s. 6.
- DZIEWULSKA ANIELA: Motions of F-Stars (Ruchy gwiazd typu widmowego F), s. 5.
- PIECZYŃSKI LEOPOLD: Wyznaczenie współrzędnych geograficznych Obserwatorium Astronomicznego Uniwersytetu M. Kopernika w Toruniu-Piwnicach, s. 13.
- DZIEWULSKI WŁADYSŁAW: Motions of A-Stars. Part II (Ruchy gwiazd typu widmowego A., cz. II), s. 7.
- DZIEWULSKI WŁADYSŁAW: Motions of A- and F-Stars (Ruchy gwiazd widmowych A i F), s. 7.
- DZIEWULSKI WŁADYSŁAW i KRYGIER BERNARD: Visual Observations of the Short-Period Star RS Bootis (Obserwacje wizualne gwiazdy zmiennej krótkookresowej RS Bootis), s. 2.
- DZIEWULSKI WŁADYSŁAW i KRYGIER BERNARD: Visual Observations of the Variable Star RV Bootis (Obserwacje wizualne gwiazdy zmiennej RV Bootis), s. 2.
- DZIEWULSKI WŁADYSŁAW i BRZESKA HANNA: Visual Observations of the Long-Period Star AC Herculis (Obserwacje wizualne gwiazdy zmiennej długookresowej AC Herculis), s. 2.
- DZIEWULSKI WŁADYSŁAW i ZALESKI LESZEK: Visual Observations of the Variable Star UV Bootis (Obserwacje wizualne gwiazdy zmiennej UV Bootis), s. 2, Toruń 1958, s. 46. Vol. II nr 1, zł 8,25.
- RAKOWIECKI TADEUSZ: Calcul des phases de l'éclipse de Soleil (Obliczenie fazy zaćmienia Słońca), s. 6.
- RAKOWIECKI TADEUSZ: Krytyczne odległości pozorne towarzysza podwójnej gwiazdy wizualnej od gwiazdy głównej, s. 13.
- DZIEWULSKI WŁADYSŁAW: On the Brightness of the Comet 1956-h Arend-Roland (O jasności komety 1956-h), s. 2.
- DZIEWULSKI WŁADYSŁAW: On the Brightness of the comet 1957-d Mrkos (O jasności komety 1957-d), s. 3, Toruń 1959, s. 23. Vol. II nr 2, zł 4,—.
- AMPEL ROMAN: A Study of Galactic Structure in four selected Fields in Aquila-Sagitta and Cassiopeia, Part IIIa - Interstellar Extinction and Distribution of Stars in the Cassiopeia Field (Badanie struktury Drogi Mlecznej w wybranych polach w gwiazdozbiorach Aquila-Sagitta i Cassiopeia, cz. IIIa - Ekstynkcja międzygwiazdowa i rozmieszczenie gwiazd w polu gwiazdozbioru Cassiopeia), Toruń 1959, s. 41. Vol. II, nr 3, zł 9,—.
- KĘPIŃSKI FELICJAN: Liaison de 4 apparitions de la comète périodique 1906 IV (Kopff) 1919-1926-1932-1939 (Powiązanie 4 pojawień się okresowej komety 1906 IV (Kopff), s. 6.
- DZIEWULSKI WŁADYSŁAW: Some Remarks on the Ursa Maior Stream (Uwagi dotyczące roju Ursa Maior) s. 7.
- DZIEWULSKI WŁADYSŁAW: On the Motion of B, A, F Type Giants in the Local System (O ruchu gwiazd olbrzymów typów widmowych B, A i F w układzie lokalnym), s. 6, Toruń 1959, s. 20. Vol. II nr 4, zł 4,—.
- GAŚKA STANISŁAW: The Motions of Giant Stars of Populations I and II (Ruchy gwiazd olbrzymów I i II populacji), s. 7.
- DZIEWULSKI WŁADYSŁAW: Visual Observations of the Cepheid AW Persei (Obserwacje wizualne cefeidy AW Persei), s. 2.
- DZIEWULSKI WŁADYSŁAW: Visual Observations of the Eclipsing Variable RT Coronae Borealis (Obserwacje wizualne zmiennej zaćmieniowej RT Coronae Borealis), s. 2, Toruń 1960, s. 11, Vol. III nr 1, zł 5,—.
- IWANISZEWSKA CECYLIA: A Study of Galactic Structure in four selected Fields in Aquila-Sagitta and Cassiopeia, Part IIIb - Interstellar Extinction and Distribution of Stars in the Sagitta Field (Badanie struktury Drogi Mlecznej w wybranych polach w gwiazdozbiorach Aquila-Sagitta i Cassiopeia, cz. IIIb - Wyznaczenie ekstynkcji i gęstości gwiazd w polu Sagitta), Toruń 1960, s. 31, Vol. III nr 2, zł 8,—.

Sectio G (Physiologia)

- HURYNOWICZ JANINA i współpracownicy: Wpływ *Schizandra chinensis* Baill na czynność bioelektryczną mózgu (EEG) i układ vestibularny królików poddanych uprzednio hipotermii e frigore, Toruń 1959, s. 25 + II tabl. Vol. I nr 1, zł 8,—.
- HURYNOWICZ JANINA i współpracownicy: Wpływ *Schizandra Chinensis* Baill na EEG królika w ostrym zmęczeniu, Toruń 1960, s. 44. Vol. I nr 2, zł 11,—.